

UNIVERSITETET I
NORDLAND

HANDELSHØGSKOLEN

MASTEROPPGAVE

**Samvirke i et økologisk økonomisk perspektiv:
Hva kan samvirkeforetak bidra med for å
virkeliggjøre økologisk økonomiske verdier og
prinsipper?**

Beate Kristin Andreassen, kandidat nr 4
Inger Johanne Lindahl, kandidat nr 2
MBA HHB Bodø – Økologisk Økonomi
Emne BE328E

Abstract - MBA-Thesis in Ecological Economics

Co-operatives in an ecological economic perspective

Co-operatives are businesses that are owned by their workers and/or customers. Can co-operatives embody ecological economics values and principles? We have compared and analyzed values and principles in ecological economy with the international co-operatives values and principles. We have through dialogue with selected co-operatives found that there are many common values and principles that can embody an ecological economics way of life.

The purpose of a co-operative business is determined by the members, and the business is by and for the members. The history of co-operatives has proved that this way of organizing business is resilient and diverse and a “bottom-up-economy”. Since a co-operative is run by and for the members, the Corporate Social Responsibility is embedded in their practice.

Our conclusion is that a co-operative organizational structure easily can embody ecological economics values and principles. We have experienced a lack of knowledge about co-operatives among accountants and in the curriculum in economics education. A co-operative must be recognized and treated as equal with others business organizations. Co-operatives are under-communicated among professional communities in business-schools as well as among “green economists”. We hope that our thesis is a contribution to a practical ecological economic way of life.

Forord

Masteroppgaven er den siste arbeidsoppgaven i vårt studium i «MBA- økologisk økonomi». Det er rart med det, for tre år siden var dette så langt fram i tid, mens nå lurer vi på hvor de tre årene ble av. Og hva skal vi bli? Det er ennå et uavklart spørsmål. Vi har i løpet av studietiden fått kjennskap til nye fag og tanker som vi ikke visste eksisterte. Det har vært inspirerende. Vi har stiftet nye bekjenskaper, både blant ansatte og medstudenter. Takk til dere alle! – Ingen nevnt og ingen glemte. Men det er to vi må særskilt nevne.

Vi vil gi en stor takk til Are for lån av diktafon og et ukjent antall fagbøker. Og så må vi gi en ekstra stor takk til Stig, vår veileder. Takk for ros, konstruktive tilbakemeldinger og tålmodighet.

I vårt arbeid med masteroppgaven har vi hatt gleden av å møte mange entusiastiske folk som er engasjert i sine samvirker. Alle de vi spurte, var villige til å stille opp for en samtale. Den gleden og stoltheten vi har møtt blant våre respondenter var overraskende og overveldende. En stor takk til alle dere fordi dere villig delte deres erfaringer og tanker med oss. For mange av dere har ikke samvirket alltid gått på skinner, derfor har det vært utrolig lærerikt å møte dere alle. Takk for inspirasjon og pågangsmot. Når det har blitt på med skrivingen, har vi hentet fram gleden og historiene vi fikk med oss tilbake. Vi håper at vi har klart å videreformidle deres engasjement og stolthet over egen virksomhet.

Og så vil vi selvsagt takke våre familier som har hatt gitt oss tid og rom til å gå inn i studiebobla. Det er ikke bare like enkelt å være den nærmeste familie når to modne kvinner skal realisere seg selv.

Og så til slutt må vi jo takke hverandre for et intenst og spennende partnerskap. Vi kan vel ikke si at vi har gått i takt hele tiden, men vi har klart å dra lasset sammen og vi har kommet i mål. Takk for vennskapet og samholdet. Dette har vi gjort sammen! Uten hverandre ville dette prosjektet vært nytteløst. Vi avslutter med et Ole Brumm-sitat: «*You know, if we didn't stick together, we would be very lost indeed*». Vi takker hverandre for å ha holdt ut!

Sammendrag

Samvirke i et økologisk økonomisk perspektiv.

I vår problemstilling legger vi til grunn følgende faglige forståelse av samvirke og økologisk økonomi: Et samvirke er en økonomisk forening som er bygd på felles internasjonale prinsipper og verdier og hvor medlemmene er eiere, produsenter og forbrukere. Økologisk økonomi defineres som en transdisiplinær fagretning som tar utgangspunkt i økologisk forståelse av natur. Økologisk økonomi har et bredt perspektiv på økonomi og anerkjenner en tredeling av natur, kultur og økonomi. Fagretningen ønsker å bidra til en grunnleggende endring i økonomisk teori i praksis. Det er praksisen vi er opptatt av i vår oppgave, hvordan få til en økologisk økonomisk praksis som kan virkeliggjøres i vår hverdag. Vi har en ide om at samvirke har noe å bidra med slik at en økologisk økonomi kan virkeliggjøres.

Vi har valgt følgende problemstilling for vår masteroppgave i økologisk økonomi:

Samvirke i et økologisk økonomisk perspektiv: Hva kan samvirkeforetak bidra med å virkeliggjøre økologiske økonomier verdier og prinsipper?

For å få svar på vår problemstilling har vi utviklet en metodisk modell. Til grunn for modellen ligger det metodiske vurderinger og valg, samt en faglig fordypning av økologisk økonomi og samvirke.

I vårt første forskningsspørsmål har vi sammenlignet verdier og prinsipper i økologisk økonomi med samvirkets internasjonale verdier og prinsipper. I samvirkebevegelsen har de utviklet felles internasjonale verdier og prinsipper, mens økologisk økonomiske prinsipper og verdier ikke var like klart definert. Vi har derfor gjennom studier av faglitteratur definert økologisk økonomiske verdier og prinsipper. Vi har utviklet et eget verdiskjema hvor vi sammenstiller verdier og prinsipper i økologisk økonomi med samvirkets verdier og prinsipper.

For å kunne besvare vårt andre forskningsspørsmål har vi hatt samtaler med ti utvalgte samvirker og sett hvorvidt det er samsvar mellom deres egen praksis og de internasjonale verdier og prinsipper.

Vi har i det tredje forskningsspørsmål sett om det er samsvar mellom våre utvalgte samvirkers praksis og økologiske økonomiske verdier og prinsipper.

Vi har i våre sammenstillinger, undersøkelser og analyser kommet fram at samvirkets verdier og prinsipper samt organisasjonsform kan virkeliggjøre en økologisk økonomisk praksis. Det er hovedsakelig fordi formålet til et samvirke bestemmes av medlemmene, derfor har formålet fokus på å løse både egne og fellesskapets behov, det vil si at samvirke har et iboende samfunnsansvar. Samvirker blir derfor svært fleksible og mangfoldige. Samvirke bygger på et hovedprinsipp om penger som et middel, ikke som et mål. Dette er også et hovedprinsipp i økologisk økonomi. Vi har sett at samvirke er en "bottom-up-økonomi" i både praksis og i struktur som kan endre vår hverdag.

Konklusjonen vår er at ved å vedtektsfeste økologisk økonomiske prinsipper i formålet til et samvirke, blir det et godt verktøy som kan bidra til å realisere økologisk økonomi. Vi har ikke funnet noen prinsipper eller verdier i samvirke som er til hinder for å benytte organisasjonsformen i en økologisk økonomisk kontekst.

Vi har også gjort noen funn som vi ikke hadde forventet. Vi har avdekket at det er en mangel på kunnskap om samvirke blant fagfolk innen økonomi, regnskap og innovasjon. Samvirke er også fraværende i de fleste fagbøker i økonomi og organisasjonslære. Samvirke behandles eller anerkjennes ikke på lik linje med andre selskapsformer. Vi håper at vår oppgave kan være et løft for samvirke og et faglig bidrag for virkeliggjøring av økologisk økonomi.

Innholdsfortegnelse

	0
Abstract - MBA-Thesis in Ecological Economics	i
Forord	ii
Sammendrag	iii
Figurer og tabeller	vii
Figurer:	vii
Tabeller:	vii
1.0 Innledning.....	1
2.0 Problemstilling	3
2.1 Hovedspørsmål	4
2.2 Forskningsspørsmål	5
3.0 Metodisk tilnærming	8
3.1 Kontekst og avgrensing	8
3.2 Ontologi, epistemologi, metode.....	8
3.3 Problemstilling og metode.....	12
3.4 Analyse	14
4.0 Økologisk økonomi	16
4.1 Et historisk tilbakeblikk.....	16
4.2 Prinsipper.....	18
4.3 Natur – kultur – økonomi	19
4.4 Sterk bærekraft	20
4.5 Egenverdi, likeverd, rettferdig fordeling	21
4.6 Mangfold (diversitet).....	22
4.7 Nettverk, åpenhet, samfunnsansvar	22
4.8 Etikk og verdier	24
5.0 Samvirkebevegelsen.....	27
5.1 Historisk utvikling og utbredelse.....	27
5.2 Definisjon og målsetting.....	29
5.3 Samvirkets egenskaper, prinsipper og verdier.....	29
5.4 Samvirkeverdier.....	30
5.5 Samvirkeprinsipper.....	31
5.6 International Co-operative Alliance, ICA	32
5.7 Utvikling.....	33
5.8 Den doble natur, samvirkeånden.	34
5.9 Ulike sammenslutninger	34
6.0 Forskningsspørsmål 1.....	36
6.1 Verdier og prinsipper - en sammenstilling.	36
6.2 Den økonomiske dimensjonen.....	37
6.3 Interessentdimensjonen	41
6.4 Den sosiale dimensjonen	43
6.5 Den frivillige dimensjonen	45
6.6 Den miljømessige dimensjonen.....	47
6.7 Den etiske dimensjonen.....	48
6.8 Oppsummering	50
7.0 Forskningsspørsmål 2.....	52
7.1 Kriterier av utvalg.....	52
7.2 Valg av samvirker og respondenter	53

7.3	Systematisering og koding.....	57
7.4	Presentasjon av funn.....	58
7.5	Samvirkeprinsipp 2 - Demokratisk medlemskontroll.....	58
7.6	Samvirkeprinsipp 3 - Medlemmer skal delta økonomisk.....	59
7.7	Samvirkeprinsipp 4 - Autonomi og selvstyre.....	60
7.8	Samvirkeprinsipp 6 - Samarbeid mellom kooperativer.....	62
7.9	Samvirkeprinsipp 5 - Utdanning, trening og informasjon.....	63
7.10	Samvirkeprinsipp 7 - Samfunnsansvar.....	64
7.11	Samvirkeprinsipp 1 - Et åpent og frivillig medlemskap.....	65
7.12	Det fraværende samvirkeprinsippet - Miljø og forvaltning.....	66
7.13	Samvirkeverdier.....	68
7.14	Andre funn - Egnethet, erfaringer og utfordringer.....	69
7.15	Vurdering av samtaleguiden.....	71
8.0	Forskningsspørsmål 3.....	74
8.1	Økonomi.....	74
8.2	Kultur.....	79
8.3	Natur.....	81
8.4	Verdier.....	82
8.5	Samvirke som en virksomhet.....	84
9.0	Svar på hovedproblemstilling.....	86
9.1	Økonomi og organisasjon.....	87
9.2	Kultur og samfunnsansvar.....	88
9.3	Natur og miljø.....	89
9.4	Verdier.....	90
9.5	Oppsummering og konklusjon.....	91
10	Veien videre... ..	93
	Vedlegg.....	95
	Vedlegg 1 Verdiskjema.....	95
	Vedlegg 2 Samtaleguiden.....	97
	Vedlegg 3 Kriterier, formål og utvalg av samvirkevirksomheter.....	103
	Vedlegg 4 Aurora Verksted SA.....	107
	Vedlegg 5 Bilkollektivet.....	110
	Vedlegg 6 Bodø Andelslandbruk SA.....	113
	Vedlegg 7 Bodømarkas Venner SA.....	115
	Vedlegg 8 Kjerringøy Markedsråd SA.....	117
	Vedlegg 9 Kooperativet SA.....	119
	Vedlegg 10 Pluscamp SA.....	121
	Vedlegg 11 Salten Regnskapslag SA.....	123
	Vedlegg 12 Uloba SA.....	125
	Vedlegg 13 Øverland Andelslandbruk SA.....	128
	Vedlegg 14 Samvirkesenteret.....	131
	Vedlegg 15 Samvirke i et nøtteskall.....	134
	Vedlegg 16 Vedtekter for NNEE.....	135
	Litteraturliste.....	136
	Litteratur.....	136

Figurer og tabeller

Figurer:

Figur 1	Metodisk fremstilling (Andreassen og Lindahl 2015).....	s 6
Figur 2	Kretsløpsmodellen (Ingebrigtsen og Jakobsen 2004)	s 20
Figur 3	Carrolls pyramide, CSR (Crane & Matten 2010).....	s 23
Figur 4	“Individ, organisasjon, økonomi”	s 25
	(Jakobsen og Storsletten, Forelesning 24.09.2013, Budapest)	

Tabeller:

Tabell 1	Verdiskjema - Den økonomisk dimensjonen	s 38
Tabell 2	Verdiskjema – Interessentdimensjonen	s 41
Tabell 3	Verdiskjema – Den sosiale dimensjonen.....	s 43
Tabell 4	Verdiskjema – Den frivillige dimensjonen	s 45
Tabell 5	Verdiskjema – Den miljømessige dimensjonen	s 47
Tabell 6	Verdiskjema – Den etiske dimensjonen.....	s 49

1.0 Innledning

Å studere økologisk økonomi har vært, og er, utrolig spennende og lærerikt. Det som gjør det så utfordrende, er at vi får så mange interessante spørsmål når vi skal forklare hva det er.

Økologisk økonomi er mindre kjent som begrep og fag, men i samtaler skapes det mye engasjement, og vi avdekker stor interesse om alternative økonomiske løsninger.

Vi er ikke de eneste som etterlyser en annen økonomi. Erik Dammann skriver i sin bok *Verdirevolusjonen: «Samtidig må vi utfordre økonomer og politikere til debatt om mer konkret hvordan en samarbeids- og delingsøkonomi kan erstatte konkurranseøkonomi.»* (Dammann 2014, s 94)

Pave Frans legger heller ikke skjul på hva han mener om vårt nåværende økonomiske system. Han sier i sin bok *Evangelium Gaudium* : «..Today we also have to say "thou shalt not" to an economy of exclusion and inequality. Such an economy kills.....Today everything comes under the laws of competition and survival of the fittest, where the powerful feed upon powerless.” (Pope Francis, 2013, s 32)

Mange av oss har i dag et middels miljøengasjement; vi sorterer vårt søppel, kjøper «fair trade» og økologiske produkter, lar kanskje bilen stå og tar sykkelen fram når vær og føre innbyr til det. Men flere av oss savner muligheten til et aktivt hverdagsliv i en opplevd økologisk balanse. Innenfor økologisk økonomi er livskvalitet, bærekraft, redusert forbruk og fornybare ressurser viktige prinsipper. Dette er verdier og prinsipper mange kjenner til og ønsker å praktisere tydeligere i det daglige. Kan det virkeliggjøres – og hvordan? Dette er en utfordring vi tar på alvor. Vi har et oppriktig ønske om å gjøre økologisk økonomi mer praktisk og konkret med en tydelig lokal forankring i moderne menneskers liv, der de bor.

I forbindelse med en oppgave i næringslivsetikk kom vi over samvirke som organisasjonsform. Da oppdaget vi hele samvirkets historie og ble oppmerksom på prinsippene og verdiene samvirkebevegelsen er bygd på samt den innflytelsen og rollen samvirkene har hatt for vår demokratiske samfunnsutvikling.

Et annet sitat av Erik Dammann bekrefter vår interesse:

*«Det avgjørende er at vi alle begynner med å gjøre **noe**, og at det vi gjør bygger på andre verdier enn vekstkonkurransen. Nasjonalt kan det være nødvendige at overgangen til en samarbeidsøkonomi skjer delvis gjennom en ny politisk debatt og delvis ved at det åpnes for lokale forsøk med ulike typer lokalt eierskap, noe det allerede finnes utallige fungerende eksempler på. De mest kjente og utbredte er kooperative virksomheter hvor forbrukerne eier sine salgs- og produksjonsvirksomheter.» (Dammann, 2014, s 95)*

Finnes det noen muligheter og løsninger i det allerede etablerte samvirke? Det tok oss ikke lang tid å finne ut at denne organisasjonsformen fremdeles er både levende, kraftfull, robust og svært tilpasningsdyktig. Noen eksempler: Høsten 2012 var innbyggerne i Vadsø lei av å vente på et nytt kulturhus. De etablerte Kooperativet Kulturscene og bygde et kultursted på rekordtid med intensiv dugnadsinnsats. I Oslo er det startet et økologisk kooperativ som formidler kortreiste økologiske grønnsaker til medlemmene. Og de siste par årene er det etablert økologiske andelslandbruk flere steder i landet, det nordligste er her i Bodø. De fleste av dem er organisert som samvirker.

Hva er det som er spesielt med samvirkeformen? Er det sånn at den passer godt inn i økologisk økonomi og hvorfor gjør den eventuelt det? Det er det vi vil finne ut.

2.0 Problemstilling

Vi har en ide om at samvirketes organisasjonsform, grunnleggende prinsipper og verdier har noe til felles med økologisk økonomi. Vi har også en ide om at samvirke har noe å tilføre økologisk økonomi slik at det enklere kan praktiseres her og nå. For å finne ut av det har vi utformet en problemstilling. Vår problemstilling er å finne ut om det er noe samvirkeforetak kan bidra med for å virkeliggjøre økologisk økonomi.

For å forstå problemstillingen bedre vil vi først kort forklare hva som defineres som økologisk økonomi, hva et samvirke er og hva prinsipper og verdier er.

Hva er økologisk økonomi?

Det fins mange slags typer økonomier, eksempelvis samfunnsøkonomi, bedriftsøkonomi og finansøkonomi. Som det uttrykkes i begrepene omhandler de ulike sektorer eller områder i økonomien. Men hva med økologisk økonomi? Begrepet økologi er kjent fra en helt annet fagdisiplin – fra biologien og læren om kretsløp og økosystemer. Økologisk økonomi handler om vårt jordiske økosystem - hvordan økonomi henger uløselig sammen med samfunnet og naturen, fra mikro til makronivå. I følge R. Costanza m. fl. (1997) er økologisk økonomi et resultat av en historisk utvikling; det er ikke en statisk mengde svar, men en dynamisk mengde spørsmål som hele tiden endres. Økologisk økonomi kan derfor omtales som en reaksjon på det nåværende økonomiske systemet hvor en stadig økende økonomisk vekst blir sett på som løsningen på de fleste problemer, blant annet fattigdom og miljøproblematikk. Iulie Aslaksen, samfunnsøkonom og forsker ved Statistisk sentralbyrå, beskriver det slik: *«Økologisk økonomi er en tverrfaglig fagretning, som tar utgangspunktet i økologiske forståelser av naturen som vårt livsgrunnlag og etisk forståelse av bærekraftig utvikling og grunnleggende respekt for mennesker og natur. (SSB: 2015). I informasjonsmaterieell fra Senter for økologisk økonomi og etikk står det: «For å skape livskraftige samfunn kreves det grunnleggende endringer i økonomisk teori og praksis»*

I økologisk økonomi er natur, økonomi og kultur tre dimensjoner som må betraktes som en helhet. Vi ser at økologisk økonomi er verdibasert og har som formål å endre eksisterende økonomisk teori og praksis.

Hva er et samvirke:

Et samvirke er en økonomisk forening som bygger på felles verdier og prinsipper som utviklet seg i Europa fra midten av 1850-årene. Det utviklet seg i hovedsak som forbrukerforeninger,

arbeiderkooperativer, kredittforeninger, landbrukssamvirke og ulike former for tjenesteyting. Til grunn for samvirkeutviklingen var det en respekt for og tillit til andre mennesker, og en tro på deres evne til å forbedre seg økonomisk og sosialt gjennom gjensidig selvhjelp.

Samvirkene anvendte demokratiske metoder på økonomiske virksomheter.

De fleste samvirkene har utviklet seg fra små lokalt forankrede lag med et bestemt formål. De har skapt store og aktive fellesskap, delt risiko og bidradd til selvhjelp. De har skapt nærhet og råderett over lokale ressurser, og de har fått mange mennesker ut av fattigdom.

Lov om samvirke definerer et samvirke som om en økonomisk forening. Vi forstår et samvirke som en økonomisk forening som i fellesskap har utviklet felles prinsipper, verdier og organisasjonsform. Dette gjenspeiles i deres vedtekter, formål og praksis.

Prinsipper og verdier:

Vi har valgt Store Norske leksikon sin definisjon av verdier og prinsipper: *Et prinsipp kan defineres som en grunnsetning eller forutsetning for tenkning eller handling overhodet.*

Verdier henger sammen med normer som utvikles i den kulturen man befinner seg i. (Store Norske Leksikon, 2015)

I vår problemstilling må vi forholde oss til ulike verdier og prinsipper som er forankret i økologisk økonomi og samvirke. De er forankret i ulike normer i forhold til synet på samfunnet, mennesket og naturen. Dette vil vi utdype i kap 3 og 4.

2.1 Hovedspørsmål.

Hvis vi skal få en økonomi som er bærekraftig, i sin rette mening, må dagens verdier og praksis i økonomien endres. Vi vil med vår oppgave prøve å få fram om det finnes ordninger i dag som kan realisere og virkeliggjøre en økologisk økonomi? Vi har et ønske om å knytte sammen ideer og verdier til ordninger som enkelt kan endre våre daglige liv, her og nå, og som alle kan ta del i. Vi har utarbeidet et hovedspørsmål som vi håper vil kunne besvare vår problemstilling. Hovedspørsmålet vårt er:

Samvirke i et økologisk økonomisk perspektiv: Hva kan samvirkeforetak bidra med for å virkeliggjøre økologisk økonomiske verdier og prinsipper?

I og med at vi jobber med prinsipper og verdier må vi belyse vår problemstilling både normativ, deskriptiv og empirisk. Problemstillingen er normativ fordi økologisk økonomi forsøker å finne svar på hvordan vi bør innrette oss for å få til en sterk bærekraftig utvikling, og vi ønsker å se på om samvirke er en organisasjonsform som kan bidra til dette. Den er deskriptiv fordi vi vil beskrive og sammenligne verdiene og prinsippene i samvirke og økologisk økonomi ut i fra eksisterende litteratur. Og den er empirisk fordi vi vil innhente ny kunnskap. Hvordan vi metodisk vil gå fram er beskrevet i kap 3 om valg av metode. For å kunne besvare vårt hovedspørsmål må vi fremskaffe historisk og teoretisk kunnskap om økologisk økonomi og samvirkebevegelsen. Dette gir oss et det faglige grunnlaget for å kunne analysere og sammenligne våre funn. Vi har valgt å tilnærme oss problemstillingen ved hjelp av tre forskningsspørsmål som til sammen vil gi oss svar på hovedspørsmålet.

2.2 Forskningsspørsmål

Forskningsspørsmål 1

I økologisk økonomi må vi studere litteratur om økologisk økonomi for å kunne definere verdier og prinsipper. En del grunnleggende prinsipper og verdier er allerede gitt i økologisk økonomi, men vi må analysere oss fram til flere økologisk økonomiske prinsipper og verdier for å kunne foreta en sammenligning med de som er i samvirket. I forhold til samvirke er det de internasjonale prinsippene og verdiene som gir grunnlaget for organisasjonsformen (kap 5). Vi vil først kartlegge prinsippene og verdiene for så å sammenligne dem. Det første forskningsspørsmålet er:

I. Hvilke verdier og prinsipper er felles for samvirke og økologisk økonomi?

Forskningsspørsmål 2

Samvirkebevegelsen har over lang tid utviklet felles internasjonale verdier og prinsipper, men er de alle integrert i samvirkene? Vi ønsker å finne ut om det er samsvar mellom de internasjonale verdier og prinsipper og det som praktiseres i det enkelte samvirke. For å få svar på det har vi utformet forskningsspørsmål nummer to.

II: Hvordan samsvarer samvirkebevegelsens verdier og prinsipper med våre respondenters formål, verdier og praksis?

For å få svar må vi innhente medlemmers erfaringer. Vi forventer at samtaler med noen utvalgte medlemmer vil gi oss en større forståelse av dette.

Forskningsspørsmål 3

I det tredje forskningsspørsmålet ønsker vi å finne ut om det er økologisk økonomiske prinsipper og verdier som våre utvalgte respondenter praktiserer i dag. Her må vi analysere de samtalerne vi har hatt og sette funn fra forskningsspørsmål 2 opp mot de verdiene og prinsippene vi finner i økologisk økonomi i forskningsspørsmål 1. Forskningsspørsmål 3 er derfor en oppfølging av de to foregående spørsmålene:

III. I hvor stor grad realiseres økologisk økonomi i samvirkenes praksis?

Metodisk fremstilling

Vi har laget en modell som beskriver hvordan vi har bygd opp vår problemstilling. Dette visualiserer hvordan forskningsspørsmål og hovedspørsmål henger sammen.

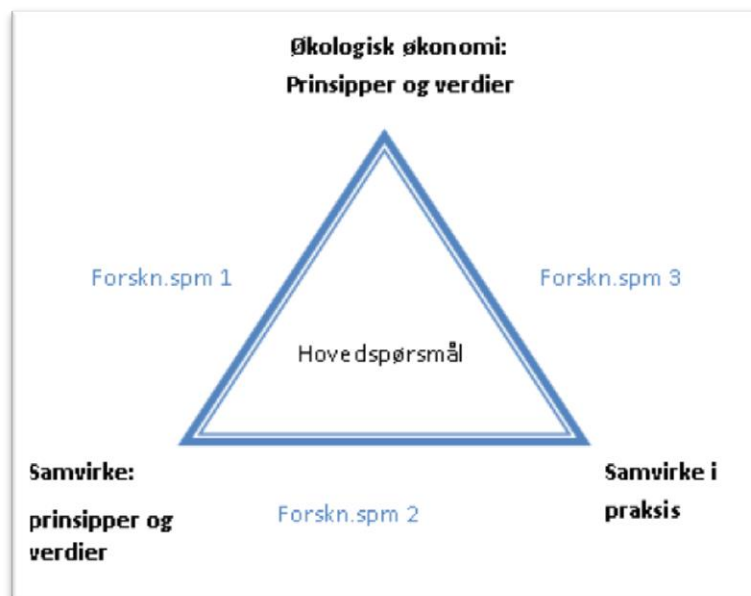

Fig.1 Metodisk fremstilling (Andreassen og Lindahl 2015)

De tre forskningsspørsmålene belyser tre ulike sider av vårt hovedspørsmål:

Samvirke i et økologisk økonomisk perspektiv: Hva kan samvirkeforetak bidra med for å virkeliggjøre økologisk økonomiske verdier og prinsipper?

En sammenstilling av svarene på de tre forskningsspørsmålene vil kunne gi oss et svar på hva dagens samvirke kan bidra med og på hvilke måter de kan medvirke til å realisere en lokalt forankret og levende økologisk økonomi. Dette blir normative betraktninger som først kan gjøres når vi har fått svar på de tre forskningsspørsmålene.

3.0 Metodisk tilnærming

Dette kapittelet bygger i stor grad på Jacobsens «Hvordan gjennomføre undersøkelser» (2013) og Gilje og Grimens « Samfunnsvitenskapenes forutsetninger» (2011). Andre kilder vil bli presisert fortløpende i teksten.

3.1 Kontekst og avgrensing

Konteksten i vår problemstilling er økologisk økonomi. Det er i den konteksten vi ønsker å finne ut hva samvirkene kan bidra med. Målet med problemstillingen er å finne ut om fenomenet samvirke, som er en gammel og lokal forankret praksis, har verdier og spesifikke egenskaper som kan bidra til og realisere en praktisk økologisk økonomi inn i en ny tid.

Vi har gjort ulike avgrensinger i forhold til valg av litteratur, definisjoner og de samvirkene vi har vært i kontakt med. Nærmere redegjørelse for disse avgrensingene presenteres der det faller naturlig. Både begrepet samvirke og økologisk økonomi er vide og mangfoldige. I forhold til samvirke forholder vi oss til to definisjoner, en som vi finner i «Lov om samvirkeforetak» av 2007 og de prinsipper og verdier som er nedfelt, samt en definisjon som Uk-Co-operatives har utviklet (se kap 5.2). Når det gjelder økologisk økonomi, har vi i all hovedsak forholdt oss til Ingebrigtsen og Jakobsens bøker, artikler og forelesninger om økologisk økonomi (se kap 4).

3.2 Ontologi, epistemologi, metode

Ontologi er læren om det værende og omfatter både menneskesyn og verdensbilde eller virkelighetsoppfatning. Ifølge Nyeng (2010) vil den ontologiske oppfatningen være avgjørende for hvilket epistemologisk standpunkt man tar - hvordan man kan skaffe seg kunnskap. Epistemologien vil igjen avgjøre hvilken metode vi skal velge for å skaffe data.

Ontologi og økologisk økonomi

I økologisk økonomi er en organisk virkelighetsoppfatning framtreddende. Alt henger sammen i et stort nettverk, også kalt «The Web of Life» etter en bok av F. Capra (1996). Virkeligheten oppfattes som nettverk og relasjoner, samarbeid, prosesser og kretsløp. Hos J. Lovelock (1990) blir jorden betraktet som en stor organisme, Gaia, hvor økosystemene må være i balanse for at Gaia ikke skal bli ødelagt. I tillegg kan man se på økonomi, natur og kultur som integrerte deler av den «levende» organismen Gaia, og alt bør befinne seg i en dynamisk balanse. Hvis ikke, ødelegger vi vårt eget livsgrunnlag. En slik organisk

virkelighetsoppfatning kan spores helt tilbake til Aristoteles og henger sammen med et aristotelisk menneskesyn hvor man skulle utvikle seg selv, sine dygder og sitt potensiale sammen med andre for å finne sin plass i samfunnet og oppnå det gode liv. I økologisk økonomi er også egenverdi et viktig prinsipp i forhold til menneskesyn. Alle er like mye verdt og skal derfor respekteres og få beholde sin verdighet. Relasjoner og nettverk er like viktige både for individer i kulturen, bedrifter og organisasjoner i økonomien og alt levende liv i naturen.

Den organiske virkelighetsoppfatningen var gjeldende i den vestlige verden helt fram til 1600-tallet. Galileos oppdagelse av solflekker og Jupiters fire største måner i 1609 førte til en ny virkelighetsforståelse. Sola var ikke en perfekt lyskilde i den eteriske sfære, den roterte – man kunne se at solflekken flyttet seg over solskiva. Jorda var ikke lenger sentrum i universet, men en planet som gikk i bane rundt sola på samme måte som de fire månene gikk i bane rundt Jupiter. Et mekanisk verdensbilde ble rådende. Man forlot Aristoteles sitt organiske syn hvor alle levende vesener har sin naturlige plass. Den organiske virkelighetsoppfatningen ble erstattet av en mekanisk virkelighetsoppfatning som siden har vært dominerende i den vestlige verden. Newton oppdaget at eplene falt ned på bakken pga. gravitasjon. Alt som kunne måles, ble målt og satt inn i matematiske formler – såkalte universelle lover. Samfunnet kunne betraktes som en mekanisk organisme og mennesket som et rasjonelt vesen. Naturen fikk en instrumentell verdi, ressursene skulle utnyttes for å oppnå økonomisk gevinst. Naturvitenskapene ble etter hvert et forbilde for all forskning. Dette viste seg særlig hos positivistene. De dukket opp i Wien i begynnelsen av 1920-årene rundt den såkalte «Wienerkretsen». Den bestod av filosofen og fysikeren Moritz Schlick, filosofen og sosiologen Otto Neurath og Rudolf Carnap. (Gilje og Grimen:2011)

I følge D. I. Jacobsen (2013) har positivistene en grunnleggende antagelse om at det finnes noen generelle lover i sosiale systemer, på samme måte som i naturvitenskapene. Otto Neurath forlot imidlertid positivismen på 1930-tallet. Han var ikke enig i tanken om universelle og generelle lover, verken i naturvitenskapene eller samfunnsvitenskapen. Han tok til ordet for en helhetlig tilnærming til vitenskapelig arbeid. I følge Gilje og Grimen mente Neurath at: «Teorier og data som benyttes i en periode, blir omarbeidet og forkastet på et senere tidspunkt. ... Vår kunnskap om verden oppfattes som en mer eller mindre sammenhengende helhet. Alle oppfatninger inngår i en helhet og må passe sammen innbyrdes.» (Gilje og Grimen, s 61). Hvis nye observasjoner ikke passer inn i helheten av

oppfatninger, må den revideres slik at det blir plass til dem. Denne måten å tenke på kalles ofte for holisme.

Vår kontekst er økologisk økonomi. Økologisk økonomi kan sies å ha en helhetlig tilnærming til virkeligheten. Man har en virkelighetsoppfatning hvor natur, kultur og økonomi er tre dimensjoner av samme helhet. Økonomien kan ikke isoleres fra naturen eller fra samfunnet (kulturen); alt henger sammen med alt. Økonomien blir da et middel for å oppnå samfunnsmessige verdier uten ødelegge naturen. Vår ontologiske tilnærming blir derfor både organisk og holistisk, det vil si at i vår tilnærming kan vi ikke bare isolere økonomi til en enkelt del, men må vurdere natur, kultur og økonomi under ett.

Samvirkets ontologi

Samvirket har også en ontologisk kontekst som vi må forholde oss til. Samvirkeprinsippene har hatt som mål å tilpasse den virkelighet og de behov som folket har hatt i sine lokalsamfunn. Hovedidéen i samvirke er selvhjelp, derfor har samvirke alltid hatt som mål å være et redskap for å imøtekomme dette, det vil si i hovedsak en praktisk ontologi mer enn en ideologisk. (Johnstad: 1997)

Et samvirke er en organisasjon som består av individer og kan betegnes som et sosialt fenomen. I vitenskapsteorien finnes det to hovedmåter å forstå og forklare slike fenomener på. Man kan enten forklare samvirket ved å studere individene som deltar i det – en individualistisk tilnærming, eller man kan forklare individenes adferd ved å studere samvirket – en kollektivistisk tilnærming. I denne oppgaven skal vi se på samvirke i lys av økologisk økonomi hvor virkelighetsoppfatningen er organisk og holistisk og går på nettverk, relasjoner og samarbeid. Vi oppfatter derfor et samvirke som noe mer enn summen av alle samvirkemedlemmene fordi samspillet mellom medlemmene skaper effekter som ikke ville oppstått om hver enkelt skulle ha handlet alene. F. Nyeng kaller dette for kollektivistisk ontologi og sier videre: « En slik kollektivistisk ontologi inneholder også et annet menneskesyn, som hevder at mennesket ikke definerer seg ut i fra seg selv, men ut fra sine sosiale engasjementer og tilhørighet i ulike fellesskap. Man forstår og utvikler seg selv gjennom og i møte med andre.» (Nyeng: 2004, s 125). Dette stemmer godt overens med det menneskesynet vi finner i den aristoteliske dygdsetikken som ofte trekkes fram i forbindelse med økologisk økonomi.

Epistemologi og ontologisk hermeneutikk

Hvordan kan man innhente kunnskap når en organisk og holistisk virkelighetsoppfatning er utgangspunktet? Når alt henger sammen i et stort nettverk kan ikke forskeren stå på utsiden og objektivt observere. Forskeren blir en del av det hun/han skal forske på og må ta hensyn til dette både når det gjelder egen forforståelse og innvirkning på forskningsprosessen. Derfor har vi valgt en hermeneutisk tilnærming i vår oppgave. Vi har tilegnet oss kunnskap ved fortolkning av empiri i form av primærdata (samtaler) og sekundærlitteratur som vi har vurdert i en ny kontekst. Hermeneutisk metode går ut på å fortolke og forstå hvordan delene og helheten henger sammen. Denne metoden kan benyttes både ved studie og analyse av sekundærlitteratur og ved innhenting av egne primærdata. Vi har funnet fram til felles prinsipper og verdier for samvirke og økologisk økonomi ved å studere sekundærlitteratur gjennom en hermeneutisk prosess. Vi har også ervervet dypere innsikt i samvirkenes egenskaper gjennom dybdeintervjuer og dialog. Den informasjonen som har kommet fram i samtalene, har vi tolket og overført til en økologisk økonomisk kontekst før vi har gått videre med neste intervju. Vi har dermed hatt en vekselvirkning mellom intervju og tolkning, og vi har beveget oss i en hermeneutisk sirkel eller spiral av intervjuer og fortolkning.

Samtidig har vi vært bevisste på at vi som forskere og de vi har intervjuet har hatt ulike oppfatninger av en del ord og begreper, både i samtaleguiden og i dialogen rundt den. Som forskere har vi begge hatt med oss en oppfatning av samvirker som store organisasjoner som for eksempel Coop, Tine og Gilde hvor økonomisk fortjeneste ofte er det budskapet som kommer fram i media. Denne forhåndsoppfatningen eller forforståelsen har vi fått justert etter hvert som vi har fordypet oss i samvirkets historie, samvirkeprinsippene og verdiene. Men det er like fullt en forståelse som er vår egen og som vi har tatt med oss inn i intervjuene. De aller fleste av dem vi har intervjuet har hatt en annen forforståelse. Daglig leder for Kjerringøy Markedsråd bor på bygda hvor samvirke ofte er en helt naturlig måte å organisere seg på, uten at man nødvendigvis dermed kjenner til samvirkeprinsippene eller verdiene. Mens representanten for Bodø Andelslandbruk vokste opp i Oslo-området hvor Coop ble betraktet som nærmest kommunistisk og noe man skulle holde seg langt unna. For Bodømarkas Venner er samvirke en driftsform som de er blitt «påtvunget» etter at Samvirkeloven kom i 2007 og alle andelslag måtte bli samvirker.(se kap 5.7)

3.3 Problemstilling og metode

Vi har utarbeidet en problemstilling som består av et hovedspørsmål og tre forskningsspørsmål. Vår problemstilling er i hovedsak eksplorerende og utforskende, da den har som hensikt å utdype noe vi vet lite om og som det finnes lite faglitteratur og forskning på.

Problemstillingen er uklar fordi vi ønsker å avdekke og identifisere til dels ukjente prinsipper og verdier i økologisk økonomi og foreta en sammenligning med prinsipper og verdier i samvirket for å se om samvirke har noe å bidra med inn i en praktisk økologisk økonomi. I noen tilfeller har vi opplevd det som til dels vanskelig å skille mellom verdier og prinsipper, og vi har derfor måttet gjøre noen valg underveis.

Vi opplever problemstillingen som spennende da vi ikke helt vet hva resultatet blir, og det kan dukke opp overraskelser. Problemstillingen er enkel i den forstand at vi har avgrenset oss i tid og i antall enheter. Motivasjonen vår er at vi tror vi kan framskaffe ny praktisk kunnskap på hvordan økologisk økonomi kan realiseres og praktiseres lokalt.

Forskningsstrategi

Vi ønsker å bruke kjent empiri om samvirke og økologisk økonomi for om mulig å avdekke ny empiri. Dette stemmer også overens med den hermeneutiske metoden. Vi har en teoretisk for forståelse og erfaring om både samvirke og økologisk økonomi, men vi vet ikke hva samvirkene kan bidra med for å utvikle en økologisk økonomisk praksis. Vi har som mål å framskaffe ny kunnskap om fenomenet samvirke i en ny kontekst, og vi håper denne kunnskapen kan bidra til ny teori eller hypoteser.

Valg av metode

Vi skal innhente kunnskap med en organisk virkelighetsoppfatning som utgangspunkt. Som forskere er vi da en del av det vi skal forske på, og metoden må velges ut i fra denne erkjennelsen. Vi har tre forskningsspørsmål som skal besvares for så å ende opp i et svar og en konklusjon på hovedspørsmålet.

Det første forskningsspørsmålet har vi funnet svar på gjennom en hermeneutisk fortolkning av sekundærlitteratur om økologisk økonomi og samvirke. Det andre forskningsspørsmålet krever primærdata. Vi har der valgt å benytte en kvalitativ tilnærming med samtale som metode i tråd med vår ontologiske og epistemologiske oppfatning for å få en større forståelse

av hvordan de utvalgte samvirkenes medlemmer oppfatter sitt samvirke. Gjennom en samtale – som også kan kalles for et åpent intervju – får vi mulighet til å gå grundigere inn i de delene av samtaleguiden som har spesiell interesse både for de vi intervjuer og for oss som forskere - se vedlegg 2. Vi kunne ha valgt en blanding av spørreundersøkelse og intervju (metodetrianglering) for å øke troverdigheten, men vi har måttet avgrense oppgaven i både tid og i volum. Vi valgte å sende ut samtaleguiden til våre respondenter i forkant av samtalen. Dette var et bevisst valg. Vi ønsket å gi respondentene mulighet til å reflektere og eventuelt diskutere vårt anliggende med andre før vi møttes. Kvalitativ metode egner seg når man skal tolke og forstå hva som ligger i begreper eller fenomener. Den gjør det mulig å fremskaffe en nyansert beskrivelse av temaet. Noen av fordelene med en kvalitativ metode er fleksibiliteten og åpenheten den gir både forskningsobjektene (her samvirkene) og oss selv. Forskningsprosessen blir forhåpentligvis både mer nyansert og internt gyldig og samtidig åpen og interaktiv. Vi har kunnet endre på problemstilling og forskningsspørsmålene, og vi har hatt mulighet til å justere samtaleguiden underveis.

Ulempene blir også deretter, man kan få mange ulike variabler som er vanskelige å binde sammen. Som forsker kan man også oppleve at relasjonen blir for tett, man får ikke stor nok avstand til enheten som skal utforskes slik at perspektivet begrenses. Troverdigheten kan bli for svak hvis man ikke er bevisst på dette i forskningssituasjonen.

Det tredje forskningsspørsmålet har vi svart på ved å kombinere funn fra våre primærdata med den sekundærempirien om økologisk økonomi som vi kom fram til i det første forskningsspørsmålet.

Utvalg

Vi har gjort et utvalg av noen få samvirker ut i fra en del kriterier som skal sikre en relevant representasjon og variasjon. Utvalgskriteriene har vi knyttet opp mot samvirkenes formål (se kap 7.1). Disse finner vi nedtegnet i vedtektene. Vi har konsentrert oss om samvirker med formål som samsvarer med sektorene natur, økonomi og kultur i økologisk økonomi. Vi har forsøkt å finne minst tre samvirker i hver sektor og endte opp med i alt ti stykker. Noen av samvirkene har formål som dekker mer enn en sektor. Vi ønsket først og fremst å få til en samtale med styremedlemmer, styreleder eller daglig leder, eventuelt flere stykker samtidig. Dette er personer som har direkte kjennskap til det fenomenet vi skal undersøke (samvirke),

og de vil derfor bli omtalt som respondenter (D.I.Jacobsen:2013, s171). Vi ønsket at samtalene skulle ha karakter av en aktiv dialog som vi ledet gjennom åpne spørsmål og utvalgte emner. Vi deltok begge to i alle samtalene (se kap 7.2).

Vi hadde behov for såpass mange enheter for å kunne ha mulighet til å analysere, kategorisere og binde sammen funn. Rekkefølgen av hvilke enheter som ble intervjuet først har nok vært medvirkende til hvordan vår forskning har utviklet seg. Vi har gjort små justeringer i samtaleguiden etter de første intervjuene og etterhvert som vi innhentet kunnskap og erfaringer, dvs. at vi har jobbet dialektisk hermeneutisk.

Vi har ikke hatt som mål at vi skal kunne generalisere våre funn, men vi har forsøkt å finne det unike og særegne variable. Hvis våre funn er overførbare til andre kontekster, så er det et ekstra pluss.

3.4 Analyse

Vi har valgt en kvalitativ metode for hoveddelen av vår oppgave. Denne metoden har fått konsekvenser for vår rolle som forskere og for hvordan vi har analysert og fortolket våre funn. Vi har pendlet mellom å studere et enkelt tema og å vurdere den sammenhengen som temaet er en del av. Kvalitative tekster inneholder en forståelse av de fenomener som studeres. Målet vårt har vært å få fram våre respondenters erfaring og forståelse av samvirket for så å plassere dette inn i vår økologiske økonomiske kontekst. Vi har lagt barmhjertighetsprinsippet til grunn for våre fortolkninger. Alt det våre respondenter har sagt, er blitt fortolket med respekt for respondenten og med utgangspunkt i at vedkommende respondent er et fornuftig individ.

Vi har analysert våre primærdata ved å lage egnede kategorier som gjør sammenbinding mulig. Kvalitative kategorier formidler et meningsinnhold, og det er dette meningsinnholdet vi har forsøkt å trekke ut og tolke i analysen. Vi har først systematisert våre primærdata i fire hovedkategorier basert på de tre sektorene natur, kultur og økonomi fra økologisk økonomi pluss en egen kategori for verdier og etikk. Disse er deretter delt inn i seks ulike underkategorier som vi har kalt dimensjoner: den økonomiske dimensjonen, interessentdimensjonen, den sosiale dimensjonen, den frivillige dimensjonen, den miljømessige dimensjonen og den etiske dimensjonen. Inndelingen i dimensjoner baserer seg på hovedpunktene i de syv samvirkeprinsippene og ti samvirkeverdiene (vedlegg 1).

I og med at vi har tolket våre primærdata inn i en ny kontekst, kan våre respondenter oppleve en form for fremmedgjøring når de ser våre analyser. I enkelte tilfeller er det nødvendig for å kunne anonymisere respondenten, men vi opplever ikke at vi har vært i den situasjonen da det ikke er personlig holdninger eller meninger vi har etterspurt.

Vi argumenterer for høy troverdighet ved å gjøre rede for hvordan våre primærdata er framkommet gjennom samtaler og feltarbeid i tillegg til våre egne vurderinger og relasjoner. I vår kvalitative forskning har vi vært bevisste både på vår egen innflytelse på respondentene og deres innflytelse på oss.

Våre vurderinger og tolkningene i undersøkelsen kan føre til kritisk posisjonering eller bemerkninger da vi mest sannsynlig har et annet ståsted enn respondentene.

Tolkningskontekster har sine etiske konsekvenser som vi har forsøkt å være sensitive ovenfor. Innsamling av data er en mellommenneskelig prosess som ikke kan gjentas på samme måte på et senere tidspunkt. Derfor er metodisk refleksjon svært viktig i en kvalitativ studie som dette.

Vi er ikke først og fremst ute etter å kunne generalisere våre funn, men vi ser gjerne at våre resultater har relevans for andre. Fortolkningen er grunnlaget for overførbarhet, noe som er litt likt den rettspraksis vi har i dag hvor en fortolkning antas gyldig i en annen sammenheng. Vi håper derfor at våre resultater vil ha en viss overførbarhet inn i andre kontekster.

Etiske dilemmaer kan oppstå når vi som forskere har perspektiver som er forskjellig fra respondentens forståelse av sin situasjon. Dette har vi så godt som mulig forsøkt å forhindre eller avklare med respondenten. Respondentene har så vidt vi vet ikke tatt skade av å være med i vårt forskningsprosjekt. Våre etiske refleksjoner er særlig viktige og er derfor de mest fremtredende i forhold til vår presentasjon av resultatene.

Vi vil så godt som mulig formidle en meningssammenheng i vår forskning for å gi en forståelse av hva vår forskningen har handlet om. Vår presentasjon vil være en fortolkning av beskrivelser eller hendelser og bør derfor ikke oppfattes som en ren konstruksjon. Vår motivasjon er å bidra med praktiske løsninger slik at økologisk økonomi kan bli et reelt alternativ i vår hverdag og samfunn.

4.0 Økologisk økonomi

Økologisk økonomi ble etablert som eget fagområde i 1989 og er et forholdsvis nytt transdisiplinært fag som bygger på flere fagkombinasjoner. Norsk nettverk for økologisk økonomi gir følgende definisjon:

Økologisk økonomi er en transdisiplinær (tverrfaglig) fagretning som bidrar til grunnleggende endring i økonomisk teori og praksis. Økologisk økonomi anlegger et bredt perspektiv på økonomi og anerkjenner en tredeling mellom natur, kultur og økonomi som basis for gode samfunn. Økologisk økonomi baserer seg på jordens økosystemer, menneskelige verdier og helse – der dette danner grunnlag for økonomisk aktivitet. (se vedlegg 16)

Samfunnsøkonomi kan defineres som: «Læren om bruk av knappe ressurser for å dekke menneskenes ulike behov.» (Ringstad, 2011). Økologisk økonomi handler også om hvordan man skal bruke knappe ressurser, men disse skal i første omgang dekke menneskenes vitale behov. Økologisk økonomi handler i stor grad om normative verdier og prinsipper for hvordan samfunn, organisasjoner og enkeltindivider bør fordele og forbruke ressurser for å skape en bærekraftig framtid: Utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov (Vår felles framtid – Brundtlandrapporten:1987, s 18).

4.1 Et historisk tilbakeblikk

Økologisk økonomi kan kanskje sies å ha sin opprinnelse i antikkens Hellas. Filosofen Aristoteles (384 – 322 f. Kr.) hadde meninger om det meste, også økonomi. Han la stor vekt på handel og bytte som noe naturlig og mente at pengeøkonomi var unaturlig. Man kunne imidlertid forsvare å bytte varer mot penger for senere å kjøpe andre varer. Aristoteles kalte en slik økonomi for *oikonomia*, et gresk ord for organisering av et hushold (Grau, Marion: 2004). Dette bør gi oss et nytt perspektiv på vår bruk av begrepet økonomi. Jakten på penger, utlån av penger og rente var etter hans mening både unaturlig og forkastelig (Jakobsen: 04.09.2012) Penge skulle være et middel, ikke et mål i seg selv. Denne holdningen til økonomiske spørsmål var gjeldende i den vestlige verden til langt ut i middelalderen.

Filosofisk tenking har i stor grad vært med på å forme de ulike retningene innen økologisk økonomi. Arne Naess presenterte i 1976 sin økofilosofi i boka "Økologi, samfunn og livsstil" og introduserte det han kalte for «A platform of the deep ecology movement». Plattformen består av åtte punkter og er utarbeidet i samarbeid med George Sessions. Den skulle være et felles ståsted for alle som er interessert i dypøkologi. De åtte punktene er utformet slik at man kan si seg enig i dem uavhengig av hvilken innfallsvinkel man har - om den er religiøs, filosofisk eller humanistisk. Plattformen består av elementer som egenverdi og diversitet, overdrevent forbruk, redusert befolkningsvekst, endringer i samfunnsstruktur og livskvalitet framfor høy levestandard samt forpliktelse til å bidra til samfunnsendring for de som sier seg enig i de åtte punktene (A.Naess:2003). Den dypøkologiske bevegelsen han var med på å starte, har bidratt sterkt til fremveksten av en moderne økologisk økonomi.

Den britiske økonomen E. F. Schumacher har også vært viktig i utviklingen av økologisk økonomi. Han ble sendt til Burma etter 2. verdenskrig på oppdrag fra den britiske regjering for å modernisere det burmesiske samfunnet. Han oppdaget da den buddhistiske måten å organisere et samfunn på og mente at den var bedre enn den vestlige. Dette førte til at han skrev boka «Small is Beautiful» og innførte begrepet buddhistisk økonomi. For buddhister har arbeid minst tre funksjoner: *«To give a man a chance to utilise and develop his faculties; to enable him to overcome his egocentredness by joining with other people in a common task; and to bring forth the goods and services needed for becoming existence.»*

(Schumacher:1993, s. 39). I tillegg bør lokale behov kunne tilfredsstilles i lokalsamfunnet med lokale midler. Schumacher mente at produksjon bør foregå i små enheter:

“What is the meaning of democracy, freedom, human dignity, standard of living, self-realisation, fulfilment? Is it a matter of goods, or of people? Of course it is a matter of people. But people can be themselves only in small comprehensible groups. Therefore we must learn to think in terms of an articulated structure that can cope with a multiplicity of small-scale units.” (Schumacher:1993, s.57)

Innenfor både økofilosofien og buddhistisk økonomi er derfor småskaladrift og individets innflytelse på egen hverdag viktige tema. De vil bidra til økt livskvalitet for hver enkelt. Den norske samfunnsforskeren Johan Galtung presenterte i 1978 en plan for hvordan et samfunn kan gå fra store, sentraliserte og hierarkiske «alfa»-strukturer til små, lokale og brukerstyrte «beta»-strukturer inspirert av E. F. Schumacher (Naess: 2003).

Leif Holbæk-Hanssen (1917-1991) er en annen av de norske bidragsyterne til økologisk økonomi. Han var Norges første professor i markeds- og distribusjonsøkonomi. Han tok til orde for det han kalte assosiative samvirker som skulle bestå av produsenter, forhandlere og forbrukere. Han så for seg et samfunn hvor forbrukerne først bestemte seg for hvilke varer de hadde behov for og i hvilke mengder. Så snakket forbrukerne med lokale produsenter som laget kun den mengde varer som var etterspurt/bestilt. Forhandlerne skulle deretter bringe varene ut fra produsentene til forbrukerne (Holbæk-Hanssen:2004).

4.2 Prinsipper

Det er flere ulike «typer» økonomi som kan betegnes som økologisk. Man snakker om buddhistisk økonomi, samarbeidsøkonomi, evolusjonær økonomi, kretsløpsøkonomi osv. Det er en del prinsipper og fellestrekk som går igjen i disse noe forskjellige retningene og som skiller dem fra den neo-klassiske økonomiske tenkningen. I følge R. Costanza m.fl. (Costanza:1997, s 79) er det enighet om fire grunnleggende oppfatninger i økologisk økonomi:

- 1) Planeten jorda er et lukket termodynamisk system hvor økonomien er en del av det globale økosystemet. Det betyr at det er fysiske grenser for hvor store mengder naturressurser som kan gå igjennom det økonomiske systemet og følgelig hvor mye avfall som går tilbake til økosystemet.
- 2) Et framtidig håp om en bærekraftig planet med høy livskvalitet for alt levende liv innenfor de grensene som er satt i det første punktet.
- 3) Det er vanskelig å utvikle 100 % korrekte modeller for et komplisert økosystem som Jorda og noen prosesser er irreversible, derfor må føre-var-prinsippet alltid følges.
- 4) Institusjoner og ledelse bør være proaktive og komme med enkle, adaptive og implementerbare løsninger basert på en forståelse av usikkerheten i modellene for de underliggende økosystemene. En proaktiv handlemåte vil føre til en politikk som er bærekraftig.

Disse fire grunnleggende oppfatningene er videreutviklet av ulike økologiske økonomer til prinsipper om blant annet sterk bærekraft, rettferdig fordeling, mangfold, samarbeid, nettverk og livskvalitet samt forskjellige modeller for sammenhengen mellom natur, kultur og økonomi.

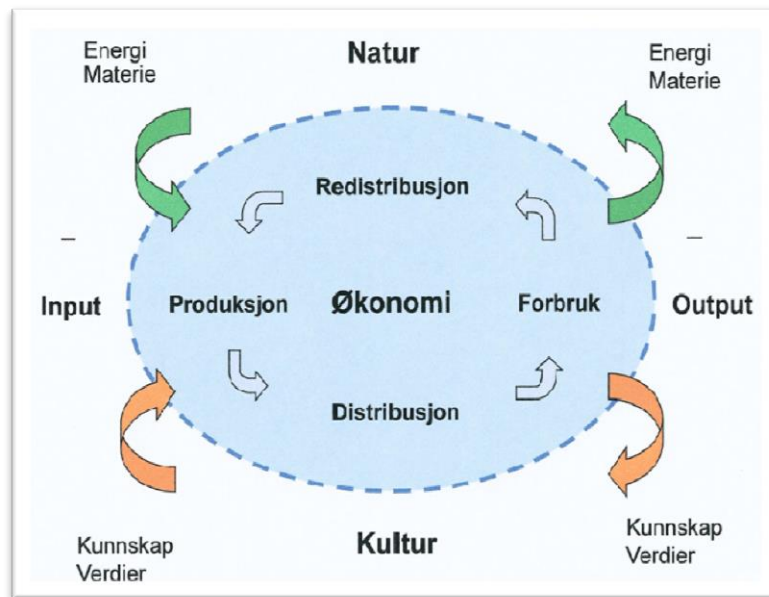
4.3 Natur – kultur – økonomi

Vår forståelse av økologisk økonomi bygger i stor grad på «Circulation Economics, theory and practise» av S. Ingebrigtsen og O. Jakobsen (2007).

Økologisk økonomi baserer seg på en helhetsoppfatning av de tre verdisektorene natur, kultur og økonomi. De tre sektorene må være i balanse hvis man skal kunne bygge et godt samfunn. Ingebrigtsen og Jakobsen definerer natur som den delen av virkeligheten som ikke er bearbejdet av mennesker. Naturen er grunnlaget for all menneskelig aktivitet på jorda og har derfor en verdi i seg selv - en egenverdi. Naturen kan derfor ikke betraktes kun som noe vi skal forbruke eller forvalte. Naturen vil kunne eksistere uten menneskelig tilstedeværelse. Kulturen er resultatet av menneskelig aktivitet og består av fysiske og psykiske strukturer. Den omfatter blant annet verdier og normer samt den sosiale og tekniske kunnskapen som finnes i et samfunn. Økonomi dreier seg om produksjon, distribusjon, forbruk og redistribuering, med andre ord realøkonomi. Penger er et middel for å oppnå et formål. De er ikke et mål i seg selv. Finans- og valutaspekulasjon hører derfor ikke hjemme i økologisk økonomi. Derimot kan man si at elementer fra både biologi, filosofi, sosiologi, estetiske fag, tekniske fag, samfunnsøkonomi m.m. må tas inn i den økologiske økonomien for å få det helhetlige perspektivet som er nødvendig for å kunne bygge gode samfunn.

Kretsløpsmodellen til Ingebrigtsen og Jakobsen gir en god oversikt over det samspillet mellom verdisektorene natur, kultur og økonomi som er ønskelig for å oppnå en sterk bærekraftig økonomi. Samtidig har den med kretsløpstenkingen for økonomisk sektor. Den økonomiske verdikjeden er utvidet og omformet fra en lineær verdikjede i neo-klassisk økonomi med input – produksjon – forbruk – output til en sirkulær verdikjede hvor en del av avfallet blir nytt input. Energi og materie (råstoff) kommer fra naturen og blir brukt til produksjon. Produktene blir distribuert til forbrukerne og deretter enten redistribuert (resirkulert) eller sendt tilbake til naturen som output. Målet er å redistribuere så mye som mulig for å lage nye produkter uten å belaste naturressursene mer enn det naturen tåler. Den kunnskapen som er nødvendig for å produsere en vare eller tjeneste, hentes fra kulturen. For å kunne oppnå et godt samspill mellom produsenter, distributører og forbrukere er det viktig med en kommunikativ arena hvor de involverte partene gjennom dialog kan løse interessekonflikter mellom de tre verdisektorene. En slik kommunikativ arena kan også

fungere som det assosiative samvirket Holbæk-Hanssen så for seg hvor man ikke produserer mer varer enn det forbrukerne spesifikt etterspør – dvs. produksjon på ordre.

Figur 2. Kretsløpsmodellen (Ingebrigtsen & Jakobsen 2004)

4.4 Sterk bærekraft

Innen økologisk økonomi skiller man mellom svak og sterk bærekraft. Den svake bærekraften befinner seg innenfor den neoklassiske økonomien. Når for eksempel et bestemt type metall er brukt opp, vil den teknologiske utviklingen kanskje gjøre det mulig å bruke et annet metall i stedet – man substituerer en ressurs med en annen. Natur, samfunn (kultur) og økonomi blir da betraktet som én enhet og det er helt i orden å bruke opp en naturressurs (for eksempel olje) hvis det gir en økonomisk gevinst, man substituerer mellom natur og økonomi.

I følge Ingebrigtsen og Jakobsen har vi sterk bærekraft når de tre sektorene natur, kultur og økonomi er bærekraftige hver for seg over tid og i balanse med hverandre. Sterk bærekraft innenfor natur innebærer at hver enkelt naturressurs er unik og ikke kan byttes ut med en annen. Et økosystem er i seg selv også en ressurs. En bærekraftig kultur er basert på frihet, rettferdighet og velferd. Ut fra dette får man sosiale enheter med mennesker som innehar blant annet kunnskap, normer og verdier. I likhet med naturen har også kulturen både en egenverdi og en nytteverdi. Kulturens egenverdi går på de normer og verdier som utvikles i et samfunn og som bestemmer hvilke valg man tar (Ingebrigtsen og Jakobsen:2007). Nytteverdien

oppstår når kunnskap benyttes i produksjon i økonomisk sektor. Man kan ikke substituere ressurser, hverken innenfor hver enkelt sektor eller mellom de tre sektorene. En bærekraftig økonomi vil innebære at hver enkelt naturressurs blir forvaltet slik at den også er tilgjengelig for framtidige generasjoner, og forbruket av fornybare ressurser må ikke overskride tilveksten. Økonomisk sektor skal bidra til at individets vitale behov kan dekkes. Hva som er vitale behov er en diskusjon vi ikke skal ta opp her, men i første omgang vil det dreie seg om produksjon av mat, klær, hus osv. Produksjon innebærer avfall og utslipp, og man må ikke produsere mer enn at naturen klarer å absorbere disse utslippene. Produksjonen må også foregå slik arbeidstakerne er sikret gode arbeidsvilkår og rettferdig betaling. Ut fra dette vil da økonomien befinne seg i et skjæringspunkt mellom natur og kultur og kan bytte ut maksimal vekst innenfor neoklassisk økonomi med optimal vekst i økologisk økonomi. Produksjon må foregå innenfor både naturens og kulturens tålegrenser.

4.5 Egenverdi, likeverd, rettferdig fordeling

Et av hovedpunktene i Arne Næss sin dypøkologiske plattform er at alt liv har en egenverdi. Dette prinsippet er tatt videre i kretsløpsøkonomien til Ingebrigtsen og Jakobsen hvor både natur- og kultursektoren har en egenverdi. I sin personlige Økosofi T sier Arne Næss videre at alt liv har en universell rett til å utfolde seg og at man ikke kan gradere egenverdien til ulike arter eller individer og si at noen har større egenverdi enn andre. Alle former for liv har den samme egenverdi og er dermed likeverdige. I kultursektoren vil da ulike kulturer ha en egenverdi i seg selv i tillegg til at hvert individ har en egenverdi og alle individene er likeverdige (Naess: 2003). Verdier som rettferdighet, respekt, forpliktelse, toleranse, verdighet, ansvar og tillit er en konsekvens av egenverdi-prinsippet og er følgelig verdier innenfor kretsløpsøkonomien. (Jakobsen: 2.-3.10.2012)

Prinsippet om rettferdig fordeling er et annet viktig prinsipp i økologisk økonomi. Det går først og fremst på hvordan man skal fordele tilgjengelige ressurser til produksjon av ulike varer, for eksempel hvor mye stål som skal brukes i bilindustrien og hvor mye som skal gå til elektriske artikler. De ferdigproduserte varene bør også fordeles rettferdig. Hvor store kvanta av hver ressurs som skal fordeles, må bestemmes ut i fra en sterk bærekraftig vurdering. Ressursene skal også kunne være tilgjengelige for framtidige generasjoner, slik at de kan få tilfredsstilt sine vitale behov. (Costanza m.fl.: 1997)

4.6 Mangfold (diversitet)

Det andre punktet i den dypøkologiske plattformen til Arne Næss går på mangfold: ” *Richness and diversity of life forms are values in themselves and contribute to the flourishing of human and non-human life on Earth.*” (Naess: 2003, s 29) I tillegg til at alt liv har en egenverdi, er altså overflod og mangfold verdier i seg selv. Et stort mangfold er viktig for en evolusjonær utvikling av livet på jorda, samtidig som man må ha tilstrekkelig mange individer innenfor hver art for å kunne sikre dette mangfoldet. Prinsippet om mangfold kan også benyttes innenfor økonomisk sektor i kretsløpsøkonomien: «*Diversitet av organisasjonsformer – jo større mangfoldet er, desto mindre sårbart blir de økonomiske systemene.*» (O. Jakobsen, 07.11.2014)

4.7 Nettverk, åpenhet, samfunnsansvar

Den økologiske økonomien har hentet nettverks- og kretsløpstenkingen fra økologien. Natur, kultur og økonomi kan illustreres som et nettverk, se fig. 2: Kretsløpsøkonomi. Interessenter og organisasjoner kan også tenkes som nettverk. Interessenter er i følge A. Crane & D. Matten « *... an individual or a group which either: is harmed by, or benefits from, the corporation, or whose rights can be violated, or have to be respected, by the corporation*» (Crane & Matten: 2010, s 62). Innenfor økologisk økonomi er også naturen inkludert i interessentbegrepet. Samarbeid og nettverk i stedet for konkurranse er et av de grunnleggende prinsippene i økologisk økonomi. Den økologiske økonomen K. Boulding sier at: «*Cooperation through decentralized collaborative networks perform better than what is possible through the enormous global structures.*» (Jakobsen, 08.11.12).

Samfunnsansvar er også kjent som CSR – Corporate Social Responsibility – og kan defineres på flere måter. Carroll har følgende definisjon av bedriftenes samfunnsansvar: « *The social responsibility of business encompasses the economic, legal, ethical and philanthropic expectations placed on organizations by society at a given point in time*” (Smith:2012, s 11). Carroll utviklet i 1979 en firedelt modell (se figur 3) som beskriver bedriftenes samfunnsansvar. Denne ble videreutviklet i 1991 sammen med Buchhotz. (Crane&Matten:2010, s 53)

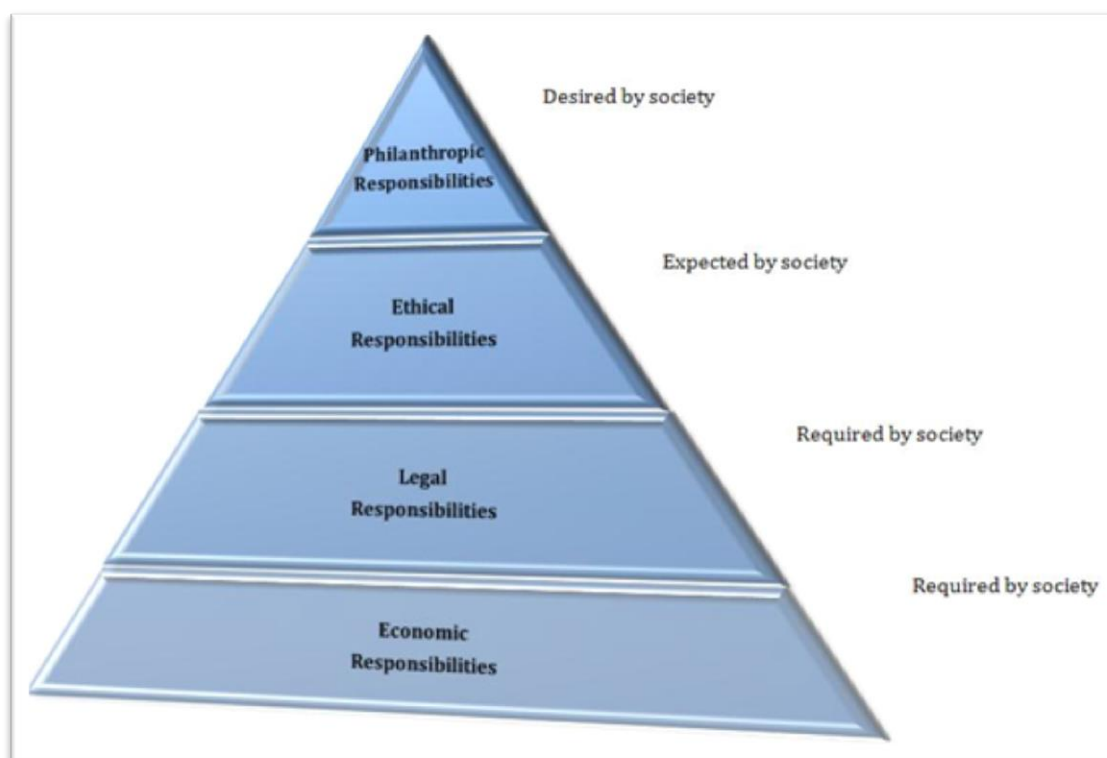

Fig 3. Carrolls pyramide (Crane&Matten, 2010, s 53)

Det nederste nivået i pyramiden er bedriftens økonomiske ansvar. Bedriften må sikre tilstrekkelig økonomisk inntjening og som et minimum gå i balanse for å være levedyktig. Deretter må bedriften være seg sitt juridiske ansvar bevisst på nivå to og følge samfunnets vedtatte lover og regler. Nivå tre omhandler bedriftens etiske ansvar og er derfor et ansvar som ikke er lovregulert. Bedriften bør likevel handle i samsvar med aksepterte moralske verdier og normer hvis den skal vise samfunnsansvar. Det filantropiske ansvaret befinner seg i toppen av pyramiden. Ved å utvise filantropisk ansvar bidrar en bedrift til å øke livskvaliteten i samfunnet og dermed i verdisektoren kultur. Det er imidlertid av avgjørende betydning at filantropiske gaver gis uten noen forbehold eller betingelser. I følge Ingebrigtsen og Jakobsen (2004, s 126) viser forskning at bedrifter som etterlever ansvaret på alle fire nivåene oppfyller interessentenes krav samtidig som de bidrar til en livskraftig kultur.

Lucie Middlemiss har sett på det individuelle samfunnsansvaret, og hun stiller spørsmål ved hvorvidt individet kan klare å vise samfunnsansvar ved å bidra til et bærekraftig forbruk hvis ikke samfunnet har lagt til rette for det. Mulighetene må være tilstede, og hun foreslår en ansvarsdeling mellom det hun kaller kulturell kapasitet, infrastruktur, organisasjon og individuell kapasitet. Den kulturelle kapasiteten går på de verdiene og normene man tilegner

seg gjennom den kulturen man er en del av. Infrastruktur er de samfunnsmessige tjenestene som er tilgjengelige, for eksempel kollektivtilbud, renovasjonsordninger m.m. Den individuelle kapasiteten går på ens egen forståelse av bærekraftbegrepet samt vilje og mulighet til å handle bærekraftig. Tilsammen gir dette en firedeling av individets økologiske fotavtrykk hvor samfunnsmessige forhold utgjør mesteparten av avtrykket. (Middlemiss: 2012)

4.8 Etikk og verdier

Verdier og normer dannes i en sosial sammenheng i kulturen. Normene er regler som forteller oss hva vi bør gjøre, hva som er sosialt akseptert i kulturen. Normenes oppgave er å beskytte og fremme de verdiene som kulturen anser som viktige (Johansen&Vetlesen:2009). Etikk kan defineres som læren om moral. I en deskriptiv betydning brukes moral om det sett av moralske normer, verdier og holdninger (til forskjell fra andre typer normsett) som aksepteres og forsøkes praktisert av et individ eller en gruppe. I en normativ betydning brukes moral om det sett av moralske normer som innehar gyldighet, og som dermed representerer hvordan vi faktisk bør handle (Store Norske Leksikon:2015).

Ingebrigtsen og Jakobsen bruker dygdsetikk for å belyse de etiske aspektene ved økologisk økonomi. Aristoteles var dygdsettikkens opphavsmann. I følge dygdsettikken vil moralsk riktige handlinger utføres av individer med dygdig adferd. Derfor er dannelsen av en dygdig karakter det første skrittet mot moralsk riktig adferd (Ingebrigtsen og Jakobsen:2009) Hver enkelt av oss utvikler moralske dygder i samspill med de andre individene i samfunnet. Man kan ikke utvikle sine dygder alene. Dygdsettikkens verdier er ærlighet, mot, vennskap, nåde, lojalitet, måtehold, beskjedenhet og tålmodighet. Ved å utvikle moralske dygder og utfolde sitt potensiale oppnår man høy livskvalitet, av Aristoteles omtalt som det gode liv. Noe av kritikken mot dygdsettikken går på at den ikke gir noen regler for hvordan man skal handle i en bestemt situasjon, det må man finne ut av selv ut i fra de dygdene man har utviklet.

«Livskvalitet, et mye brukt, men langt fra entydig, begrep for ikke-biologiske sider ved en persons liv. I begrepet livskvalitet legges vanligvis forhold som tilfredshet med tilværelsen, godt forhold til ens nærmeste, trivsel og god funksjon i arbeid, glede ved fritid og evne til fysisk og psykisk utfoldelse.» (Store Norske Leksikon: 2015)

I likhet med Aristoteles viser denne definisjonen at livskvalitet ikke er direkte knyttet opp mot forbruk. Arne Næss mente også at høy livskvalitet har sammenheng med hvorvidt man får utfolde seg. Forbruk av ressurser skal kun gå til å dekke vitale behov. I sin personlige Økosofi T er Selvrealisering det ultimale målet for et godt liv. Selvrealisering med stor S går ut på å utvide sitt eget selv til å omfatte hele universet, alt er én stor enhet.

Jakobsen og Storsletten har utviklet en tabell hvor man kan se sammenhengen mellom menneskesyn, etikk, organisasjon og økonomisk teori (se fig. 4).

Individ, organisasjon og økonomi

Individ	Organisasjon	Økonomi
Estetisk Instinkter Konsekvensetikk	Instrumentell posisjon Effektivitet Lønnsomhet	Klassisk økonomi Det økonomiske menneske Eiere
Etisk Fornuft Pliktetikk	Ansvarlig posisjon Fellesskap Medansvar	Neo-klassisk økonomi Det sosiale menneske Interessenter
Religiøs Intuisjon Dygdsetikk	Åndelig posisjon Samfunnsoppdrag Kvalitativ utvikling	Økologisk økonomi Det økologiske menneske "The-web-of-life"

Søren Kierkegaard (1813-1855)

Peter Pruzan (1936-)

Kenneth Boulding (1910-1993)

Figur 4, Jakobsen og Storsletten, 24.09.2013, Budapest

I økologisk økonomi er mennesket et «økologisk menneske» som har en grunnleggende forståelse for sammenhengen mellom økonomi, kultur og natur. Det er de dygdsetiske prinsippene som ligger til grunn for hvordan det økologiske mennesket tenker og handler. Målet er høy livskvalitet og det gode liv som Aristoteles mente var en tilstand «*hvor man trives og har det godt i og med at man får realisert sin menneskelige natur, altså får tilfredsstilt de behov og utfoldet de evner som er karakteristiske for den menneskelige natur*» (Dybvig og Dybvig:2003, s 94). Det kan man ikke nå alene – man utvikler dygder og oppnår

et godt liv i samspill med andre. Hensikten med en organisasjon er å få utført et samfunnsoppdrag. Organisasjoner skal samarbeide med hverandre som en del av «The-web-of-life» og utvikle seg kvalitativt og optimalt.

5.0 Samvirkebevegelsen

For å kunne forstå hva et samvirke er, må vi se nærmere på den historiske utviklingen av samvirkebevegelsen samt grunnlaget og egenskapene til et samvirke. Vi har funnet lite om samvirke i vår egen faglitteratur, men vi kom over Tom Johnstad sin bok: “Samarbeid og samvirke. Utvikling og organisering av samvirke” (Johnstad:1998). Det er hans bok som er hovedkilden for dette kapittelet. Der har vi funnet den historiske utviklingen, både internasjonalt og nasjonalt, og beskrivelse av egenskapene og prinsippene til samvirkebevegelsen.

5.1 Historisk utvikling og utbredelse

Samvirke er en økonomisk forening som bygger på egne prinsipper. Den utviklet seg i form av forbrukerforeninger, arbeiderkooperativer, kredittforeninger, landbrukssamvirke og ulike former for servicesamvirke rettet mot blant annet helse og bolig. Samvirke utviklet seg parallelt med en omfattende samfunnsutvikling og økonomisk vekst i Europa og Nord-Amerika. Tre særdeles effektive organisasjonsformer spilte en avgjørende rolle for denne utviklingen, det var aksjeselskap, kommuner og samvirker. Alle tre er utviklet fra samme rot, assosiasjoner eller foreningsdannelser som kom på midten av 1800-tallet.

Det første formelle samvirke ble stiftet i England 1844 i Rochdale. Det var noen fattige vevere som organiserte det første forbrukersamvirke. Målet var å skaffe ren mat til ærlig pris. Vedtektene deres inneholdt prinsipper som har blitt en rettesnor for hele samvirkeutviklingen.

Samvirkebevegelsen fikk snart flere sentrale støttespillere. Flere sosiale entreprenører og filantroper var pådrivere til utviklingen av samvirke, samt noen sentrale embetsmenn som også medvirket sterkt. Årsaken var at de håpet at samvirketanken skulle være en samfunnsbevarende faktor. Samvirke skulle danne en motvekt til de radikale og revolusjonerende tendensene som blomstret i Europa og til den voksende handelsstand.

Det utviklet seg ganske fort to ulike syn på samvirkets rolle i samfunnet. Det var en konservativ kraft som så samvirke som et middel for å bedre arbeiderklassens forhold og dermed forhindre revolusjonær påvirkning. De hadde en *pragmatisk* tilnærming. En annen

retning var *utopisk*, de ville bruke samvirke som et middel for å instituere en spesiell form for sosialisme, det kooperative samfunnet.

I England var det Robert Owen og hans utopiske retning som rådet. Han ville bygge et samfunn på de etablerte arbeider- og produksjonssamvirker. Owen søkte etter de rette miljøene og ut av disse ville det vokse et selvforsynt lokalsamfunn, der arbeidere ville dyrke sin egen mat, lage sine egne klær og utvikle selvstyre. Tanken var at utviklingen skulle foregå gjennom arbeidersamvirker på alle felt. I dag er kibbutzer det mest nærliggende til denne ideen.

Buchez utviklet Owens ideer til praktiske prinsipper for produksjonssamvirkene og utvikling av arbeidersamvirke, noe som viste seg å være mer vellykket enn Owens utopiske samfunn. Tanken om produksjonsstyrte eller forbrukerstyrte samfunn stammer fra denne tradisjonen. Charles Gide (1847-1932), en fransk forkjemper og teoretiker innen samvirke, forfattet sitt hovedverk «La coopération» i 1900. Hans sentrale tanke var: «*Mens arbeiderne nå er kapitalens tjenere, skal kooperasjonen gjøre kapitalen til arbeidernes tjenere*». Formålet med samfunnets økonomiske virksomhet var å tilfredsstille menneskenes behov, det er konsumentenes interesser som gjelder og kooperasjon er et egnet økonomisk middel. Dette kjenner vi igjen i dagens interessentteorier. Ideen om et forbrukerstyrt samfunn har sin opprinnelse fra Gides tanker og teori. (Johnstad:1998, s 174)

Flere kjente internasjonale økonomer og fagfolk var engasjerte støttespillere. Alfred Marshall støttet ideen om samvirke i flere av sine publikasjoner. Mest kjent er «Principles og Economics» som i den siste reviderte utgaven i 1938 hvor han sier at verden har bare begynt å bli klar for samvirkebevegelsen. I Norge var professor i sosialøkonomi T. H. Aschehoug en viktig mann. I hans verk «Socialøkonomi» i 1903 beskriver han kooperasjoner som en viktig faktor for en bedre utvikling for menneskenes økonomiske tilstand. Han skrev: «*Eidendommeligheden ved dette Slags Foreninger er, at Forretningenes Overskudd ikke fordeles mellom Forretningens Eiere, det vil sige de personer, der have inskudt Kapitalen, eie Lod (Aktie) i denne og styrer Forretningen. De faa kun almindelig Rente. Overskuddets fordeles mellem Forretningens Kunder, de vil sige de Personer, som kjøbe dens Varer. At Forretningen gaar godt, bliver altså fornemmelig til Fordel for dem, ikke for eieren. Dette Forhold kan ogsaa beskrives saaledes, at Driftsherregevinsten bortfaller;...*» Aschehoug 1903. (Johnstad:1998, s 170)

5.2 Definisjon og målsetting

Det finnes flere definisjoner av hva et samvirke er. Vi har valgt ut to ulike.

I England definerer *Co-operatives UK* et samvirke som: “*Co-operative businesses are owned and run by and for their members, whether they are customers, employees or residents. As well as giving members an equal say and share of the profits, co-operatives act together to build a better world*” (Uk.coop: 2015)

I «Lov om samvirkeforetak», også kalt Samvirkeloven, fra 2007 defineres et samvirke i §1, andre ledd “*Med samvirkeforetak er meint ei samenslutning som har til hovudformål å fremje dei økonomiske interessene til medlemmane gjennom deira deltaking i verksemda som avtakarar, leverandørar eller på annan liknande måte.*” (Lovdata:2015)

Samvirke er en økonomisk forening av medlemmer med et felles økonomisk formål, og det er medlemmene som er den økonomiske enheten. Målet med et samvirke er å maksimere og fordele medlemsnyten likt. Samvirkets overlevelse og utvikling avhenger mer av at medlemmenes behov blir tilfredsstilt enn en økonomisk fortjeneste.

Et samvirke er basert på frivillig og åpnet medlemskap, der alle medlemmene er likestilt. Et medlem kan være enkeltindivider, en bedrift, en organisasjon eller en institusjon.

Demokratisk medlemskontroll er det helt fundamentale prinsippet innen samvirke; ett medlem - en stemme.

Samvirkene skilte seg og skiller seg fremdeles ut fra et atomisk frikonkurransemarked og store hierarkiske organisasjoner. Samvirke hadde og har fremdeles andre måter å organisere de økonomiske virksomheter på. I et samvirke er det medlemmene som er eierne og brukerne. Et samvirke forener to typer av organisasjoner: en økonomisk virksomhet og en interesseforening. Det er denne komplekse organisasjonsformen som er så unik.

5.3 Samvirkets egenskaper, prinsipper og verdier

Behovet for et samarbeid mellom ulike aktører er generelt fordi man står i en utfordring eller krise som har sin årsak i «markedssvikt» og «styringssvikt». Hele samvirkebevegelsen startet

i behovet for tilgang på ren mat. Enkelte steder har det vært helt eksistensielt, uten samarbeid ville det ikke være noe livsgrunnlag.

Grunnleggende kjennetegn i etableringen av et samvirke har vært tillit og fortrolighet mellom partene. Uten det hadde det ikke vært mulig å få samarbeidet til å virke. Fellestrekkene er:

- solidaritet – langsiktige perspektiver fremfor kortsiktig egennytte
- gjensidighet – samarbeidet tar form av en rettferdig kostnads- og gevinstfordeling
- fleksibilitet – evner til å gjennomføre justering i samarbeidet
- konfliktløsning – evnen til å løse konflikter på en hensiktsmessig og konstruktiv måte.

Relasjonsbygging i et samvirke er viktig for å utvikle felles verdier og normer eller identitet mellom partene. Gode relasjoner og felles identitet er viktig for å lykkes med samarbeidet.

(Johnstad:1998, s 44)

5.4 Samvirkeverdier

Det var flere av Europas store samvirketenkerne som tok opp store tema om demokrati, rettferdighet, forretningsetikk, avlønning av kapital, økonomisk organisering og bygging av et bedre samfunn. Dette ble fanget opp og tatt inn i samvirkebevegelsen og er i dag en del av de grunnleggende verdier og etiske holdninger. MacPherson understreket i 1996 at samvirke bygger på verdiene om selvhjelp, eget ansvar, demokrati, likhet, rettferdighet og solidaritet som basis for utformingen av samvirkeorganiseringen.(Johnstad:1998, s 180)

Selvhjelp og eget ansvar.

Selvhjelp er basert på tanken om at alle mennesker kan og bør streve etter å kontrollere sin egen skjebne. Kooperativtanken bygger på ideen om egen utvikling skjer best i forening og samhandling med andre (jamfør Aristoteles dygdsetikk). Medlemmene vil derfor ta eget ansvar for sine samvirkeenhets etablering og utvikling og sikre samvirkets uavhengighet.

Likhet, demokrati og rettferdighet.

Basisenhet er medlemmet og alle har lik rett til deltakelse, å bli hørt, og delta i beslutningsprosesser som en del i demokratisk struktur. Medlemmer bør belønnes for sin deltakelse i samvirke på en rettferdig måte gjennom vedtatte bonusordning, avsetning til fonds eller reduksjon i betaling.

Solidaritet.

Et samvirke er også et kollektiv med ansvar for hverandre. Det gjelder særskilt evnen til å forsake kortsiktig egeninteresse til fordel for fellesinteresse. Samvirkeenheten har også et ansvar for fellesinteresse representert gjennom gruppens finansielle og sosiale verdier.

Solidaritet er også årsak til og en konsekvens av selvhjelp og gjensidig hjelp. Dette er helt fundamentale begreper som danner grunnmuren i samvirkefilosofien. Sosialt ansvar og forpliktelse for egne levedyktige lokalsamfunn har vært og er fremdeles avgjørende for mange av våre samvirker i dag. Omsorgen for andre er ennå grunnleggende i mange av samvirkene.

5.5 Samvirkeprinsipper

Rochdale-prinsippene som er utviklet fra Robert Owens ideer og tanker er utgangspunkt for suksessen til samvirkebevegelsen, og de gjelder ennå som en praktisk retning og et grep om organiseringen. Selv om samvirkene utviklet seg i ulike retninger har Rochdale- prinsippene vist deg å være svært levedyktig. Av 13 originale prinsipper er det 6 som er ennå er svært aktuelle i dag. Det er i dag syv institusjonaliserte prinsippene for samvirkelag. Disse er sist revidert i 1995 av Internasjonal Co-operatives Alliance (ICA: 2015) Prinsippene er:

1. Åpent og frivillig medlemskap

Samvirke er frivillige organisasjoner som er åpne for alle personer, uavhengig av kjønn, sosial, etnisk, politisk eller religiøs bakgrunn, og som er i stand til å bruke deres tjenester og villig til å akseptere ansvar ved medlemskap.

2. Demokratisk medlemskontroll

Samvirke er demokratisk organisasjon kontrollert av medlemmer, som aktivt deltar i å utforme deres politikk og i å ta beslutninger. De som tjener som tillitsvalgte, er ansvarlig overfor medlemmene. Et medlem har en stemme.

3. Medlemmer skal delta økonomisk.

Medlemmene bidrar likeverdig til samvirkets kapital, og denne kontrolleres demokratisk. Overskudd allokteres for å utvikle samvirket, settes av til reserver, utbetales som bonus til medlemmer i henhold til vedtekter.

4. Autonomi og selvstyre

Samvirke er selvstyrt og selvhjelps-organisasjoner kontrollert av medlemmer. Hvis de inngår avtale med andre organisasjoner, staten eller skaffer kapital fra eksterne kilder, gjør de det på betingelse som sikrer demokratisk kontroll fra medlemmer og bevarer samvirkets selvstyre.

5. Utdanning, trening og informasjon

Samvirke sørger for utdanning og opplæring av sine medlemmer, tillitsvalgte, ledere og ansatte, slik at de kan bidra effektivt til utvikling av sitt samvirke. Videre informerer de offentligheten, særlig unge og opinionsledere, om egenskapene og fordelene ved samvirke.

6. Samarbeid mellom kooperativ

Samvirke tjener sine medlemmer mest effektivt og styrker samvirkebevegelsen ved å samarbeide gjennom lokale, regionale, nasjonale og internasjonale organisasjoner.

7. Samfunnsansvar

Samvirke arbeider for en bærekraftig utvikling av sine lokalsamfunn gjennom tiltak godkjent av medlemmene.

Dette er delvis krav som både begrenser og oppmuntrer adferden til et samvirke, men fungerer også som retningslinjer for å bedømme adferden og for å ta beslutninger. Prinsippene er sterkt knyttet til hverandre. Derfor vil ignorering av ett, svekke de andre. Samvirkeenheten skal derfor ikke bare bedømmes ut fra hvert enkelt prinsipp, men hvordan de forholder seg til hele knippet av prinsipper.

5.6 *International Co-operative Alliance, ICA*

ICA er en paraplyorganisasjon fra 1895 og har den endelige autoriteten for definering av samvirke og for utarbeidelse av prinsippene som samvirke skal baseres på. I 1937, 1966 og 1995 ble prinsippene revidert. ICA har hele veien jobbet med å utvikle prinsipper som skal bli forstått i sin samtid.

I 2012 ble det vedtatt et dokument som heter “Blueprint for a Co-operative Decade” (ICA.coop: 2015). Der er det *Participation, Sustainability, Identity, Legal framework og Capital* som er stikkord for de fem satsningsområdene det neste ti-året.

Våren 2014 var det en stor internasjonal høring om endring av de internasjonale prinsippene. Et av høringsspørsmålene var om det skulle komme med et fellesprinsipp om miljø og bærekraftig utvikling. Dette vil etter det vi har forstått komme opp som sak på General Assembly i Antalya i Tyrkia i november 2015 (www.antalya2015.coop).

5.7 Utvikling

I Norge har mer eller mindre all primærproduksjon startet som samvirker, men også områder som fiskeri, bolig, forsikring og distribusjon har vært rådende. Ennå har vi i dag store kooperativer som Coop, Tine, Gartnerhallen, NBBL, Gjensidige og Felleskjøpet.

Nye samvirker dukker stadig opp på nye områder eller i nye former i forhold til de etablerte samvirkene. De nyetablerte har mye til felles med småsamvirker i den første historiske fasen og er preget av nærhet til bruker og lokalsamfunn. Ny samvirkeinnovasjon har skjedd innen landbruk, data, omsorg, kunnskap og tjenesteyting. I dag er det registrert 8426 samvirkeforetak (SA) i Brønnøysundregisteret (2015) Det er alt fra tradisjonelle vassverk, utmarkslag samfunnshus, taxisentraler til teaterlag, turisme, barnehager og andelslandbruk. I det sørlige Europa har samvirke fått en ny renessanse de siste fem-seks årene pga. svikt i markedet og i offentlige tjenester særlig innen helse og omsorg. Samvirke har fått igjen en viktig rolle som kollektivt entreprenørskap. I følge Dirk Lehnhoff, president i fellesorganisasjon for europeiske samvirkeorganisasjonen Cooperatives Europa, har det de siste fem-seks årene blitt utviklet mange nye samvirker innenfor fornybar energi og helse særlig i Italia, Tyskland og England. Han sier at samvirkemodellen stimulerer folks evne til innovasjon og videreutvikling. (Norsk Landbrukssamvirke: 2015)

Det Kongelige Selskap for Norges Vel, også kalt Norges vel, var en viktig aktør for utvikling av samvirkene i Norge. Norges Vel ble stiftet i 1809 og har som formål å utvikle livskraftig lokalsamfunn gjennom ulike former for næringsutvikling. Norges Vel inspirert, støttet og assistert mange av våre store samvirker innen landbruk, særlig utvikling av andelsmeierier. I 1910 ble *Samvirkeutvalget* etablert av Norges Vel hvor medlemmene ble oppnevnt ved

direksjon av Norges Vel. Utvalget skulle ivareta felles interesser mellom de ulike landssammenslutningene. Samvirkeutvalget og Norges Vel ble en viktig drivkraft i det som kalles samvirkebevegelsen i Norge. Samvirkeutvalget har eksistert helt fram til 2008. Da kom «Lov om Samvirkeforetak» og Samvirkeutvalget var en sentral aktør under både utredninger og forarbeidene til loven, NOU 2002:6 og Ot.prop nr 21 2006-2007. Loven ble vedtatt i juni 2007 med virkning fra 01.01.08. I følge May Woldsnes ble da Samvirkeutvalgets funksjon, rolle og form ble endret (se vedlegg 14). Medlemmene i Samvirkeutvalget gikk sammen og etablerte *Samvirkesenteret*, et medlemsbasert informasjons- og kompetansesenter for samvirke som foretaksform.

Før Lov om Samvirke trådte i kraft, hadde vi flere ulike selskapsformer som andelslag, salgslag osv. som lignet mye på et samvirke. Dette gjaldt særlig Selskap med begrenset ansvar; BA. Alle disse ulike selskapsformene er nå i definert som et samvirke i Lov om Samvirke. Flere foreninger som har et økonomisk formål for medlemmene ble i loven også definert som et samvirke. Samvirkesenteret har vært aktive med å bistå de ulike lagene og foreninger som har trengt hjelp med overgangen til ny selskapsform.

5.8 Den doble natur, samvirkeånden.

Et samvirke er både en forening og en forretning og det uttrykkes i den doble naturen til et samvirke. Et samvirke balanserer i samspillet mellom økonomiske og sosiale/psykologiske faktorer. Dette utgjør både en styrke og en svakhet. Man kan betegne det som en «Samvirkeånd» - noe som ikke bare et rasjonelt forhold men også følelser, sosiale eller mellommenneskelige forhold. Disse to kreftene trekker samvirket i to ulike retninger, en sentrifugal kraft og en sentripetal kraft. (Johnstad:1998, s 369)

Samvirke balanseres mellom disse kreftene: desentralisering ↔ sentralisering, deltagelse og demokrati ↔ effektivitet og kontroll. Dette er en drakamp mellom det å være en forening og en forretning - en skjør balanse.

5.9 Ulike sammenslutninger

Det sjette samvirkeprinsippet er at samvirkene skal samarbeide seg imellom. Dette har utviklet seg gradvis gjennom hele samvirkehistorien. Når flere samvirker etablerte et

forpliktende samarbeid så ble de også styrket. Primærsamvirkene som den grunnleggende økonomiske enheten dannet sammen med andre primærsamvirker ett sekundærsamvirke eller en sammenslutning, det vil si en føderativ struktur som også kalles “bottom-up” - delegasjon og fullmakt gis av primærenhetene (Johnstad:1998, s 351). Dette systemet er bygd opp på mange nivå, helt fra det lokale-regionale til det nasjonale og internasjonale. Dette er i dag store og komplekse systemer, men det er fremdeles den grunnleggende økonomiske enheten som er grunnsteinen og som gir legitimitet til sammenslutningene.

6.0 Forskningsspørsmål 1

Vi har kommet fram til tre forskningsspørsmål. Det første er: *Hvilke verdier og prinsipper er felles for samvirke og økologisk økonomi?*

For å få svar på dette har vi tatt utgangspunktet i samtalen med daglig leder May Woldsnes i Samvirkesenteret og relevant faglitteratur. Spørsmålet er både av komparativt og analytisk karakter. Vi bruker en kombinasjon av primær- og sekundærdata.

Samvirkeprinsippene og samvirkeverdiene er definert og fastsatt til en hver tid av International Co-operative Alliance. For å få en bedre forståelse av bakgrunnen for de ulike prinsippene og for å få større innsikt i hva de innebærer ut over det som er omtalt i kap. 4, hadde vi en samtale med daglig leder ved Samvirkesenteret i Oslo, se vedlegg 14.

Samvirkeprinsippene- og verdiene er også utdypet og konkretisert i infoarket «Samvirkeforetak (SA) i et nøtteskall...» som er utgitt av Samvirkesenteret, se vedlegg 15. Samvirkelova av 29. juni 2007 er benyttet for å få en større formell forståelse av samvirket. Denne loven går på rent regnskapsmessige og juridiske formaliteter ved å drive et samvirke.

En del grunnleggende prinsipper i økologisk økonomi har vi hentet fra «An Introduction to Ecological Economics» av R. Costanza m. fl. samt «Beyond Growth» av H. Daly. Ingebrigtsen og Jakobsens ideer i «Circulation Economics» er også brukt som sekundærkilde sammen med en del av forelesninger vi har fått utlevert i løpet av MBA-studiet. Av overordnede prinsipper kan vi trekke fram rettferdig fordeling, sterk bærekraft, diversitet, åpenhet, samarbeid i stedet for konkurranse, nettverk av små bedrifter i stedet for store globale selskap, prosesser og relasjoner i stedet for produkter, kretsløp i stedet for lineære verdikjeder og verdipluralisme i stedet for monetære verdier. Man tenker like mye bottom up som top down både på organisasjons- og samfunnsnivå, enkeltindivider og grupper av interessenter skal ha mulighet til å påvirke prosesser og beslutninger.

6.1 Verdier og prinsipper - en sammenstilling.

For lettere å kunne sammenligne prinsipper og verdier mellom samvirke og økologisk økonomi, har vi utviklet vårt eget sammenstillingskjema. Heretter referer vi til dette som

verdiskjema, se vedlegg 1. Vi har organisert skjema i seks dimensjoner, inspirert av Dahlsruds tabell for bedrifters samfunnsansvar (Smith: 2012). Dahlsrud delte samfunnsansvar inn i fem ulike dimensjoner: den økonomiske dimensjonen, interessentdimensjonen, den sosiale dimensjonen, den frivillige dimensjonen og den miljømessige. Vi mener disse dimensjonene stemmer godt overens med hovedpunktene i de syv samvirkeprinsippene med unntak av den miljømessige dimensjonen. Det finnes ikke noe samvirkeprinsipp om miljø. I tillegg til de fem dimensjonene har vi opprettet en etisk dimensjon som omhandler verdier. Verdiskjemaet vårt inneholder dermed seks dimensjoner. Vi har ikke benyttet Dahlsruds inndeling for å studere samfunnsansvar, men for å kunne systematisere og sammenligne prinsipper og verdier.

Dimensjonene passer godt overens med de tre sektorene natur, kultur og økonomi i økologisk økonomi. Den økonomiske dimensjonen og interessentdimensjonen går inn i økonomisk sektor som har fått overskriften «Økonomi og organisasjon» i verdiskjemaet. Den sosiale og den frivillige dimensjonen finner sin plass i kultursektoren som vi har kalt «Kultur og samfunnsansvar». Den miljømessige dimensjonen tilsvarer naturektoren «Natur og miljø». Den etiske dimensjon for verdier har vi kalt «Verdier».

Verdiskjemaet ble grunnlaget for den samtaleguiden respondentene våre fikk tilsendt i forkant av samtale. Vi utformet spørsmål som utdyper de prinsippene og verdiene som vi så var felles for samvirke og økologisk økonomi, eller som bare fantes hos den ene av disse to. Vi har derfor lagt vekt på at inndelinger og overskrifter skal bestå av ord og begreper som brukes i dagligtale. Etter et tre-årig MBA-studium i økologisk økonomi er vår forforståelse trolig noe annerledes enn våre respondenters, selv om flere av dem er nært knyttet opp mot økologisk økonomiske ideer. Et eksempel her er ordet «kultur» som i økologisk økonomi omfatter mye mer enn det gjør i dagligtale.

6.2 Den økonomiske dimensjonen

I den økonomiske dimensjonen har vi tatt med de samvirkeprinsippene som omhandler organisasjonsstruktur, ledelse, forvaltning av kapital og investeringer samt produksjon. Et samvirkemedlem skal delta økonomisk i samvirket sitt, og dette kan foregå enten ved kapitalinnskudd eller ved arbeidsinnsats, altså produksjon. Prinsippene om demokratisk

medlemskontroll og autonomi og selvstyre kunne også ha vært plassert i interessentdimensjonen ettersom samvirkets medlemmer er blant samvirkets interessenter. Vi har likevel valgt å plassere disse to prinsippene i den økonomiske dimensjonen da de omhandler strukturen i samvirkemodellen og beskriver hvordan viktige beslutninger vedtas.

Tabell 1 inneholder en oversikt over de prinsippene vi har funnet innenfor økologisk økonomi og samvirke som tilhører den økonomiske dimensjonen.

Tabell 1 Verdiskjema - Den økonomiske dimensjonen

<i>I. Den økonomiske dimensjonen</i>	Økologisk økonomi: Verdier og prinsipper	Samvirke: Verdier og prinsipper
Organisasjonsstruktur, ledelse, forvaltning av kapital og investeringer, produksjon	● Innflytelse og medbestemmelse ● «Bottom-up» ● Optimal vekst ● Små enheter ● Mangfold ● Penger er et middel, ikke et mål ● Åpenhet	SP 2. Demokratisk medlemskontroll ● Aktive medlemmer, deltar i utforming av samvirkets politikk og beslutninger ● Likhet: Et medlem – en stemme SP 3. Medlemmer skal delta økonomisk ● Arbeider <u>med</u> kapital, ikke for ● Likeverdige økonomiske bidrag: samvirkeinnskudd ● Demokratisk kontroll ● Felles ansvar i vanskelige tider og deling av resultatene i gode tider SP 4. Autonomi og selvstyre ● Demokratisk selvstyre

Medbestemmelse

I økologisk økonomi er innflytelse og medbestemmelse viktige prinsipper. Hvert individ bør kunne ha en reell innflytelse på sin egen hverdag. I denne forbindelsen er optimal vekst i en organisasjon å foretrekke framfor maksimal vekst. I en bedrift bør derfor input fra kultursektoren ikke være større enn at alle medarbeidere har mulighet til å kunne påvirke sin

egen arbeidssituasjon. I økologisk økonomi har man begrepet «Bottom-up» som går ut på at grasrota i en organisasjon kan påvirke driften av organisasjonen. I *samvirkeprinsipp 2* som går på demokratisk medlemskontroll står det: *“Samvirke er en demokratisk organisasjon kontrollert av medlemmer, som aktivt deltar i å utforme deres politikk og i å ta beslutninger. De som tjener som tillitsvalgte, er ansvarlig overfor medlemmene. Et medlem har en stemme.”* Et naturlig spørsmål blir da om størrelsen på samvirket har noen betydning for følelsen av opplevd medbestemmelse. I buddhistisk økonomi er et av de viktige prinsippene små produksjonsenheter hvor hvert individ lettere kan føle tilhørighet og ha innflytelse enn i en stor organisasjon. I et samvirke har et medlem en stemme. Dette innebærer at man ikke kan kjøpe seg opp for å få flertall slik som i for eksempel et aksjeselskap. Alle medlemmene teller likt.

De økonomiske systemene er tjent med at det finnes et mangfold av organisasjonsformer. I O. Jakobsens forelesning av 07.11.14 står det: *«Diversitet av organisasjonsformer – jo større mangfoldet er, desto mindre sårbart blir de økonomiske systemene.»* M. Woldsnes ved Samvirkesenteret mener også at det er viktig med et mangfold av selskapsformer for å kunne ivareta et mangfold av virksomheter (se vedlegg 14). Som regel er det formålet til en virksomhet som styrer hvilken organisasjonsform som blir valgt. Jo flere organisasjonsformer man har å velge blant, desto mer sikker er man på å finne den som er best egnet for å oppnå det ønskede formålet. Dermed får man en større bredde av organisasjoner som gir mer robuste økonomiske systemer. Det som er viktig her, er at de ulike organisasjonsformene må likebehandles av det offentlige slik at de er sidestilt. Det å få samvirke sidestilt med for eksempel aksjeselskap er en av de sakene Samvirkesenteret jobber med.

Penger er et middel

I *samvirkeprinsipp 3* står det at *«Medlemmene skal bidra likeverdige til samvirkets kapital, og denne kontrolleres demokratisk. Overskudd allokteres for å utvikle samvirket, settes av til reserver, utbetales som bonus til medlemmer i henhold til vedtekter.»* Den økonomiske risikoen ved driften av samvirket er dermed likt fordelt på alle medlemmene. Det samme gjelder ansvaret, se *samvirkeprinsipp 1* (se kap 5.5). Medlemmene har derimot ikke noe personlig ansvar for samvirkets eventuelle gjeld (SVL §1(2)2). Et samvirke har ingen eksterne investorer og kan ikke selges eller kjøpes opp. Hovedpoenget med samvirke er at det arbeider med kapital, ikke for. Målet er å få dekket medlemmenes behov gjennom samarbeid.

Verdiskapningen blir i lokalsamfunnet og skaper nytte for medlemmene. Dette medfører at samvirkeorganisasjoner er sterke og levedyktige i krisetider fordi de er lokalt forankret og setter medlemmenes behov i fokus framfor kapital (Samvirke i et nøtteskall, vedlegg 15).

Et samvirke balanserer hele tiden i samspillet mellom økonomiske og sosiale/psykologiske faktorer (se kap 5.8). Hvis det økonomiske aspektet får overtaket, får samvirket et mer tydelig preg av å være en forretning. Og hvis det sosiale aspektet blir det viktigste med samvirket, går det mer over til å bli en forening. M. Woldsnes ved Samvirkesenteret legger likevel vekt på at samvirke ikke er en ideell virksomhet. Man er medlem fordi man kan dra nytte av det eller har interesse av det. Som medlem får man tilgang på et gode av økonomisk verdi som for eksempel varer eller tjenester. Arbeidsplikt kan være nedfelt i samvirkets vedtekter og kan være knyttet til en form for egeninteresse; produksjonen av grønnsaker i et andelslandbruk kan bli større ved økt arbeidsinnsats.

Innenfor økologisk økonomi er det et viktig prinsipp at penger skal være et middel for å oppnå et mål, penger skal ikke være et mål i seg selv. Når et økonomisk årsoverskudd går tilbake til et samvirke for å utvikle det videre, vil dette være helt i tråd med dette prinsippet. Det samme er tilfelle hvis overskuddet settes av til reserver. Utbetaling av eventuell bonus til samvirkets medlemmer må være vedtektsfestet hvis det skal kunne finne sted. I Samvirkelovens § 26 «Bruk av årsoverskudd» står det om utbetaling av bonus og hvordan det formelt skal foregå.

Åpenhet

Autonomi og selvstyre er omtalt i *samvirkeprinsipp 4*: «*Samvirke er selvstyrt- og selvhjelpsorganisasjoner kontrollert av medlemmer. Hvis de inngår avtale med andre organisasjoner, staten eller skaffer kapital fra eksterne kilder, gjør de det på betingelser som sikrer demokratisk kontroll fra medlemmer og bevarer samvirkets selvstyre.*»

I likhet med samvirkeprinsipp 2 handler også dette prinsippet om at det er medlemmene som skal ha kontroll over samvirket gjennom demokratiske beslutningsprosesser. I følge M. Woldsnes ved Samvirkesenteret er dette prinsippet viktigst i totalitære stater eller land med dårlig offentlig forvaltning og sterk kontrollfunksjon. I Norge kan det være aktuelt hvis en kommune eller landeier legger for sterke føringer for samvirkets drift og medbestemmelse.

Innenfor økologisk økonomi er det ønskelig med samarbeid mellom organisasjoner framfor konkurranse. Åpenhet er et viktig prinsipp i økologisk økonomi. Organisasjoner må være transparente hvis interessentene skal ha noen reell mulighet til å komme med innspill i forhold til avtaler, beslutninger osv.

Verdiskjema del I

De prinsippene og verdiene vi har funnet i den økonomiske dimensjonen er sammenfattet i verdiskjemaet i tabell 1. Den viser at medbestemmelse er et felles prinsipp for samvirke og økologisk økonomi. Det er også prinsippet om forholdet til penger og kapital: de er et middel for å oppnå et formål, de er ikke et mål i seg selv. Samvirkets prinsipp om demokratisk selvstyre kan muligens sies å være i tråd med prinsippet om åpenhet i økologisk økonomi – samvirket er åpent innad og skal være det under alle omstendigheter, det skal ikke inngå avtaler som setter til side den demokratiske kontrollen i samvirket.

6.3 Interessentdimensjonen

Samvirkeprinsipp 6 om samarbeid mellom kooperativ har vi plassert i interessentdimensjonen. Noe av det som er spesielt med interessentgrupperinger i forhold til samvirke, er at ett medlem er både eier, produsent og forbruker samtidig og kan i tillegg også være arbeidstaker og styremedlem.

I verdiskjemaet vårt har vi valgt å innsnevre interessentgruppen til å omfatte kun interessenter som befinner seg utenfor ens eget samvirke, men innenfor samvirkebevegelsen. Vi konsentrerer oss i all hovedsak om nettverk og samarbeid mellom samvirker fordi det er disse som er omtalt i samvirkeprinsipp 6. Verdiskjemaet for interessentdimensjonen er presentert i tabell 2.

Tabell 2 Verdiskjema - Interessentdimensjonen

<i>II. Interessentdimensjonen</i>	Økologisk økonomi: Verdier og prinsipper	Samvirke: Verdier og prinsipper
Samarbeid og nettverk	● Nettverk og samarbeid mellom bedrifter ● Solidaritet	SP 6. Samarbeid mellom kooperativ ● Solidaritet

Samarbeid og solidaritet

Samvirkeprinsipp 6 lyder som følger: «Samvirke tjener sine medlemmer mest effektivt og styrker samvirkebevegelsen ved å samarbeide gjennom lokale, regionale, nasjonale og internasjonale organisasjoner.»

Samvirkebevegelsen består av ca 750 000 samvirker med 760 millioner medlemmer i 100 land (Crane & Matten: 2010). De store sektorene innenfor samvirkebevegelsen har etablert samarbeidsavtaler og føderasjoner. I Norge er Coop den samvirkeføderasjonen som trolig er best kjent. Prinsippet om samarbeid mellom kooperativ er i følge M. Woldsnes ved Samvirkesenteret sannsynligvis begrunnet med solidaritetsprinsippet. Man skal hjelpe hverandre både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Samarbeidet internasjonalt har også medført at de syv samvirkeprinsippene og ti samvirkeverdiene gjelder for alle samvirker uansett land, de er vedtatt og blir evt. endret av den internasjonale sammenslutningen av kooperativer ICA (ICA.coop: 2015).

Nettverk og samarbeid mellom bedrifter og organisasjoner er helt i tråd med økologisk økonomiske ideer. Det er her den økologiske innfallsvinkelen til økonomien virkelig gjør seg gjeldende. Man tenker kretsløp og nettverk med naturen som modell. Alle er avhengige av hverandre og samarbeid gir styrke. Nettverk mellom interessent-grupper som for eksempel eiere, produsenter og forbrukere er et mål innenfor økologisk økonomi. Slike nettverk er en del av strukturen i mange samvirker siden disse interessentgruppene kan være representert av et og samme medlem.

Økologisk økonomi handler også mye om solidaritet. Prinsippet om rettferdig fordeling i økologisk økonomi bygger på et menneskesyn hvor alle er like mye verdt og bør få samme muligheter til livsutfoldelse uansett hvor man bor. Dette prinsippet innebærer følgelig et solidaritetsaspekt som strekker seg ut over selve fordelingen. Et menneskesyn basert på likeverd gir en følelse av samhörighet og samhold mellom individer eller grupper av individer, også kalt solidaritet (Store Norske leksikon: 2015).

Verdiskjema del II

Som vi ser av tabell 2, er samarbeid og solidaritet felles prinsipper for økologisk økonomi og samvirke. Nettverk er noe som oppstår av samarbeid og er i praksis et felles prinsipp.

6.4 Den sosiale dimensjonen

De to samvirkeprinsippene om opplæring, informasjon og samfunnsansvar har vi valgt å plassere i den sosiale dimensjonen. Her kan man stille spørsmål om samfunnsansvar heller burde vært plassert i den frivillige dimensjonen, men siden medlemmene må godkjenne samvirkets tiltak i lokalsamfunnet, mener vi at dette prinsippet passer best inn her.

En sammenstilling av prinsippene og verdiene for den sosiale dimensjonen finner vi i tabell 3.

Tabell 3 Verdiskjema – Den sosiale dimensjonen

III. Den sosiale dimensjonen	Økologisk økonomi: Verdier og prinsipper	Samvirke: Verdier og prinsipper
Forholdet mellom næringsliv og samfunn	• Livskvalitet: å utvikle seg selv sammen med andre• Samfunnsansvar• Bærekraftig utvikling med balanse mellom natur, kultur og økonomi	SP 5. Utdanning, trening og informasjon • Utdanning og opplæring SP 7. Samfunnsansvar • Bærekraftig utvikling av sine lokalsamfunn

Å utvikle seg selv

Samvirkeprinsipp 5 går på utdanning, trening og informasjon: «Samvirke sørger for utdanning og opplæring av sine medlemmer, tillitsvalgte, ledere og ansatte, slik at de kan bidra effektivt til utvikling av sitt samvirke. Videre informerer de offentligheten, særlig unge og opinionsledere, om egenskapene og fordelene ved samvirke.» Hvis dette prinsippet følges opp, kan samvirke på mange måter sies å være en skole i demokrati. Som medlem får man da en unik mulighet til å være aktiv og utvikle seg selv som deltaker i driften.

I økologisk økonomi er mennesket et «økologisk menneske» som har en grunnleggende forståelse for sammenhengen mellom økonomi, kultur og natur. Det er de dygdsetiske prinsippene fra Aristoteles som ligger til grunn for hvordan det økologiske mennesket tenker og handler. Målet er det gode liv og det kan man ikke nå alene – man utvikler dygder i samspill med andre.

Samfunnsansvar og bærekraftig utvikling

Det er stadig økende fokus på bedriftens samfunnsansvar både innenfor neo-klassisk økonomi og økologisk økonomi. En bedrift eller organisasjon har i følge Carroll (se fig 3.) et økonomisk samfunnsansvar, et juridisk samfunnsansvar, et etisk og et filantropisk. Innenfor økologisk økonomi er det ønskelig at bedrifter og organisasjoner er bevisste på alle delene av samfunnsansvaret.

Samfunnsansvar er omtalt i *samvirkeprinsipp 7*: «*Samvirke arbeider for en bærekraftig utvikling av sine lokalsamfunn gjennom tiltak godkjent av medlemmene.*»

I dag flagger mange store samvirkebedrifter, konserner og bedriftsledere sitt samfunnsansvar aktivt i egen markedsføring og profilering, eksempelvis Gjensidige, Kavli og Petter Stordalen. I små lokalsamfunn kan derimot ulike samvirker ofte utgjøre en stor forskjell uten at de kanskje er så bevisste på det. I ei lita bygd kan båthavna, kraftlaget og grendehussamvirket være limet som holder bygda sammen. Da er det selve samvirket som bidrar til en bærekraftig utvikling av lokalsamfunnet. Samfunnsansvar blir da en del av virksomhetens formål og medlemmene er kanskje ikke veldig bevisst på. I andre tilfeller kan bevisstheten om samfunnsansvar i lokalmiljøet være større. Finnås kraftlag på Bømlø har for eksempel investert i bredbånd til alle medlemmene sine og deler ut årlige pengegaver til lokale frivillige lag og organisasjoner (Finnås kraftlag:2015). Også i dette samvirkeprinsippet er det viktig med demokratisk medlemskontroll når beslutninger om tiltak i lokalsamfunnet skal fattes.

En bærekraftig utvikling slik den er definert innenfor økologisk økonomi, må foregå slik at det er balanse mellom natur, kultur og økonomi - med andre ord en sterk bærekraftig utvikling. Da vil man få levedyktige lokalsamfunn som dekker de vitale behov for både nåværende og fremtidige generasjoner. Et lokalsamfunn som klarer å dekke lokale behov med lokale ressurser innenfor naturens tålegrenser vil være sterkt bærekraftig og også helt i tråd med Schumachers buddhistiske økonomi (se kap 4.1).

Verdiskjema del III

I tabell 3 har vi satt prinsippet om livskvalitet i økologisk økonomi opp mot prinsippet om utdanning og opplæring av medlemmene i et samvirke. Utdanning og opplæring bidrar til utvikling av hvert enkelt samvirkemedlem i samspill med andre. Vi mener dette er sammenfallende med forståelsen av livskvalitet i dygdsetikken fordi man må realisere sitt eget potensiale og utvikle sine dygder i samspill med andre for å oppnå det gode liv.

Prinsippet om samfunnsansvar er grunnleggende i samvirkeformen. I økologisk økonomi er det ønskelig at bedrifter tar samfunnsansvar utover det som er pålagt og forventet av samfunnet. Bærekraftig utvikling kan forstås på mange måter. I samvirket har man ikke definert nærmere hva det innebærer, det er opp til hvert enkelt samvirke å definere det selv. I økologisk økonomi er det ønskelig med sterk bærekraft. Selv om samvirkeprinsipp 7 ikke presiserer nærmere hva som skal legges i begrepet bærekraft, kan det likevel oppfattes som et felles prinsipp for samvirke og økologisk økonomi.

6.5 Den frivillige dimensjonen

I den frivillige dimensjonen har vi satt inn prinsippet om åpent og frivillig medlemskap. Her legger vi vekt på den individuelle frivilligheten både i forhold til det å være medlem i et samvirke og i forhold til hvor aktiv man ønsker å være som medlem. Et samvirke kan for eksempel ha pliktig eller frivillig dugnad.

Verdiskjemaet for den frivillige dimensjonen utgjør tabell 4.

Tabell 4 Verdiskjema – Den frivillige dimensjonen

IV. Den frivillige dimensjonen	Økologisk økonomi: Verdier og prinsipper	Samvirke: Verdier og prinsipper
Ansvar og frihet til å velge	• Likeverd• Positiv frihet• Ansvar	SP 1. Åpent og frivillig medlemskap • Alle kan bli medlemmer• Påtar seg ansvar ved å bli medlem

Frihet til å velge

Samvirkeprinsipp 1 lyder: «Samvirke er frivillige organisasjoner som er åpne for alle personer, uavhengig av kjønn, sosial, etnisk, politisk eller religiøs bakgrunn, og som er i stand til å bruke deres tjenester og villig til å akseptere ansvar ved medlemskap.»

Alle som ønsker det kan i utgangspunktet bli medlem i et hvilket som helst samvirke. Det betyr at hvert enkelt medlem er med fordi hun eller han ønsker det, det å bli medlem er en aktiv handling som kan være motivert av egeninteresse, idealisme eller en blanding av disse to. Man påtar seg også et ansvar ved å bli medlem. Et samvirke kan for eksempel ha vedtektsfestet arbeidsplikt. Hvis et medlem unnlater å påta seg det ansvaret medlemskapet innebærer, vil det ha direkte innvirkning på driften av samvirket og gå ut over de andre samvirkemedlemmene. I følge Samvirkeloven kan samvirket da utvise vedkommende.

I økologisk økonomi er et av prinsippene at alle individer har en egenverdi og er likeverdige. Man skal bli møtt med respekt og verdighet uansett hvor man befinner seg og i hvilken sammenheng man opptrer, enten det er i arbeidslivet eller på fritiden. Dette gjelder uansett hvilket kjønn man har og hvilken sosial, etnisk eller religiøs bakgrunn man har.

Som tidligere nevnt, er dygdsetikken sentral innenfor økologisk økonomi. I dygdsetikken må hver enkelt ta ansvar for å utvikle sine moralske dygder og for å gi seg selv mulighet til å oppnå det gode liv i henhold til Aristoteles' definisjon. Det innebærer at samfunnet må gi rammer og legge til rette for at individet kan ha mulighet til å ta et selvstendig ansvar, ref. Lucy Middlemiss. Det er det Ingebrigtsen og Jakobsen (2004) kaller positiv frihet – frihet til å gjøre det man selv vil og til å velge hva man ønsker å delta i. Samvirke er en organisasjonsform som alle enkelt kan starte opp, delta i eller melde seg ut av.

Verdiskjema del IV.

Et samvirke skal være åpent for alle uansett kjønn, rase, religion osv. Alle skal stille likt. Dette prinsippet er sammenfallende med prinsippet om likeverd i økologisk økonomi. Det skal være frivillig å bli medlem i et samvirke, og det er viktig å ha positiv frihet til å ta egne valg i økologisk økonomi. Dette blir da et felles prinsipp som vi heretter vil kalle positiv frihet. I den frivillige dimensjonen er også ansvar et felles prinsipp for samvirke og økologisk

økonomi. Det tolkes imidlertid noe forskjellig. I et samvirke tar man ansvar både for seg selv - hjelp til selvhjelp – og man tar ansvar for andre i og med at alle må delta likeverdig for å få samvirket til å fungere. I økologisk økonomi er ansvarsprinsippet utvidet, man skal ta ansvar for seg selv og sin egen dygdsetiske utvikling. I det økologisk økonomiske prinsippet om sterk bærekraftig utvikling blir ansvarsprinsippet utvidet ytterligere til også å gjelde livsbetingelsene til framtidige generasjoner.

6.6 Den miljømessige dimensjonen

Samvirke har ingen prinsipper for det ytre miljø. Det er derfor opp til hvert enkelt samvirke hvor stor vekt de legger på miljøansvar og om de skal ha miljøparagrafer med i vedtektene eller ikke. Tabell 5 inneholder verdiskjemaet til den miljømessige dimensjonen.

Tabell 5 Verdiskjema – Den miljømessige dimensjonen

<i>V. Den miljømessige dimensjonen</i>	Økologisk økonomi: Verdier og prinsipper	Samvirke: Verdier og prinsipper
Det ytre miljøet, miljømessig fokus i bedrifters handlinger	● Naturen har både en egenverdi og en nytteverdi ● Forbruk av naturressurser og forurensning må holdes innenfor økosystemenes tålegrenser ● Resirkulering og kretsløp	Ingen prinsipper

Økologisk økonomi har derimot mange prinsipper som omhandler miljø. Med miljø forstår vi da det ytre miljø som i økologisk økonomi er sektoren natur. Naturen kan beskrives som et system for livsoppholdelse. Det er den eneste av sektorene som kan eksistere fullt ut uten at de andre sektorene eksisterer. Både kultur og økonomi er avhengige av naturen (Ingulfsvann, 2013). Den har både en egenverdi og en instrumentell verdi, en nytteverdi. Hvis naturen kun har instrumentell verdi, får man ikke en bærekraftig utvikling (Ingebrigtsen og Jakobsen, 2004). En sterk bærekraftig utvikling får man når natursektoren og økonomisk sektor er i balanse og uttak av naturressurser foregår innenfor grensen for det økosystemene klarer å

reprodusere. En slik balanse innebærer også at mengden forurensning ikke må overskride det naturen klarer å absorbere. I de senere år har livsløpsanalyse blitt et stadig mer aktuelt tema. Tidligere omtalte man et produkts liv fra vugge til grav. Etter hvert som resirkulering og redistribuering blir mer vanlig, begynner man nå å tenke produktets livsløp fra vugge til vugge.

Verdiskjema del V.

Som tidligere nevnt, er det ikke noe klart formulert miljøprinsipp blant samvirkeprinsippene. Derfor er det ingen felles prinsipper mellom samvirke og økologisk økonomi som går spesifikt på dette. Høsten 2015 vil trolig International Co-operative Alliance ta opp spørsmålet om innføre et nytt samvirkeprinsipp som går på miljø og bærekraftig utvikling (se kap 5.6).

6.7 Den etiske dimensjonen

Den etiske dimensjonen tar for seg de verdiene som ligger i samvirke og i økologisk økonomi. Verdier defineres og utvikles av en gruppe mennesker innenfor en sosial struktur, for eksempel innenfor samvirkebevegelsen og innen økologisk økonomi. En sammenstilling av verdiene i økologisk økonomi og i samvirke er satt opp i tabell 6.

Tabell 6 Verdiskjema – Den etiske dimensjonen

VI. Den etiske dimensjonen	Økologisk økonomi: Verdier og prinsipper	Samvirke: Verdier og prinsipper
Verdier	● Eget ansvar ● Medbestemmelse ● Likheter ● Rettferdighet ● Solidaritet ● Ærlighet ● Åpenhet ● God livskvalitet ● Respekt ● Forpliktelse ● Toleranse ● Verdighet ● Ansvar ● Tillit Dygdsetikk: ● Ærlighet ● Mot ● Vennskap ● Nåde ● Lojalitet ● Måtehold ● Beskjedenhet ● Tålmodighet	De ti samvirkeverdiene ● Selvhjelp ● Eget ansvar ● Demokrati ● Likheter ● Rettferdighet ● Solidaritet ● Ærlighet ● Åpenhet ● Sosialt ansvar ● Omsorg for andre

Samvirkeverdiene

Samvirkebevegelsen var tidlig ute med å definere verdiene i et samvirke. De ti verdiene som har vært aktuelle siden den siste revisjonen i 1995 er: selvhjelp, eget ansvar, demokrati, likhet, rettferdighet, solidaritet, ærlighet, åpenhet, sosialt ansvar og omsorg for andre. I tillegg er tillit og gjensidighet helt essensielt i et samvirke. Både åpenhet og ærlighet baserer seg på tillit. Grunntanken i et samvirke er at ingen kan utnytte meg og jeg skal ikke utnytte noen andre.

Økologisk økonomiske verdier

Det å ta ansvar for seg selv og aktivt være med å forme sitt eget liv er den dygdsetiske innfallsvinkelen i økologisk økonomi. De klassiske dygdsetiske verdiene er: ærlighet, mot, vennskap, nåde, lojalitet, måtehold, beskjedenhet og tålmodighet (Jakobsen:23.09.2013)

Målet er å oppnå god livskvalitet, det Aristoteles kalte «Det gode liv». God livskvalitet blir da en av verdiene i økologisk økonomi. For å kunne oppnå god livskvalitet, må man ha mulighet til medbestemmelse og innflytelse på egen hverdag. Dermed blir medbestemmelse en verdi i seg selv i tillegg til at det er et prinsipp innenfor økologisk økonomi. Rettferdig fordeling av goder er også et grunnleggende prinsipp. I dette prinsippet ligger verdier som likhet, rettferdighet og solidaritet. Åpenhet og ærlighet er også viktige verdier i økologisk økonomi, organisasjoner bør være åpne og ærlige overfor sine interesser både i forhold til økonomi, arbeidsforhold og miljøspørsmål. Og i relasjonsbygging mellom individer og interessentgrupper vil åpenhet og ærlighet være en forutsetning for et godt samarbeid. Respekt, forpliktelse, toleranse, verdighet, ansvar og tillit er alle verdier som hører sammen med prinsippet om egenverdi og likeverd.

Verdiskjema del VI

I verdiskjemaet for den etiske dimensjonen, se tabell 6, ser vi at mange av verdiene i økologisk økonomi er sammenfallende med verdiene i samvirket. Selvhjelp er en måte å utøve eget ansvar på og er en felles verdi, likhet og rettferdighet er felles, og solidaritet er også en felles verdi. De to verdiene ærlighet og åpenhet er felles. Demokratiet i et samvirke gjør det mulig å være med å bestemme og kan derfor sies å være tilnærmet lik medbestemmelse i økologisk økonomi.

De ti samvirkeverdiene vil samlet kunne bidra til verdien god livskvalitet i økologisk økonomi. Og de dygdsetiske verdiene ærlighet, vennskap og lojalitet har mye til felles med samvirkets sosiale ansvar og omsorg for andre. Verdiene eller dygdene mot, måtehold, nåde, beskjedenhet og tålmodighet er derimot ikke med blant de ti samvirkeverdiene. Det er verdier som må utvikles individuelt.

6.8 Oppsummering

Hvilke verdier og prinsipper er felles for samvirke og økologisk økonomi?

I dette kapitlet har vi sammenlignet prinsippene og verdiene til samvirke med de prinsippene og verdiene vi har trukket ut av litteraturen i økologisk økonomi. Et fullstendig verdiskjema for alle seks dimensjonene finnes i Vedlegg 1. Vi har funnet mange felles prinsipper og mange felles verdier. Blant prinsippene kan vi trekke fram medbestemmelse, åpenhet, samarbeid og nettverk, samfunnsansvar, bærekraftig utvikling og likeverd som de

viktigste. Av verdiene er ansvar, ærlighet, åpenhet, solidaritet, likhet og rettferdighet de tydeligste fellesverdiene. Det aller viktigste felles prinsippet er likevel tilnærmingen til penger: Penger er et middel som er nødvendig for å oppnå et formål, de er ikke et mål i seg selv. Ved å ha dette prinsippet som grunnlag og basis for det man foretar seg, vil mange av de andre verdiene komme som en konsekvens.

7.0 Forskningsspørsmål 2

Vårt andre forskningsspørsmål er: *Hvordan samsvarer samvirkebevegelsens verdier og prinsipper med våre respondenters formål, verdier og praksis?*

Som tidligere beskrevet har vi valgt en kvalitativ metode for å få svar på dette spørsmålet. Vi har innhentet empirisk materiale som er grunnlaget for besvarelse av forskningsspørsmål to. Vi utviklet en samtaleguide som tok utgangspunktet i de internasjonale verdier og prinsipper, se kap 6.1. Vi valgte ut emner og spørsmål som vi mente var relevant for å få svar på forskningsspørsmålet, se vedlegg 2. Samtaleguiden ble sendt ut i forkant til alle våre respondenter. Vi gjorde et utvalg av respondenter, gjennomført samtalene, transkribert og tolket våre empiriske data. Alle våre funn er dokumentert fra og med vedlegg 4 til og med vedlegg 14.

7.1 Kriterier av utvalg

Kriteriene for våre utvalg har vi funnet i samvirkenes formål. Alle samvirkeforetak må registreres i Brønnøysundregisteret og få godkjent sine vedtekter. For å få godkjent vedtektene må de inneholde lovbestemte krav, og et av de kravene er formålsbeskrivelse for samvirket. Dette er jamfør Lov om samvirkeforetak § 10. Det er derfor enkelt å søke på formål blant alle registrerte samvirkeforetak i databasen.

Vi ønsket å finne samvirker med formål som inneholdt eller ivaretok de ulike tre dimensjonene natur, økonomi og kultur i økologisk økonomi. Det optimale var å finne tre samvirker under hver dimensjon, dvs. ni foretak. Vi har også konsentrert oss om primærsamvirker som ikke er med i landsdekkende samvirkeføderasjoner. Siden små enheter hvor lokale behov dekkes lokalt er å foretrekke innenfor økologisk økonomi, har vi valgt ut forholdsvis små samvirker hvorav kun to har medlemmer over hele landet.

7.2 Valg av samvirker og respondenter

Vi har gjort et bredt søk på registrerte samvirkeforetak, SA, i Brønnøysundregisteret. Vi har som sagt konsentrert oss om *primærsamvirker* og ikke *sekundærsamvirker* (samvirker som har gått sammen og dannet sammenslutninger- se kap 5.9) Vi har konsentrert vårt søk hovedsakelig i Bodø- og Oslo-regionen da det var enklere for oss å få gjennomført samtale. Vi jobbet oss i gjennom et bredt utvalg og undersøkte samvirkenes formål og informasjon på samvirkenes hjemmesider. Vi snevret inn utvalget slik at vi fikk dekket opp aspektene natur, kultur og økonomi. Vi valgte ut samvirker som i sine formål ivaretok flere aspekter og perspektiver som lokal kultur og tilhørighet, frivillighet, menneskesyn, økologisk verdier, samfunnsansvar, økonomisk forvaltning m.m., se vedlegg 3.

Vi tok kontakt med de samvirkene vi hadde øverst på lista og så å si alle svarte ja på å delta. Det var kun to som takket nei da de begge var i ferd med å utvikle samvirket. Vi fikk ja fra åtte samvirker pluss Bodø Andelslandbruk som vi hadde en testsamtale med. I tillegg fikk vi ja fra Samvirkesenteret.

Gjennomføring

I løpet av oktober til begynnelsen av desember 2014 har vi hatt samtaler med ti utvalgte samvirker pluss Samvirkesenteret. Mens vi var i Oslo, fikk vi også avtale med Aurora Verksted SA etter tips fra Samvirkesenteret. To av avtalene har vi måtte endre avtaletidspunkt grunnet uforutsette hendelser. Den ene var i Bodø og ble utsatt til en annen dag. Den andre var en av våre avtaler i Oslo, men den fikk vi gjennomført på Skype.

Vi har delt på lede samtale. Den av oss som hadde vært kontaktperson innledet samtalen, mens vi byttet på å lede underveis. Vi var begge aktiv i alle samtale. Det har variert fra en til tre respondenter fra hvert våre utvalgte foretak. Noen har vært ansatte andre har vært styremedlemmer. Samtale ble tatt opp på diktafon og transkribert i ettertid. Hver samtale har vart i 50-90 minutter.

Våre respondenter.

Vi har sett at formålet er grunnleggende for hvordan et samvirkeforetak etableres og utvikler seg. Det er på et vis deres signatur. Vi har derfor valgt å ta med formålene til våre utvalgte

samvirker inn i teksten og ikke som et vedlegg. Her er våre respondenter i alfabetisk rekkefølge og med formål:

Aurora Verksted SA, Bærum.

Formål : Å fremme medlemmenes yrkesmessige interesser ved å selge spesielt tilrettelagte arbeidsplasser, samt å videreutvikle en kunnskaps- og kreativitetsvirksomhet. Arbeidsplassene som foretaket selger skal være tilrettelagt for mennesker med varierende grad av yrkeshemming, blant annet funksjonshemming. Arbeidsområdet er hovedsakelig innen kunst og kunsthåndverk. Arbeidsplassene er integrerte og individuelt tilpasset. Foretaket er eid og drevet av deltagende personer, i henhold til vedtektene og til de retningslinjene for drift som selskapsorganene fastsetter.

Bilkollektivet SA, Oslo

Formål: Organisere bildeling som et alternativ til eget bilhold for andelseiere. Bilkollektivet drives etter nonprofittprinsippet og skal sikre en mest mulig effektiv ressursutnyttelse ved å balansere hensynet til pris, sikkerhet, fleksibilitet, brukervennlighet og miljø. Bilkollektivet kan også eie eller engasjere seg i andre aktiviteter eller anlegg som er i samsvar med dette formålet.

Bodø andelslandbruk SA, Bodø

Formål: Fremme andelshavernes interesser gjennom deres deltagelse i produksjonsvirksomheten av og utbytte fra landbruksvarer fra foretaket, i tråd med økologiske prinsipper og prinsippene fra andelslandbruk/Community Supported Agriculture. Dette kan også omfatte avtaler med matprodusenter som driver etter økologisk prinsipper.

Bodømarkas venner SA, Bodø

Formål: Arbeide for Bodøs befolkning gjennom å ivareta Bodømarka som fritids- og rekreasjonsområde. Det er organisasjonens mål å medvirke til å gjøre Bodømarka lett tilgjengelig og attraktiv ved å: Vedlikeholde og eventuelt utvide det varierte sti- og løypenettet. Tilrettelegge for aktiviteter og opplevelser i marka. Dette gjøres gjennom å utplassere hvilebenker, sette opp

gapahuker, anlegge bålplasser o.l. på egnede steder. I dette punktet inngår også vedlikehold samt opprettholdelse av utsikter ved disse stedene. Disse mål må oppnås gjennom samarbeid med grunneiere, kommunale myndigheter og andre interesser i Bodømarka.

Kjerringøy markedsråd SA, Bodø

Formål: Utviklings- og markedsarbeid innen reiseliv på Kjerringøy. Laget eies og drives av deltakende personer i henhold til vedtekter og de retningslinjene for drift som årsmøtet fastsetter.

Kooperativet SA, Oslo

Formål: Foretaket skal drive direkte formidling av primært lokale økologiske/biodynamiske landbruksprodukter og har ikke erverv til formål. Foretaket har til formål å fremme medlemmenes interesser gjennom deres deltakelse i virksomheten som kjøpere av varer og bidragsyttere av tjenester i foretaket.

Pluscamp Saltstraumen SA, Bodø

Formål: Drive markedsføring for campingplasser. Samle helårsdrevne campingplasser med felles interesse i en kjede. Kjedens oppgave er å kunne bruke ressurser effektivt til markedsføring og andre aktiviteter.

Saltens regnskapslag SA, Bodø

Formål: Å føre medlemmenes regnskap, utfylle selvangivelsen og drive med økonomisk rådgivning for medlemmene. Regnskapslaget skal så langt det er mulig yte medlemmene veiledning ved grunnavståelse, eiendomsoverdragelser, finansieringsspørsmål og bistå i klagesaker i forbindelse med skattelegging og avgiftsberegning. Regnskapslaget kan utføre tilsvarende bistand til ikke-medlemmer etter nærmere avtaler.

Øverland andelslandbruk SA, Bærum

Formål: Foretaket har til formål å fremme andelshavernes interesser gjennom deres deltakelse i produksjonsvirksomheten av og utbytte fra landbruksvarer til foretaket, i tråd med prinsippene for andelslandbruk/Community Supported

Agriculture. Dette kan også omfatte avtaler med andre økologisk drevne gårder.

Uloba SA, Drammen

Formål: Legge til rette for medlemmenes etablering, ledelse og drift av personlig assistanse og å drive virksomhet som står i naturlig sammenheng med dette. Personlig assistanse er assistanse som ledes av medlemmet selv eller av den medlemmet selv utpeker. Uloba SA skal gi nødvendig opplæring, veiledning, administrative ressurser og lederverktøy til medlemmene. Uloba SA er en ideell organisasjon som skal utvikle og aktivt arbeide for full likestilling, samfunnsdeltakelse og livsutfoldelse for borgere med assistentbehov. Målet er likeverdige og verdiskapende samfunnsborgere. Uloba SA skal rive samfunnsskapt barrierer, bekjempe diskriminering og umyndiggjøring og fremme frigjøring for funksjonshemmede med assistansebehov. Uloba SA skal være det ledende kunnskaps- og kompetansesenteret på personlig assistanse i Norge. Uloba SA skal videreutvikle personlig assistanse som et verktøy for frigjøring og myndiggjøring. Uloba SA skal oppnå sine formål gjennom egen virksomhet eller i samarbeid med andre aktører nasjonalt eller internasjonalt. Uloba SA kan også drive virksomhet gjennom å eie aksjer eller andeler i andre selskap og foretak, opprette nye foretak og yte konsernbidrag til selskaper hvor Uloba SA er 100 % eier.

Andre informanter.

Samvirkesenteret – medlemsforening.

Formål: Samvirkesenteret er et medlemsbasert informasjons- og kompetansesenter for samvirke som foretaksform.

Vi valgte også ut Samvirkesenteret som en viktig respondent. Samvirkesenteret er registrert som en medlemsforening og er et nettverk for kunnskap- og erfarings-utveksling mellom samvirker. Vi brukte samtaleguiden, men fokuserte mer på Samvirkesenterets erfaring med hvorvidt de internasjonale prinsipper og verdier er integrert og aktive blant Samvirkesenterets medlemmer.

7.3 Systematisering og koding

Etter at jobben med transkriberingen var gjort ferdig, systematiserte og kodet vi samtalene etter intervjuguiden. I møte med våre respondenter fulgte vi ikke samtaleguiden like kronologisk da flere av våre respondenter fortalte ganske fritt om sitt samvirke og om det de var opptatt av. Vi fikk stort sett svar på alle våre spørsmål underveis i samtale, men ikke alltid i kronologisk rekkefølge. Dette har medført noen utfordringer med koding og systematisering av våre funn.

Vi gav de syv samvirkeprinsippene i intervjuguiden hver sin farge, samt en egen farge for miljø, en farge på verdier og en annen farge for andre interessante funn, til sammen ti farger. I det transkriberte materialet farget vi våre funn med den eller de fargene som funnet sorterte under. Disse funnene satte vi inn i en fargekodet tabell - en tabell for hvert samvirke. I tabellen skrev vi inn sitater og stikkord for hvert prinsipp med en sidehenvisning til de transkriberte samtale. Vi har også lagt inn merknader og kommentarer i marginen i det transkriberte materialet. Dette er for eksempel henvisninger til andre samtaler, spørsmål som vi måtte finne mer ut av eller en tolkning eller analyse av et utsagn. Dette førte vi inn i faktafeltet eller feltet for andre funn. Det ble et dokument for hver samtale. (vedlegg 4 til 14)

Vi ser at våre samtaler har endret seg fra den første samtalen til den siste. Vi tar med oss erfaring og kunnskap fra de første samtale med oss inn i de siste samtale. Noen spørsmål som vi var veldig opptatt av i de første samtale har blitt tonet noe ned og motsatt. Det har vært en hermeneutisk utvikling hos oss i møte med våre respondenter.

I våre samtaler har vi også diskutert begreper og verdier med respondenten. Under samtale opplevde vi at vi hadde ulik forståelse av enkelte begreper. For å unngå misforståelser, åpnet vi for en diskusjon for å få belyst ulike oppfatninger.

Etter bearbeiding og klargjøring av det empiriske råmaterialet fikk vi et grunnlag for å svare på vårt andre forskningsspørsmål.

7.4 Presentasjon av funn

Alle våre funn er dokumentert i tabellene vi har sammenfattet for hvert samvirke. For å lette kildehenvisningen i presentasjonen av funn, referer vi bare tilbake til respondentene.

7.5 Samvirkeprinsipp 2 - Demokratisk medlemskontroll

I intervjuguiden la vi vekt på valg av selskapsform og hvorfor dette valget. Vi etterspurte erfaringer og eventuelle andre vurderinger. Det andre vi la vekt på var medlemmenes reelle innflytelse i samvirket. Antall medlemmer varierte også blant våre utvalgte samvirker, alt fra 5-6 til ca 3500 medlemmer. Vi ønsket å finne ut om antall medlemmer har noe å si om medlemmenes mulighet til påvirke. Vi ville også vite hvilke muligheter et medlem får til å komme med meninger og deltakelse. Og er det slik at et medlem har en stemme?

De fleste av våre utvalgte virksomheter eksisterte før samvirkeloven trådte i kraft 01.01.2008. Da var de registrert enten som et andelslag, (AL), Selskap med begrenset ansvar (BA) eller som et samvirke (SA). I samvirkeloven ble disse selskapsformene slått sammen og definert som et samvirke – et SA. Et SA skal være registrert og godkjent av Brønnøysundregisteret. Det var noen av våre respondenter som brukte et par år på å få godkjent nye vedtekter og regnskap av Brønnøysundregisteret i denne overgangsfasen. Samvirkesenteret som ble etablert samtidig som loven kom, har bidratt med aktiv rådgiving for mange AL og BA som ikke fikk dette til.

Ingen av våre respondenter har vurdert andre organisasjonsform eller vurdert å endre organisasjonsform. De opplever at det er stort samsvar mellom organisasjonsform og formål og at samvirke ivaretar medlemmene og deres innflytelse.

Alle våre respondenter kan meddele at det avholdes regelmessige medlemsmøter med varierende deltakelse, men ingen hadde problemer med å velge et styre. Noen hadde andre møtepunkt eller kontakt med medlemmene i løpet av året i forhold til evaluering, brukerundersøkelser eller lignende. Alle medlemmene har derfor en eller annen kanal hvor de kan medvirke og påvirke virksomhetens utvikling. Uloba har medlemmer over hele landet. De har hatt utfordringer med å klare å involvere alle medlemmene på årsmøter ol. Der har ny datateknologi som Skype og videokonferanser åpnet opp slik at alle medlemmer kan delta mer aktivt i demokratiske prosesser.

Det var noen av virksomhetene som opererte med ventelister grunnet tilgang på varer. Dette gjelder andelslandbrukene og Kooperativet. Flere av de andre virksomhetene var åpne for flere medlemmer, og ville ikke miste sitt særpreg hvis det kom flere til. Vi avdekket at alle virksomhetene var opptatt av antall medlemmer og størrelsen i forhold til formålet til samvirket. Noen ville gjerne bli større men andre var usikker på om de vil klare å opprettholde medlemmenes engasjement og eierskap hvis de ble for store eller vokste for raskt. Det var også et spørsmål om kapasitet til å håndtere en voksende virksomhet.

Oppsummering Prinsipp 2:

Det vi kan se er at prinsipp om demokratisk medlemskontroll er godt ivaretatt og integrert i våre utvalgte samvirker og det er et viktig prinsipp i forhold til å oppnå sine formål.

Foretaksformen stiller alle medlemmer likt, det vil si at alle har lik mulighet til å påvirke og engasjerer seg.

Foretaksformen egner seg for å få fram mangfold og engasjement. Det henger nok sammen at man som medlem er både produsent, eier og mottaker av varer og tjenester.

7.6 Samvirkeprinsipp 3 - Medlemmer skal delta økonomisk

Det er samvirkeprinsipp 3 som skiller samvirkene fra andre foreninger og lag. Dette er veldig klart definert i samvirkeloven at i et samvirke får medlemmene tilgang på et gode av en økonomisk verdi. Det skal være noe medlemmene drar nytte av og som kan måles eller gi en økonomisk vinning på et eller annet vis. Det står også at som medlem må man delta økonomisk.

I våre utvalgte virksomheter er det stor variasjon i størrelsen på andelsinnskuddet og på årsinnskuddene. Alle har et grunnbeløp når man melder seg inn. Det som varierer er hvor stort årsinnskudd medlemmene må betale for å få tilgang på produkter og tjenester i løpet av året. Det varierer fra et par hundre til 18 000 kroner.

Uloba opererer med lik pris på årsinnskuddet uansett hvor man bor i landet, selv om et medlem på Røst koster mye mer en et medlem i Drammen. Der er det solidaritetstanken som er styrende for praksisen. Hos Aurora var medlemmenes innskudd minimalt i kroner, men stort i arbeidskraft. Der er det arbeidsinnsatsen som er målgivende.

Alle våre utvalgte virksomheter er nonprofitt, det vil si at de tjener penger, men de tar ikke mer i pris for tjenestene eller varene eller i andel enn det de trenger for å drive virksomheten. Det som eventuelt blir i overskudd tilbakeføres til virksomheten. Det var ingen som betalte ut utbytte til medlemmene.

De virksomhetene som driver med landbruksproduksjon eller formidling av landbruksprodukter har opplevd at de sitter igjen med et produksjonsoverskudd av grønnsaker som ikke kan lagres. Dette er medlemmene sine grønnsaker, og styret kan ikke uten videre dele dette ut til hvem som helst. Alle tre jobbet med vedtektsendringer slik at styret kunne ved behov få avsetning av et eventuelt overskudd slik at det ble til nytte og ikke kastes.

Oppsummering Prinsipp 3

Vi opplevde et sterkt medlemsfokus og samvirkeansvar blant våre respondenter. Det var bare en som snakket om kunder og ikke medlemmer. Vi avdekket også en stor stolthet over egen virksomhet og over det man får til.

Prinsipp om medlemmenes økonomisk deltakelse og bidrag er derfor godt integrert hos våre utvalgte virksomheter, enten det gjelder penger eller arbeidskraft.

7.7 Samvirkeprinsipp 4 - Autonomi og selvstyre

Prinsippet om autonomi og selvstyre har vært helt sentral i hele samvirkets historie. I dag er dette nesten ikke fremtredende i Norge eller de vestlige europeiske landene da vi har en velorganisert offentlig forvaltning. Dette prinsippet er fremdeles viktig for mange i land med svak demokratisk styring.

Dette prinsippet var ikke særlig fremtredende blant våre respondenter, men det var flere som har opplevd situasjoner hvor de har måttet takke nei til kommunale avtaler grunnet vilkår som ville begrense virksomhetens selvstyre og autonomi.

Aurora takket nei til å ta imot brukere fra Oslo kommune da kommunen la inn krav om spesifikk kompetanse som Aurora måtte inneha i sin stab. Aurora så ikke dette som nødvendig og ville ikke bruke lønnsmidler for å imøtekomme kommunens krav, da dette utfordret hele virksomhetens grunnleggende filosofi.

Både Aurora og Uloba mottar kommunale tilskudd for sine medlemmer eller brukere. Dette er enten lønnsutgifter til de brukerstyrte assistentene eller omsorgspenger. Aurora har prøvd å få tilskudd fra NAV, men det har ikke vært enkelt da hovedårsaken er at de er organisert som et samvirke.

Bilkollektivet var i begynnelsen avhengig av mye offentlig tilskudd og prosjektmidler, men opplevde at det la stort beslag på arbeidstid og føringer for virksomheten. De endret kurs og har i dag en selvstendig medlemsøkonomi.

Vi ser at flere av våre respondenter har opplevd veldig stor velvillighet i forhold til leieavtaler av lokaler og åker. Kooperativet har gratis lokaler i Mathallen. Mathallen opplever at det kommer 300-400 innom hver uke for å hente sine matposer. Dette gir en økt avkastning til de andre i Mathallen og sikrer et jevnt kundegrunnlag. En vinn-vinn situasjon for begge parter. Vi ser også at eieren av åkerland ser velvillig på at man får til aktivitet på jorda, og eier stiller med utstyr og hjelp for få andelslandbrukene til å bli livskraftige.

Bodømarkas venner (BMV) får arbeidsoppdrag fra kommunen. Hvis kommunen skulle utføre dette arbeidet selv, ville det ha blitt dyrt. Kommunen bistår selvsagt med tjenester og materialer, men det meste av all arbeidskraft er handkraft gjennom dugnadslagene. Oppdragsmengden avtales år for år. Hvis det blir for mye og omfattende oppdrag, kan det gå utover motivasjon og innsats, og det er ingen tjent med. BMV opplever ikke at kommunene prøver å utnytte gratis arbeidskraft, tvert om. De føler at de blir verdsatt og høyt respektert som en frivillig aktør.

Oppsummering Prinsipp 4.

De fleste av våre informanter er veldig tydelig på å være selvstendige og selvstyrte i forhold til for eksempel kommunale eller statlige føringer. Ingen av dem er økonomisk avhengig av en tredjepart, og de vil heller ikke inngå avtaler som vil innskrenke deres selvstyre og autonomi.

7.8 Samvirkeprinsipp 6 - Samarbeid mellom kooperativer

Samvirkebevegelsen har vært en sterk solidaritetsideologi som har knyttet samvirkene tett sammen i kampen for å overleve konkurransen fra etablerte forretninger og et voksende næringsliv. Formelt samarbeid gjennom avtaler, sammenslutninger og føderasjoner har gjort samvirkene til store samfunnsaktører som ennå preger mye av primærnæringen eks Tine, Felleskjøpet, Coop og Nortura. Vi har som sagt bevisst valg bort de store og kjente samvirkene som har velfungerende føderasjoner, strukturer og samarbeid.

Alle våre respondenter har et sterkt ønske om å samarbeide med andre, men ikke alle finner likesinnede samvirker å samarbeide med. Flere av dem er så sjeldne i sitt slag at det er særdeles vanskelig og nesten umulig å finne samarbeidspartnere.

Uloba, andelslandbrukene, Bilkollektivet og Kooperativet har hentet mye inspirasjon og erfaring fra lignende virksomheter fra andre land som Danmark, Sverige, Nederland, USA og Sveits. De har ikke noe formelt samarbeid, men det er eller har vært aktiv erfaringsutveksling.

Samvirkesenteret er kjent hos noen, andre har ikke hørt om dem. Behovet for en støtteforening er også variabel. Noen har opplevd det helt vesentlig å få juridisk bistand i en kritisk situasjon, andre har hatt behov for hjelp med vedtektsarbeid eller regnskapsutfordringer.

Kooperative og Øverland har fått mange henvendelser fra folk som ønsker å starte opp eller har kommet i gang og som trenger noen å dele erfaringer med. Dette er veldig inspirerende for alle parter.

Flere har tett samarbeid med andre organisasjoner. Pluscamp og Kjerringøy markedsråd samarbeider med etablerte turistaktører og interesseorganisasjoner eks. Visit Bodø og Norges Caravanklubb.

Oppsummering Prinsipp 6

Ingen av våre informanter er veldig bevisst på å samarbeide med andre samvirker bare fordi de selv er et samvirke, det vil si at samarbeid med andre samvirker ikke er ideologisk forankret i virksomheten. De samarbeider med mange ulike foreninger og foretak da det er hensiktsmessig i forhold til formålet og ikke fordi de hverken er et samvirke eller samarbeidspartnerne er et samvirke. De er generelt veldig åpen for samarbeid og

erfaringsdeling da de opplever at de har mye å bidra med og at åpenhet er viktig bærende verdi som de fleste har integrert i sitt formål. Det å gjøre hverandre god er viktigere enn å konkurrere. Om det er egen stolthet og glede å være et samvirke eller om det er stolthet over sin sak er vanskelig å si, men det virker som om organisasjonsformen oppmuntrer og stimulerer til en aktiv samarbeidskultur.

7.9 Samvirkeprinsipp 5 - Utdanning, trening og informasjon

Tradisjonelt har samvirkene vært en skole i demokrati og har for mange vært en unik mulighet til å delta aktiv i en virksomhet. Våre respondenter er små og ikke en del av større føderasjoner som tradisjonelt tilbyr kurs og utdanningsordninger for sine medlemmer.

Så og si alle våre respondenter gir likevel tilbud om kurs eller utdanning av sine medlemmer, tillitsvalgte og ansatte, enten at de arrangerer det selv eller deltar på eksterne kurs eller konferanser. Omfanget er sterkt varierende, men alle er bevisst på opplæring i stor eller liten skala.

Ulboa har som en av sine hovedoppgaver å gjøre sine medlemmer til gode arbeidsledere overfor sine brukerstyrte assistenter. Medlemmene må selv lære opp sine assistenter. Det var få som hadde tro på at en person med funksjonsnedsettelse kunne være arbeidsleder for sine assistenter, men i dag er det flere av medlemmene som leder en liten bedrift rundt seg selv. Samvirkesenteret arrangerte en del kurs i overgang til ny lov, og der har flere av våre respondenter deltatt og fått stort faglig utbytte.

Få av våre respondenter har en aktiv informasjonsstrategi. De som har som formål å drive markedsføring har en bevisst informasjonsstrategi, mens de andre ikke har det. Pluscamp og Kjerringøy markedsråd er avhengig av at medlemmene leverer gode produkter og opplevelser. Hvis et av medlemmene får et dårlig rykte, får det konsekvenser for hele samarbeidet. Derfor gjør alle sitt beste for at man skal få tilfredse kunder og at gode opplevelser spres via Trip Advisor og sosiale medier. Våre andre respondenter får mye oppmerksomhet og snakker villig om sin sak og sitt arbeid, men det er ikke en aktiv informasjonsstrategi som ligger bak.

Oppsummering Prinsipp 5

Vi opplever at samvirkets historiske vektlegging av utdanning, trening og informasjon ikke er integrert som et bevisst prinsipp hos våre respondenter til tross for at de gjør det så å si alle sammen. Forskjellen er at de gjør det ikke på grunn av samvirkeprinsippet, men for å oppnå sitt eget formål. Uloba og Aurora jobber veldig systematisk med opplæring og har dette innbakt i sitt formål. Våre andre respondenter stimulerer sine medlemmer til økt kompetanse og fordyping, men det er ikke avgjørende for deres formål som samvirke.

7.10 Samvirkeprinsipp 7 - Samfunnsansvar

Samfunnsansvar, eller CSR, er ikke nytt i samvirketradisjonen. Det har vært et fundamentalt prinsipp helt i fra starten av, og det flagges ikke som noe ekstra eller sært, noe man gjør på toppen av det andre man gjør, se fig 3. I dag flagger mange store bedrifter og konserner sitt samfunnsansvar aktivt i sin markedsføring og profilering, eksempelvis Kavlifondet. ICA definerer samvirkene sitt samfunnsansvar som å arbeide for bærekraftig utvikling av sine lokalsamfunn. I samvirkebevegelsen ligger dette innbakt som en integrert del av deres virksomhet og formål.

Uloba og Aurora er de av våre respondenter som kanskje skaper størst forskjell for sine medlemmer og brukere i forhold til å få bestemme og utvikle egne liv ut fra sine egne forutsetninger og evner. Det å kunne være yrkesaktiv og delta i det sosiale liv beriker lokalsamfunnet på alle måter.

Kjerringøy markedsråd hadde en helt sentral rolle i å gjenreise bygda i forhold til lokalt næringsliv og gode oppvekstvilkår for unge familier. De klarte å snu en negativ spiral gjennom å samarbeide og samtidig som de holdt fokus på egen bedrift.

Flere av våre respondenter stimulerer nærmiljøet og nettverk rundt seg og skaper lokale arbeidsplasser og gode lokale møteplasser.

Andelslandbrukene og Kooperativet har en tydelig økologisk forståelse og tenker lokale kretsløp og verdiskaping.

Oppsummering Prinsipp 7

De aller fleste av våre respondenter er lokalt forankret og at de utgjør eller skaper en forskjell både for sine medlemmer og sitt lokalmiljø. De fleste er veldig bevisste sitt samfunnsansvar

uten at de aktiv profilerer eller markedsfører dette. Mest fordi det er mer en selvfølge og en integrert del av det å være de virksomhetene de er, da flere har formål som også er et gode for andre. Samvirker er viktige nav eller kjernen i lokalsamfunnet og avgjørende for flere andre virksomheter. Flere av våre respondenter opplever at de bidrar i positiv retning, og at uten dem ville enten bygda eller byen vært annerledes.

7.11 Samvirkeprinsipp 1 - Et åpent og frivillig medlemskap

Et samvirke er ingen ideell organisasjon, men en økonomisk forening som er basert på åpent og frivillig medlemskap. For å være medlem må man av og til oppfylle noen kriterier.

Alle våre samvirker har en eller annen saklig grunn som kan begrense et medlemskap, det ene er tilgang på varer, det andre er at man ikke skal stå i et konkurranseforhold, se Pluscamp (vedlegg 10). I Bilkollektivet kan du ikke bli medlem med en promilledom eller hvis man ikke tilfredsstillt krav om ansvarsforsikring. I Aurora er du som medlem ansatt, og da må du søke på ledig stilling for å bli medlem. Denne begrensningen er i tråd med SVL § 14. Det er viktig at dette er vedtektsfestet.

Medlemsfellesskap.

Noen av våre utvalgte virksomheter har et større sosialt aspekt ved seg enn andre. Ved å være medlem får man også innpass i et sosialt nettverk som man frivillig kan engasjere seg i. Det er også ulike forventinger til hva dette sosiale fellesskapet kan være. Det største medlemsfellesskapet finner vi uten tvil i Aurora der de ansatte er medlemmene. Blant Pluscamp og Kjerringøy markedsråd var det også et fellesskap utover det å drive felles informasjon. Blant Uloba, Bilkollektivet og Salten regnskapslag var det lite behov for sosialt fellesskap blant medlemmene.

I prinsippet står det at medlemmene skal være villig til å akseptere ansvar. Noen av samvirkene har vedtatt dugnadsarbeid mens andre legger opp til frivillig dugnadsarbeid. Dette er i hovedsak i andelslandbrukene, kooperativet og Bodømarkas venner. I Bodømarkas venner er det ikke medlemmene som er dugnadsgjengen, men frivillige ildsjeler - gjerne støttemedlemmer. Andelslandbrukene er avhengig av frivillig innsats av medlemmene ut over det å høste sin andel, derfor jobbet de aktiv med å etablere et sosialt fellesskap i åkeren. I

Kooperativet er det frivillige som pakker matposer hver uke. Det er de samvirkene som er avhengig av frivillig innsats som også er de viktige sosiale arenaene. Trivsel og meningsfulle oppgaver øker innsatsen og mange deltar regelmessig.

Alle våre utvalgte virksomheter har regler for utvisning, da dette er noe som Brønnøysundregisteret etterspør. Det er noen få som har måttet ta de i bruk, men det har vært svært sjeldent.

Alle våre respondenter har åpent medlemskap, men innebygd en saklig begrensning i vedtektene. Alle er bevisst på at antall medlemmer kan bli en utfordring i forhold til det å ivareta virksomhetens formål. De må også ha en ledelsesstruktur som kan håndtere alle medlemmene og de tjenester som medlemmene forventer. Kooperativet har i den siste tiden ansatte en i en kvart stilling for å kunne håndtere regelmessig kommunikasjon med medlemmene og produsentene.

Oppsummering Prinsipp 1

Vi kan si at alle er så åpne som det er mulig i forhold til vedtatte formål og tilgang på varer og tjenester. Vi kan også si at alle er veldig bevisste på at de ønsker å være så åpne som de kan uten at det går utover muligheten til å realisere ønsket formål.

Både som medlem og som organisasjonsform er det lett å bli med og lett å melde seg ut, samvirke er så enkelt og fleksibelt at det kan praktisere et åpent og frivillig medlemskap.

7.12 Det fraværende samvirkeprinsippet - Miljø og forvaltning

Det er ikke nedfelt noen felles internasjonale føringer eller prinsipper i forhold til miljø eller bærekraftig ressursforvaltning, det er opp til hvert enkelt foretak å nedfelle i sine vedtekter. Noen av våre respondenter er innenfor bransjer eller sektorer hvor det ligger standardføringer eller miljøkrav til virksomheten.

Flere av våre utvalgte foretak har et stort fokus på miljø og økologi. Andelslandbrukene dyrker etter internasjonale økologiske prinsipper, mens Kooperativet formidler grønnsaker som er dyrket etter økologiske prinsipper. Det å dyrke og formidle lokalt dyrkede grønnsaker er et viktig prinsipp for virksomhetene. De har stor bevissthet på sterk bærekraft og en kretsløpsforståelse. Aurora har ikke et miljøaspekt tydelig i sine vedtekter, men det

gjennom syrer hele virksomheten. Knuses det noe keramikk, så brukes bitene til mosaikk i stedet. De har en grunnforståelse om at alt og alle har noe verdifullt og kan bli til noe vakkert.

I virksomhetene som jobber med markedsføring er det hele tiden en balanse om profil, tilbud om aktiviteter, komfort og lokalt særpreg. Det går på tilbud om lokal mat, lokale tradisjoner kontra tilgang på opplevelser som krever store investeringer og mye energi. Internt blant medlemmene er det uenighet og ulikt ønske angående en felles miljøprofil.

Uloba skal bygge nye kontorer og ser at det er utfordrende å kunne kombinere krav til «future-building» og universell utforming grunnet areal og energiforbruk.

Bilkollektivet er ikke et miljøforetak i seg selv, men konsekvensen er at det blir mindre bilkjøring og at bilene har høy miljøstandard. De bruker brukte bildeler der de kan og de kjører piggfritt. Som medlem kan du gjøre gode miljøvalg ut fra de behov du har til en hver tid.

Bodømarkas venner ønsker å gjøre nærmiljøene til gode turområder slik at man slipper å måtte reise langt for å finne egnede turområder. Tilgjengelighet og tilrettelegging slik at man unngår store sår og slitasje er et bærende prinsipp for motivasjonen. De ønsker minst mulig bruk av maskiner, men av og til må maskiner tas i bruk for å ikke utsette dugnadsgjengen for belastningsskader. De selv kommer seg ut på tur, og andre får gode turmuligheter der de bor. Saltens Regnskapslag ser ikke noe grunnlag for å innføre miljøprofil eller forvente det av sine medlemmer. Medlemmene deres har mange ulike bransjekrav som styrer virksomheten slik at eget miljøkrav for regnskapslaget ville bli for komplisert.

Oppsummering miljø.

Vi ser at det enkelte samvirkeforetak kan være svært bevisst på sterk bærekraft og kretsløpsforståelse hvis de definerer det i sitt formål og sin virksomhet, men det skjer ikke av seg selv. Miljøengasjement kommer ikke som et resultat av valg organisasjonsform, men det kommer an på verdiene og formålet med virksomheten.

7.13 Samvirkeverdier

Samvirkeverdiene blir mer eller mindre en konsekvens av prinsippene. Vi opplevde derfor i våre samtaler at det var vanskelig å skille ut verdiene som et eget punkt da store deler av samtalene handlet om verdiene som var tydelig integrert i de fleste av våre utvalgte samvirker.

I vår intervjuguide var vi opptatt av arbeidsforholdene og sikkerheten til medlemmene og de ansatte. I en internasjonal sammenheng er dette viktig da mange land har dårlig lovgivning, vern og sikkerhet for arbeidstakere. Hos oss er det mer eller mindre en selvfølge, derfor er det selvsagt at våre virksomheter har gode arbeidsforhold for sine ansatte og medlemmer, selv om noen utfordringer ble avdekt.

Ikke alle av våre respondenter har ansatte, men medlemmene er aktive enten i egen bedrift eller som aktive medlemmer.

I Bodømarkas venner er det de frivillige som gjør jobben ute i skogen og håndterer verktøy og maskiner. De har tegnet forsikringer, men den gjelder ikke for de over 70 år og gjennomsnittsalderen på dugnadsgjengen er godt over 70 år. Der hadde de en utfordring i forhold til skader.

Noen respondenter var avhengig av hjelp i turistsesongen. Lokal arbeidskraft var viktig, men det var ikke alltid nok tilgang.

Bilkollektivet var de som var mest opptatt av sikkerhet, noe som ikke er så rart når det er biler som deles. De hadde et avansert system for å avdekke feil og mangler ved kjøretøyene.

Selvhjelp

Selvhjelp, eller samarbeid for å dekke egne behov, er også noe som preger mer eller mindre alle våre respondenter. Alle er avhengig av hverandre for å nå felles mål. De fleste bekrefter at samvirkeverdien preger eller er en naturlig konsekvens av valgt organisasjonsform. Dette var med på å gi økt livskvalitet for medlemmene og omgivelsene, de ivaretok nærmiljøet og andre interessenter ved å være åpne og ærlige, og fikk stor støtte fra andre gjennom gode avtaler i forhold til lokaler, tilgang på verktøy og maskiner osv. Stor goodwill har mange ervervet seg over tid og blitt vel respektert.

Tillit.

Tillit er grunnleggende for at et samvirke skal fungere i praksis. Eksempelvis Bilkollektivet, der er alle avhengig av at avtaler holdes og at alle tar ansvar for et godt bilhold. Uloba er

avhengig av at alle deres medlemmer er gode arbeidsledere. Denne gjensidigheten gjenspeiler seg i så og si alle våre utvalgte samvirker, man har stor tillit til sine medlemmer, at de for eksempel ikke høster mer enn ukeskvota, at bilen leveres i ok stand, at kunder får et godt opphold m.m.

Å være medlem i et samvirke krever at medlemmene må ha tillit til hverandre, at alle vil hverandre vel. Det kreves åpenhet, gjensidighet og trygghet i alt man foretar seg. Mange av medlemmene har et stort eierskap og lojalitet til sitt samvirke. En av våre respondenter i et samvirke som lykkes godt i å oppnå sitt formål, oppsummerte det ganske riktig: «Det er noe med trygghet, at du stoler på hverandre, at du veit at vi jobber bra i lag. Det må jo være noe der...».

Likhet, demokrati, rettferdighet og solidaritet.

Alle disse verdiene er et resultat av samvirkeprinsippene, og de er forankret mer eller mindre alle våre utvalgte respondenter. Vi har også erfart at dette er verdier som er integrert og som praktiseres i det daglige virke.

Oppsummering verdier.

Våre utvalgte foretak har en sterk verdiforankring i sitt formål og i sitt samarbeid. Dette samsvarer sterkt med de internasjonale samvirkeverdiene, og flere gav til kjenne en sterk gjenkjennelse av samvirkeverdiene.

7.14 Andre funn - Egnethet, erfaringer og utfordringer

De fleste av våre respondenter var registrert som AL før Lov om samvirke kom i 2007/2008. Den overgangen var ikke like enkel. Flere har opplevd mangelfull forståelse, kunnskap og hjelp hos Brønnøyregisteret og skattemyndighetene. Flere fikk vedtekter i retur, og noen trengte juridisk hjelp for å få dette rett. Samvirkesenteret har brukt mye tid på rådgiving og utarbeidelse av vedtekter som samsvarte med den nye loven.

Samvirkeloven har sitt hovedfokus på den økonomiske samhandlingen i et samvirke og mindre fokus på alle samvirkeprinsippene. Det er fire av prinsippene som mer eller mindre blir ivaretatt av loven, men andre er helt fraværende. Flere av våre respondenter fra små

samvirker opplever at Samvirkeloven ikke er relevant for dem, da den er for komplisert og omfattende for deres virksomhet.

Samvirkesenteret jobber for at Samvirkeloven (SVL) må endres slik at den bedre samsvarer til de endringene som ble gjort i Aksjeloven 1.juli 2014 og at SVL må bli likestilt med andre selskapsformer.

May Woldsnes mener at flere virksomheter hadde vært bedre tjent med å danne et samvirke, men på grunn av manglede kunnskap hos regnskapsførere, juridiske og rådgiving organer får ikke samvirke den oppmerksomheten som den fortjener.

Bilkollektivet, Ulboa og Auroa har møtt flere instanser som ikke skjønner hva de driver med grunnet mangelfull kunnskap om samvirkekonseptet. Særlig Uloba sier at det til tider er svært slitsom å hele tiden måtte forklare og forsvare seg overfor kommuner, regnskapsfolk og bedrifter om sitt samvirke. Bilkollektivet opplevde at det ikke ble tatt på alvor i begynnelsen, men har nå en så stor omsetning at forhandlere tar dem på alvor som en seriøs og stor aktør. Aurora bruker enhver anledning til å skryte av sin arbeidsplass og samvirkeideen. De har opplevd stor skepsis, men samtidig stor anerkjennelse.

Samvirke har en ideologisk og politisk historie. Flere av våre respondenter har vokst opp med at man enten handlet på samvirkelaget eller man tok stor avstand fra butikkjeden grunnet den sosialistisk eller kommunistiske tilhørighet. Slik opplever ingen av våre respondenter det i dag. Våre respondenter har i hovedsak et pragmatisk forhold til hvorfor de har valgt samvirke som organisasjonsform. Andelslandbrukene og Kooperativet opplever at samvirkeverdien er som «fot i hose» i forhold til formål; frivillighet, fleksibilitet og mangfold. Bilkollektivet har en veldig praktisk tilnærming til organisasjonsformen, noe som også avspeiles blant medlemmene. Delingsøkonomien passer Bilkollektiv-medlemmenes sine behov, og de er villig til å dele på det meste av praktiske og ikke av ideologiske hensyn. Samvirkesenteret sier at det kan være en kime av egennytte i samvirkeideologien. Dette kommer mer fram blant de samvirkene som har et mer pragmatisk enn ideologisk (utopisk) formål.

Vi fant to samvirker som har en tydeligere ideologisk referanse til samvirkeideen. Uloba og Aurora har tatt opp solidaritetstradisjonen og likhetsprinsippet som vi finner i den ideologiske samvirketradisjonen selv om medlemmene i Uloba ikke har en sterk bevissthet om organisasjonsformen. Aurora er et av få personaleide samvirker i Norge. Der er solidaritetstanken sterkt til stede og gjennomsyrrer hele virksomheten.

Vi var forberedt på å få nei til en samtale fra noen av de samvirkene vi først tok kontakt med. til vår store overraskelse var det ingen som takket nei til å være respondent. Alle takket ja med glede og stor velvillighet. Alle har vært positive til å dele sine erfaringer med oss. Dette mener vi også er et funn – at samvirke har behov for å bli sett.

Sammendrag og oppsummering av våre funn

Hvordan samsvarer samvirkebevegelsens verdier og prinsipper med våre respondenters formål, verdier og praksis?

Vi har sett at det er et forholdsvis stort samsvar mellom de internasjonale prinsippene og verdien og de formålene og praksisen vi fant blant våre utvalgte samvirker. Kunnskapen om prinsippene og verdiene var ikke var like stor blant alle våre respondenter, men vi fant verdier og tankesett hos alle som var i tråd med de internasjonale føringene. Flere av respondentene drev både med opplæring og samarbeid. Det var ikke fordi de var et samvirke, men som en konsekvens av deres formål. Vektleggingen av de ulike prinsippene og verdiene var forskjellig, men det viser bare hvor mangfoldig og ulike samvirker kan være. Det som har overrasket oss, var det engasjementet og stoltheten over eget samvirke, og at eierskapet var så sterkt blant mange.

7.15 Vurdering av samtaleguiden.

Valg av metode:

Vi valgte bevisst å kalle vår kvalitative metode for samtale og ikke intervju. Vi deltok aktivt med betraktninger, synspunkt og utfordret også våre respondenter på forståelse av begreper, prinsipper og verdier. Dette skapte flere ganger undring og nysgjerrighet blant våre respondenter. Flere uttrykte både en glede og inspirasjon under samtalen, og flere ønsket å ta med seg intervjuguiden til resten av styret osv. Samtalene har gitt både oss og dem selv økt innsikt og en større bevissthet på hva et samvirke er og de potensialene organisasjonsformen har.

Systematisering:

Arbeidet med systematiseringen av samtaler har vært utfordrende. Vi ser tydelige endringer fra de første samtaler til de siste, da vi har en annen innsikt og kunnskap med oss videre inn i de siste samtaler. Metodisk har vi ikke tenkt å sammenligne respondentenes svar, men la samtaler være selvstendige bidrag inn i vår problemstilling. Der opplever vi at vi har lyktes bra. Vi har en stor bredde i våre samtaler og har møtt mange fantastiske mennesker som var dedikerte til sine virksomheters formål, ofte med en stor etisk bevissthet som kom til uttrykk gjennom menneskesynet, kampen om livskraftige lokalmiljø og miljøengasjement. Det er tydelig at samvirke er en egnet organisasjonsform for å nå formål som har ideell og etisk karakter.

Spørsmål og problemstillinger.

Vi har opplevd at våre spørsmål og problemstillinger i samtaleguide var meningsfulle og relevante i møte med respondentene, men det var noen punkt som vi opplevde ikke fungerte like godt.

I vårt forarbeid til samtaler var vi opptatt å avdekke om våre utvalgte virksomheter oppfattet seg selv som en forretning eller en forening. Vi har i de siste samtaler tonet dette ned da vi ser at det spørsmålet krever en større historisk forklaring av hele samvirkeutviklingen. Der vi tok dette opp, var alle veldig klare på at de drev forretning, selv om de var mer en forening i følge Johnstad sin definisjon, se pkt 5.8. (Johnstad 1998, s 371)

Vi har også erfart at vårt spørsmål om fokus ikke heller fungerte optimalt, da vi raskt oppdaget at det var fokus på formålet som er avgjørende. Det vi har opplevd, er at de aller fleste har et tydelig fokus på hva de er og hvorfor, og hvordan de skal oppnå formålene. Under verdier hadde vi spørsmål som gikk på arbeidsforhold og sikkerhet. Dette tonet vi også ned i de siste samtaler da dette er inkorporert i arbeidsmiljøloven og tariffavtaler.

Utvalg av respondenter.

Det Kongelige selskap for Norges Vel (heretter omtalt som Norges Vel) er en aktør som stadig har dukket opp i våre samtaler. Norges Vel har vært og er en avgjørende samarbeidspartner og en viktig inspirator for samvirkebevegelsen. Vi trodde at Norges Vels betydning var historisk, men det har vist seg at de fremdeles er en viktig samfunnsaktør som har medvirket til oppstart og for eksempel andelslandbruk og Samvirkesenteret. Vi har ikke

vært observant nok på deres funksjon og derfor ikke klart å fange opp deres arbeid og rolle inn i vår oppgave. I etterpåklokskapens lys burde vi hatt et intervju med Norges Vel på lik linje med Samvirkesenteret.

8.0 Forskningsspørsmål 3

I hvor stor grad realiseres økologisk økonomi i samvirkenes praksis?

For å finne svar på denne problemstillingen har vi analysert våre samtaler og sett etter en praksis som er sammenfallende med økologiske verdier og prinsipper. Dette har vi vurdert opp mot vår deskriptive framstilling av økologisk økonomi. Våre primærkilder er hentet fra vedlegg 4 til 14. Vi har disponert kapitelet etter prinsipper og verdier i økologisk økonomi som vist i verdiskjema, vedlegg 1.

Det er ikke alle våre funn som kan kategoriseres like enkelt da økologiske økonomiske verdier og prinsipper er vanskelig å skille fra hverandre. Vi har gjort noen valg i forhold hvordan vi har fordelt verdiene for å unngå gjentakelser.

8.1 Økonomi

Innflytelse og medbestemmelse

I økologisk økonomi er individets innflytelse og medbestemmelse viktig. Forvaltning av felles ressurser skal skje gjennom transparente ordninger og prosesser. Dette er også et av de bærende prinsippene i samvirket.

Vi har gjennom våre samtaler erfart at innflytelse og medbestemmelse er godt integrert og avgjørende for våre utvalgte virksomheter. Flere av våre respondenter sa at motivasjonen for valg av samvirke som organisasjonsform er at det er demokratisk og at alle medlemmene har en reell medbestemmelse. Blant våre utvalgte samvirke er prinsippet om demokratisk medlemskontroll avgjørende, et prinsipp som enkelt kan overføres til en økologisk økonomisk praksis.

«Bottom-up»

I økologisk økonomi ønsker man at produksjon og tjenester og dermed også kapitalen skal være lokalt forankret, og at investeringer og overskudd tilbakeføres lokalt.

I våre undersøkelser begrenset vi utvalget til primærsamvirker, det vil si at de ikke er en del av noen større føderasjoner. De fleste er lokalt forankret med unntak av to som har medlemmer over hele landet. Det vi så var at alle våre utvalgte samvirker var non-profit, og at overskuddet ble tilbakeført virksomhetene. Ingen praktiserte utbetaling av utbytte til medlemmene. Formålet var å imøtekomme medlemmenes behov for spesifikke varer og

tjenester og videreutvikle dette til medlemmenes beste. Dette er i praksis en «bottom-up-økonomi», en økonomi som forvaltes av eiere og interessenter som er medlemmene selv.

Optimal vekst og størrelse.

En av drivkreftene i verdensøkonomi er kontinuerlig vekst. Bremses veksten, så kolliderer vårt globale økonomiske system. Konsekvensene kan medføre globale finanskriser. Dagens marked styres av etterspørsel og tilbud, uavhengig av om ressursene er fornybare eller ikke.

I økologisk økonomi må en økonomisk vekst være i balanse med naturen, da er veksten optimal. En optimal vekst er en bærekraftig vekst hvor ressursene er fornybare.

Kooperativet og andelslandbrukene var særlig bevisste på optimal vekst mens noen av de andre respondentene var mindre bevisst. I våre samtaler utfordret vi flere av våre respondenter på dette, og vi fikk i gang interessante diskusjoner. To av våre respondenter, Pluscamp og Kjerringøy markedsråd, jobbet med markedsføring av sine bedrifter. Blant disse medlemmene var det mange ulike synspunkter nettopp på det med vekst og bruk av fornybare ressurser. Der har ikke medlemmene et helhetlig syn eller formål om optimal vekst.

“Small is beautiful” er et bærende prinsipp i økologisk økonomi. I Schumachers buddhistiske økonomi er det et poeng at en bedrift eller organisasjon ikke blir større enn at deltakerne kan ha en reell innflytelse på bedriften og føle tilhørighet til den. Produksjon må også foregå innenfor naturens tåleevne, både i forhold til bruk av ressurser og avfallsmengde i forbindelse med produksjon og forbruk. En bedrift bør med andre ord oppnå en optimal størrelse for driften i stedet for en maksimal størrelse. Flere av våre respondenter er relativt små enheter og lokalt forankret. Det vi oppdaget blant våre respondenter, var at de godt kunne bli større, men de var opptatt av at samvirket ikke måtte bli så stort at det ble uhåndterlig eller at det gikk på bekostning av formålet. Dette er et eksempel på at et samvirke gjennom et formål kan ha en sunn, optimal og bærekraftig størrelse da vekst i seg selv ikke nødvendigvis er et gode for virksomheten.

Vi ser at fokus på optimal vekst og størrelse kan integreres i et samvirke, men det skjer ikke av seg selv, det må være forankret i formålet og verdiene i virksomheten eller være en bevisst vekststrategi i virksomhetene. Det vil si at våre respondenter var mer opptatt av en kvalitativ utvikling enn en kvantitativ, noe som er i tråd med økologisk økonomisk prinsipper.

Mangfold av organisasjonsformer.

En økologisk økonomi er best når det er et stort mangfold i organisasjonsformer og formål. Da er økonomien mest robust for svingninger og etterspørsel i markedet. I følge Ove Jakobsen og May Woldsnes er samfunnsøkonomien vår tjent med et mangfold av selskapsformer (se kap 6.2). Våre respondenter har lik organisasjonsform, men de er alle ulike og mangfoldige. Flere av våre respondenter oppleves som “lokale fargeklatter” som skiller seg ut fra andre bedrifter. De er i sitt vesen annerledes og kan derfor utfordre både lokale og nasjonale næringsliv. Alle våre respondenter opplever at de utgjør en positiv forskjell lokalt og at livet i bygda eller i byen ville vært annerledes om de ikke eksisterte. Det viser at samvirke er en organisasjonsform som rommer stor fleksibilitet og bredde. De har som formål å løse medlemmenes økonomiske behov, derfor får de et signifikant uttrykk og de formes innenfra. Eiere og formål er knyttet sammen, og det skaper et unikt mangfold. Samvirke er derfor egnet for å bidra til et større mangfold i samfunnet innenfor rammen av én selskapsform.

Penger, et middel eller mål?

Penger i en økologisk økonomisk kontekst er et viktig middel, men ikke et mål i seg selv. Det er et nødvendig redskap for å skape livskraftige og bærekraftige lokalmiljø.

Vi har blant våre respondenter observert hvordan økonomien praktiseres som et middel og ikke et mål. Blant alle våre utvalgte samvirker deltar medlemmene økonomisk og danner grunnlaget i sitt samvirket. Vi ser at økonomien gir rammer og begrensninger for samvirkenes aktivitet og produksjon. Samvirkene styres hele tiden av hvor mye medlemmene vil bidra med for å oppnå formålet med samvirket. Et samvirke reguleres derfor av medlemmene til en hver tid og ikke av eksterne eiere. Uloba og Salten regnskapslag opplever for tiden en økende konkurranse fra det private næringsliv. Medlemmene deres får tilbud om tilsvarende tjenester fra flere aktører og de velger ofte de rimeligste alternativene. Dette er et resultat av hvordan konkurranse og krav om offentlig anbud fungerer i praksis. Et samvirke blir sårbart for konkurranse der andre aktører tilbyr varer og tjenester som bare blir vurdert ut fra pris.

Fokus kun på pris blir en konflikt fordi man har et ulik forståelse på hva penger er, et mål eller et middel. Et sitat av ukjent opphav sier: «*Det finnes så mange mennesker som kan*

beregne omkostninger, og så få som kan måle verdier.» Det er det konflikten handler om, man kan ikke sammenligne omkostninger og verdier.

I økologisk økonomi er kvalitativ utvikling å foretrekke framfor en kvantitativ. Hvis Uloba taper i pris på offentlig anbud i forhold til brukerstyrte assistenter, så blir deres anbud målt ut fra pris og ikke kvalitet. Et medeierskap som Uloba kan tilby den som trenger personlig assistent, blir ikke verdsatt som noe verdifullt og et kvalitativt gode i konkurransen med andre tilbydere. For Uloba og Salten regnskapslag er det viktig å fremme medlemsfordelene, at man blir medeier og har innflytelse.

Autonomi og selvstyre

Autonomi og selvstyre er ikke fremtredende i en økologisk økonomi. I et samvirke er selvstyre og autonomi vært og er fremdeles i mange land et viktig prinsipp. Ingen statlige eller private aktører skal legge premisser og føringer for samvirket. Aurora valgte å la være å inngå en kommunal avtale da kommunen ville legge føringer for deres sammensetning av faglig kompetanse. Bodømarkas venner ville ikke la kommunen pålegge dem arbeidsoppgaver utover det de selv definerer som innenfor deres formål og kapasitet. Autonomi og selvstyre er et aspekt samvirkebevegelsen kan tilføre økologisk økonomi.

Nettverk og samarbeid

Adam Smiths arv om “The invisible hand” har resultert i at det er tilbud og etterspørsel som er drivkraften i økonomien og som skaper vekst. Uten konkurranse blir det ingen vekst. I økologisk økonomi er det nettverk og samarbeid som skal drive og regulere økonomien. Knut Ims og Ove Jakobsen (2010) skriver i sin artikkel «Competition or Cooperation? A Required Shift in the Metaphysics of Economics» at økonomien ikke kan isoleres fra resten av samfunnet og den er heller ikke nøytral. De skriver:

“The economic system should not be reduced to a purely mechanical system regulated through market forces and price mechanisms. Instead we should focus upon the importance of building institutions based upon cooperation using an organic worldview” (Ims og Jakobsen:2010, 34)

Et av prinsippene i samvirkebevegelsen er samarbeid. Blant våre respondenter var dette ikke like godt integrert i virksomhetene. Flere savnet lignende virksomheter som de kunne

samarbeide med. Vi oppdaget at respondentene våre viste en stor raushet og villighet til å dele og fortelle om sine suksesshistorier og utfordringer, både med oss og de som tok kontakt. Vi opplevde ikke noen av respondentene som tilbakeholdne i samtalene. Det var ikke alle som var klar over dette prinsippet om samarbeid, men de konkluderte med at det å dele var et resultat av deres organisasjonsform. Vi kan derfor si at “organic worldview” praktiseres blant våre respondenter som et resultat av deres formål og valg av organisasjonsform. Er det så at samvirkeformen i seg selv fremmer samarbeid og nettverksbygging?

Åpenhet og rettferdig fordeling.

I økologisk økonomi henger åpenhet og nettverksforståelse tett sammen. Fritjof Capra snakker om «The-web-of-life», en holistisk og organisk forståelse av verden. (se kap 3.2.1) En konsekvens av en slik virkelighetsforståelse er at all samhandling må skje i åpenhet og i nettverk. I våre samtaler kommer åpenhet fram som et avgjørende prinsipp for virksomhetene. Åpenhet skaper også verdifulle relasjoner og nettverk både for en selv og andre. Det er kanskje derfor vi har møtt så stor delegelede.

Økologisk økonomi har et prinsipp om lik fordeling av goder, men det er ikke spesifikt definert som rettferdig fordeling. Dette er sterkere forankret i samvirkene, og det kom også fram blant våre respondenter. Rettferdighet i forhold til medlemmenes utbytte var viktig, men også en rettferdighet i forhold til omverden. Rettferdsperspektivet var mest framtrødende blant Aurora og Uloba grunnet deres menneskesyn. Her ser vi at samvirkene kan bidra med en forståelse og praksis av rettferd som man kan tilføre økologisk økonomi.

Solidaritet har vi plassert i vårt verdiskjema under samarbeid og interessenter. Vi har her valgt å flytte det til verdier, se kap 8.3.

8.2 Kultur

Livskvalitet

I våre dager er begrepet velferd og velferdsgoder en del av de politiske programtalene. I økologisk økonomi har man mer fokus på livskvalitet enn velferd. Man kan ha tilgang på mange offentlige tjenester uten at man har en god livskvalitet. Ensomhet og depresjon er en av våre største samfunnsutfordringer. Livskvalitet i økologisk økonomi handler om å leve og utvikle seg i samspill med andre. Hvordan dette bør gjøres, sier fagbøkene i økologisk økonomi mindre om.

Vi har møtt utrolig mange stolte, engasjerte og livsglade respondenter. Det å være med, det å engasjere seg og det å oppleve at man utgjøre en forskjell gav mange av dem en livsglede og holdepunkt i livet. Følelsen av å være med i et fellesskap var med på å skape et eierskap. Daglig leder i Bilkollektivet kalte det “legemliggjøring av samvirkedriften”. Det å være med og bli inkludert er for mange med på å øke livskvaliteten. Et samvirke består av medlemmer og man utvikler seg sammen med andre. Et samvirke kan derfor sies å bidra aktivt til en aristotelisk dygdsetikk gjennom å skape tilhørighet og trygge fellesskap hvor den enkelte kan utvikle seg sammen med andre. Vi finner at dette stemmer overens med økologisk økonomi, ref. Storsletten og Jakobsens tabell “Individ, organisasjon og økonomi” (fig. 4). Som medlem i et samvirke kan man også skape en forskjell for seg selv og andre, og som samvirke kan man skape en forskjell i et lokalmiljø. Kjerringøy markedsråd er et eksempel på hvordan man sammen klarte å snu en negativ utvikling gjennom å styrke fellesskapet og skape nytt engasjement.

Et av samvirkeprinsippene er utdanning og opplæring. Blant våre informanter var ikke dette tydelig integrert med unntak av Uloba og Aurora. Alle var positive og tilrettela for mulighet til opplæring og utdanning for sine medlemmer og ansatte. Utdanning og opplæring kan føre til økt livskvalitet blant mange av medlemmene. Dette kjenner vi igjen i vårt mangfoldig organisasjons- og foreningsliv. Her kan et samvirke også være en viktig bidragsyter.

Samfunnsansvar

I økologisk økonomi bruker man begrepet samfunnsoppdrag, mens samvirkebevegelsen har et prinsipp om samfunnsansvar. I dette ligger det et ansvar på et samvirke om å arbeide for en bærekraftig utvikling av sine lokalsamfunn. Dette er noen annerledes enn den definisjonen av CSR som vi har beskrevet i kap 4.7. Forståelsen av samfunnsansvar i et samvirke er motivert og drevet av en selvhjelpfilosofi. Det at man organiserer seg for å løse et felles behov enten det er bildeling, barnehage, lokalbutikk, samfunnshus eller felles innkjøp av tjenester, så er dette et samfunnsansvar som bidrar til utvikling av ens eget lokalsamfunn. Bodømarkas venner er et godt eksempel på dette. Samfunnsansvaret ligger integrert i organisasjonsformen, det er ikke noe som man må legge til på toppen slik for eksempel store konserner og bedrifter gjør. Dette mener vi ligger innenfor det økologisk økonomi forstår med begrepet samfunnsoppdrag. Hvem som har ansvar og hvem som gir eller får et oppdrag i et samvirke er litt som et kinderegge – tre i ett. I Jakobsen og Storslettens tabell “Individ, organisasjon og økonomi” (figur 4) mener vi derfor at samvirke også organisasjonsmessig befinner seg innenfor en økologisk økonomi.

Eget ansvar

I økologisk økonomi vektlegges individets ansvar og frihet for egne liv og valg, det vil si en positiv frihet. Et samvirke bygger på det samme prinsippet om at et medlemskap skal være åpent og frivillige. Ingen kan tvinges med eller ekskluderes grunnet etnisitet, kjønn mm.

I våre samtaler var åpent og frivillige medlemskap et viktig prinsipp, men flere av våre respondenter hadde i sine vedtekter innført saklige begrensninger grunnet tilgang på areal, produkter og kapasitet til å levere gode tjenester til medlemmene. Noen opererte med ventelister. Et ukritisk inntak av medlemmer kan kvalitativt forringe samvirket. Et eksempel er Kooperativet som leverer økologisk grønnsaker til sine medlemmer. Hvis de blir flere medlemmer enn tilgang av varer tar høyde for, må de kanskje importere produkter fra andre land eller hvert medlem får mindre i utbytte. Balansen mellom utbytte og antall medlemmer er derfor essensiell i forhold til samvirkets eksistens. En for rask vekst kan derfor være fatal (jamfør kvalitativ eller kvantitativ vekst, figur 4).

Et samvirke gir medlemmene en unik mulighet til å engasjere seg og til å ta ansvar. Motivasjonen til et engasjement kan ha en ideologisk forankring, politisk, filosofisk eller religiøs (jamfør Arne Næss, se kap.4.1) Dette har de til felles med andre foreninger og lag. Det er den positive friheten til å være med og til å påvirke som gjør at samvirke, andre lag og organisasjoner kan integrere frivillighet i tråd med økologisk økonomi.

8.3 Natur

De internasjonale samvirkeprinsippene og verdiene fra 1995 inneholder ikke noe spesifikt om miljø og bærekraft. *Lov om samvirkeforetak* som tredde kraft i 2008 har heller ingen paragrafer som tar opp miljø og bærekraft.

Ut fra våre samtaler ser vi at verdier som rettferdighet og likhet får konsekvenser for hvordan flere forstår og inkluderer natur og bærekraft i sin praksis. Dette gjelder også de økologiske økonomiske prinsipp om at naturen har både en egenverdi og nytteverdi, og ikke bare en nytteverdi. Økologiske økonomi bygger på en kretsløpsfilosofi, en sirkulær forståelse av verden og økonomien, og dette har vi funnet igjen hos flere av våre respondenter. Flere av våre respondenter har en sterk bærekraft integrert i sin praksis, selv om det ikke kommer eksplisitt fram i formålene. Begge andelslandbrukene og Kooperativet har sterk bærekraft definert i sine formål, mens Aurora, Uloba, Bodømarkas venner og Bilkollektivet har en praksis og en bevissthet som mer eller mindre er i samsvar med økologiske økonomiske prinsipper. Ved å delta i slike organisasjoner som har et bærekraftig formål, får man også mulighet til selv å handle bærekraftig, ref. Lucie Middlemiss kap 4.4.

Et eksempel: Bilkollektivet definerer seg ikke som en miljøorganisasjon, men har stor innvirkning på miljøet. En ting er at det er færre biler i Oslos gater, det andre er at medlemmene bruker nærmiljøet sitt mye mer aktivt. Varer og tjenester innhentes innenfor et mindre areal, det vil si at medlemmene stimulerer og forholder seg aktivt til lokalmiljøet sitt. De går eller sykler mye mer enn gjennomsnittet. (Transportøkonomisk institutt: 2015) Konsekvensen Bilkollektivet har for sine medlemmer og lokalmiljøet er derfor stor, da bildeling endrer dagliglivet til medlemmene. Dette stemmer med ideen til Lucie Middlemiss om en firedeling av individets samfunnsansvar - det firdelte økologiske fotavtrykket (se kap.4.4). Bilkollektivets medlemmer har mulighet vise samfunnsansvar ved å delta i en organisasjon hvor de kan handle bærekraftig nettopp fordi denne organisasjonen eksisterer.

Miljøengasjement var hos flere respondenter mer eller mindre en drivkraft og motivasjon som var forankret i andre verdier. Prinsippet om samfunnsansvar og verdier som selvhjelp, solidaritet og likhet har i hovedsak innvirkning på sosiale og kulturelle forhold, men får også en stor innvirkning på hvordan flere tenker bærekraft og miljø i sine virksomheter.

Bærekraftig utvikling

I de siste årene har det skjedd mye innenfor den internasjonale samvirkebevegelsen som tar opp begrepet sustainability og triple-bottom-line. I tiårsmålene for ICA: *The Blueprint for a Co-operative Decade* er det tydelig føringer for en bærekraftig og grønnere samvirkebevegelse. På ICA's *Cape Town General Assembly and global conference* i 2013 sa ICAs president Yuill Herbert: «*a key part this effort is to demonstrate convincingly that sustainability is inherent in the nature of co-operatives, and that co-operatives enterprises make a positive contribution to sustainability*» (The International Cooperatives Alliance: 2015)

Vi er tildels enig i dette utsagnet om at samvirke grunnet sine iboende verdier og prinsipper kan praktisere en sterk bærekraft som kan realisere en økologisk økonomi, men da må det være forankret i formålene.

Vi ser at samvirker kan ha en praksis i forhold til miljø, natur og bærekraftighet som samsvarer med økologisk økonomi, men her er det økologisk økonomi som bør bidra inn i samvirkebevegelsen og ikke motsatt.

8.4 Verdier

Det er mange sammenfallende verdier i økologisk økonomi og samvirkebevegelsen.

Tillit

I våre samtaler var vi overrasket over hvor integrert mange av verdiene var blant våre utvalgte samvirker. Tillit blir stående som en oppsummerende verdi som alle satte høyt og som alle var avhengig av. Verdier som ærlighet, åpenhet, likhet og ansvar bygger på en grunnleggende tillit. Lysten til å gjøre hverandre gode var en stor drivkraft hos mange. Derfor var det få som

prioriterte avanserte kontrollsystemer. Det vil koste dyrt, og det ville belaste en selv som medlem og undergrave tilliten over tid. Forfatter Espen Joranger sier: «*Det eneste du får gratis her i livet er tillit, i kraft av å være et ubeskrevet blad. Men har du først mistet denne tillit vil det koste deg mye å vinne den tilbake.*» (Ordtak:2015)

Uten tillit kan ikke et samvirke fungere. Tillit er også grunnleggende i forhold til livskvalitet. Dette henger kanskje tettere sammen enn det vi har klart å avdekke gjennom våre samtaler. Tillit er ikke særlig framtrædende i økologisk økonomi. Her har samvirke noe å tilføre.

Selvhjelp

En verdi som økologisk økonomi og samvirke ikke har til felles er selvhjelp eller hjelp til selvhjelp. Dette var drivkraften i de første samvirkene. For flere av våre respondenter var selvhjelp et ukjent begrep, og flere viste ikke helt hvordan de skulle tolke det, med unntak av Uloba og Aurora. I flere av våre samtaler hadde vi en diskusjon rundt dette begrepet, og mange fikk en annen forståelse av begrepet selvhjelp. Vi ser at selvhjelp eller hjelp til selvhjelp er det som i loven defineres som et økonomisk gode for medlemmene, et gode som man ikke har tilgang til uten å organisere seg sammen. Den enkelt har et eller flere behov som man ikke klarer å løse alene, men som kan løses hvis man går sammen i forpliktende fellesskap med andre. Gjennom selvhjelp bygges lojalitet, gjensidighet og tillit til hverandre.

Som nevnt tidligere i kap 5.4 og 7.4.9 har samvirke en kime av “egoisme” i seg, det vil si at medlemmenes utbytte i form av tjenester eller produkter bunner ut fra et eget behov. Det vil si at drivkraften ikke er bygd på altruisme, men på en selviskhet: “Hvis jeg bidrar, får også jeg det bedre”.

Men selvhjelp står ikke alene som en verdi, den er rammet inn av kollektivistiske fellesverdier som solidaritet og rettferdighet. Det er kanskje derfor et samvirke er så fleksibelt og egnet til å løse både egen og andres behov i en og samme organisasjonsform. Det er nettopp dette som gjør at samvirkekonseptet kan bidra til å realisere en økologisk økonomi.

Solidaritet

Det er menneskesynet i økologisk økonomi som ligger til grunn for solidaritetstanken. Alle mennesker har lik verdi. Blant våre respondenter var det to samvirker som skilte seg ut i

forhold til menneskesyn og solidaritet. Uloba har som formål er å: *«utvikle og aktiv arbeide for full likestilling, samfunnsdeltakelse og livsutfoldelse for borgere med assistentbehov.»* De omtalte bevisst medlemmene sine som medlemmer og ikke som brukere eller kunder. Aurora sitt formål er: *«...å fremme medlemmenes yrkesmessige interesser-ved å selge spesielt tilrettelagte arbeidsplasser... for personer med yrkeshemming.»* I Uloba er det den med assistentbehov som er medlem, mens hos Aurora er det de ansatte som er medlemmer. To vidt forskjellige virksomheter som har solidaritet og likhet som bærende verdier for sine formål med virksomhetene.

Vi ser at solidaritetstanken kan forankres og praktiseres ulikt og at et samvirke fungerer godt med å være fundamentert i et solidaritetsprinsipp. Det er derfor fullt mulig å realisere et økologisk økonomisk menneskesyn gjennom å forankre solidaritet i et samvirke.

8.5 Samvirke som en virksomhet

I økologisk økonomi er kommunikative arenaer et viktig begrep for å få involvert ulike parter i en dialog. Holbæk-Hanssen opererte med assosiative samvirker (se kap 4.3) hvor produksjon skjer på konkret etterspørsel (bestilling). Blant våre respondenter var behovet for kommunikative arenaer eller fellesskap varierende. Pluscamp og Kjerringøy markedsråd var avhengig å stå i et tett kommunikativt fellesskap, mens for Salten Regnskapslag var det ikke avgjørende for virksomheten. Andre eksempler på kommunikative arenaer er Kooperativet som får tilgang på gratis lokaler av eier da de tilfører et jevnt kundegrunnlag til Mathallen. Bodømarkas Venner er også et godt eksempel på et samvirke som har en stor kommunikativ arena.

I et samvirke er som sagt eier, produsent og forbruker medlemmene selv, de er i seg selv en kommunikativ arena. Kommunikasjon mellom medlemmer og mellom de ansatte, tillitsvalgte og medlemmer kan enkelt utvikles til å bli en velfungerende kommunikativ arena hvis samvirke har et ønske eller behov om det. Der har samvirke et stort fortrinn og kan bidra inn i en økologisk økonomisk praksis.

Fraværet av behovet for konkurranse, økt vekst og fortjeneste er påfallende blant våre respondenter. Fokuset er å løse et felles behov som er til eget og andres beste.

Oppsummering:

Vi har både erfart og sett at nesten alle av våre respondenter i en eller annen form i praktiserer en økologisk økonomi, enten det er forankret i et bevisst verdivalg eller som en konsekvens av organisasjonsformen.

Vi kan oppsummere med at våre utvalgte samvirker har mye å bidra med i forhold til å kunne realisere en sterk bærekraft og kretsløpsforståelse. Vi ser at det verdigrunnlaget som ligger til grunn og som praktiseres i våre utvalgte samvirker er godt forenlig med en økologisk økonomi. Det kommer tydeligst fram der økologisk økonomiske verdier er definert i formålet, men det er også forankret i andre verdier og gjennom deres samfunnsansvar.

9.0 Svar på hovedproblemstilling

Jamfør vår modell “Metodisk fremstilling” (se fig 1), så må vi bruke våre svar og funn på forskningsspørsmålene for å kunne besvare vår hovedproblemstilling. Vi har fått belyst ulike sider av problemstillingen gjennom analyse og sammenstillinger av sekundærkilder, faglitteratur og teori med vår empiriske data og analyse av praksis. Vårt hovedspørsmål er:

Samvirke i et økologisk økonomisk perspektiv: Hva kan samvirkeforetak bidra med for å virkeliggjøre økologisk økonomiske verdier og prinsipper?

Det første forskningsspørsmålet vårt gikk ut på å sammenligne verdier og prinsipper i samvirke med verdier og prinsipper i økologisk økonomi. Verdiene og prinsippene er gitt i et samvirke. En del grunnleggende prinsipper og verdier er også gitt i økologisk økonomi. I tillegg har vi analysert oss fram til flere økologisk økonomiske prinsipper og verdier for å kunne foreta en sammenligning med de som er i samvirket. Sammenstillingen er presentert i verdiskjemaet i vedlegg 1. Vi har avdekket mange sammenfallende prinsipper og mange felles verdier. Det viktigste felles prinsippet er relatert til monetære verdier. Både i økologisk økonomi og i samvirke er penger et middel for å oppnå et mål, de er ikke et mål i seg selv.

I det andre forskningsspørsmålet har vi sett på om samvirkets prinsipper og verdier samsvarer med samvirkenes formål, verdier og praksis. Gjennom samtalene med våre ti utvalgte samvirker kom vi fram til at disse samvirkene hadde et forholdsvis stort samsvar mellom prinsipper, verdier, vedtektsfestet formål og praksis, selv om kanskje ikke kjennskapen til prinsippene og verdiene var like stor hos alle. Vi fant også at verdiene og prinsippene ble vektlagt noe forskjellig i de ulike samvirkene. Dette kan trolig forklares med at våre utvalgte samvirker har vidt forskjellige formål og ulik verdiforankring.

I hvor stor grad realiseres økologisk økonomi i samvirkenes praksis? I det tredje forskningsspørsmålet har vi sett på hvilke økologisk økonomiske prinsipper og verdier vi fant igjen i respondentenes praksis og hvordan disse ble ivaretatt. Her konkluderte vi med at nesten alle våre utvalgte respondenter virkeliggjør økologisk økonomi i en eller annen form,

enten ved bevisste verdivalg eller fordi mange av verdiene og prinsippene i økologisk økonomi er sammenfallende med dem vi finner i samvirkemodellen.

De tre forskningsspørsmålene har til sammen gitt oss en større forståelse av samvirkets muligheter og egenskaper. Våre funn viser en organisasjonsform hvor penger er et middel, ikke et mål, og hvor alle medlemmene har like stor innflytelse på grunn av prinsippet «Et medlem – en stemme». Det er en organisasjonsform som er dynamisk, fleksibel og egnet til utallige formål. En del av prinsippene og verdiene i økologisk økonomi er sammenfallende med prinsippene og verdiene i samvirket, og vi har funnet at i våre utvalgte samvirker stemmer de også i stor grad overens med praksis.

Hva kan da samvirkeforetak som organisasjonsform rent konkret bidra med for å virkeliggjøre økologisk økonomiske verdier og prinsipper? Vi vil nå presentere våre de funn som vi mener kan virkeliggjøre en økologisk økonomi. Vi har disponert svaret på hovedspørsmålet etter verdiskjemaet vi utviklet i vedlegg 1. De første funnene har vi sortert under økonomi og organisasjon, deretter kommer funnene i kultur og samfunnsansvar, natur og miljø og tilslutt verdier.

9.1 Økonomi og organisasjon.

I Lov om samvirkeforetak står det: *«Med samvirkeforetak er meint ei samenslutning som har til hovudformål å fremje dei økonomiske interessene til medlemmene gjennom deira deltaking i verksemda som avtakarar, leverandørar eller på liknande måte.»*

Et samvirke er noe annet enn en interesseforening da det har et økonomisk formål, og det skiller seg ut fra et aksjeselskap da medlemmene er aktive som eier, produsent og forbruker. Det fins ingen andre organisasjonsformer som kombinerer både medlemmenes medvirkning, interesse og utbytte.

I et samvirke må alle medlemmene bidra økonomisk. Blant våre respondenter har vi sett at penger blir et middel for å oppnå medlemmenes formål og ikke et mål i seg selv. I og med et samvirke styres og eies av medlemmene er ikke et samvirke egnet som investeringsobjekt av andre. Det blir i realiteten en «bottom-up-økonomi» som medlemmene har kontroll på.

Et samvirke er en organisasjonsform som er fleksibel og mangfoldig, det vil si at organisasjonsformen har en iboende diversitet i seg. Det er til en hver tid formålet som er avgjørende for virksomheten. Vi har videre avdekket at demokratisk medlemskontroll praktiseres og at dette samsvarer med økologisk økonomi i forhold til innflytelse og medbestemmelse og at det egner seg for både små og større enheter. Vi har også sett at valg av formål og organisasjonsform utløser egenskaper som samarbeid, balansert vekst, nettverksbygging, solidaritet og åpenhet.

Samvirke har et prinsipp om autonomi og selvstyre som er utviklet i møtet med konkurranse med både det private næringsliv og offentlig forvaltning. I økologisk økonomi er samarbeid og nettverk viktig, men samtidig er autonomi vesentlig for å ivareta selvstendigheten til hver enkelt enhet. Dette prinsippet er kanskje noe som samvirke kan bidra med inn i økologisk økonomi?

Dette er funn som vi mener kan berike, men også realisere en økologisk økonomi i forhold til organisasjon og økonomisk forvaltning uten at det er behov å utvikle en egen ny organisasjonsform.

9.2 Kultur og samfunnsansvar

Samfunnsansvar er et eget prinsipp i samvirkebevegelsen. Vi har sett hvordan et samvirkeforetak kan bidra til lokal utvikling og levedyktige samfunn. Det er en organisasjonsform som er egnet til å ivareta lokalt engasjement og kan være det som holder et lokalsamfunn sammen. Vi har sett at samfunnsansvar kan komme som en konsekvens av formålet og valg av organisasjonsform.

Gjensidighet, fleksibilitet, konfliktløsning og solidaritet er kjennetegn vi har erfart ved mange av våre respondenter selv om vi ikke har stilt direkte spørsmål om dette.

Livskvalitet er et viktig prinsipp innen økologisk økonomi. Vi har sett at det fins mye god livskvalitet hos våre respondenter, livskvalitet som er en direkte konsekvens av deres engasjement i samvirket. For flere av våre respondenter var deltakelse i et fellesskap, muligheter for å ta på seg ansvar og tilbud om opplæring meningsfullt. Det å bety noe for

andre, det å utgjøre en forskjell samtidig som man fikk noe igjen, gav også mange økt livskvalitet.

Åpenhet og frivillighet er et fremtredende trekk ved samvirke som våre respondenter verdsetter høyt. Det helt frivillig både å starte opp et samvirke (man trenger kun en venn), delta og det er frivillig og enkelt å melde seg ut. Prinsippene, verdiene og samvirkeoven legger opp til stor åpenhet i forhold til innsyn og deltakelse.

Det samfunnsansvaret som mange av våre respondenter har tatt og tar, er kanskje det mest avgjørende samvirkebevegelsen kan bidra med for å virkeliggjøre en økologisk økonomi. Ingen andre organisasjonsformer har det iboende i seg på samme måte som samvirket. Det samme gjelder den demokratiske åpenheten som skaper engasjement og livskvalitet hos medlemmene.

Samvirke er internasjonalt, og det er lovregulert her i Norge. Det har et rettslig vern i regulerte former. Det trenges ikke lange offentlige utredninger for å endre dagens lover og regler for å praktisere økologisk økonomi. Organisasjonsformen eksisterer allerede nasjonalt og internasjonalt.

9.3 Natur og miljø

I og med at det ikke er noen felles samvirkeprinsipp for natur og miljø har vi tenkt at der har samvirke lite å bidra med inn i en økologisk økonomi, men vi har blitt overrasket.

Vi har sett at sterk bærekraft kan praktiseres i samvirkeforetak hvis det forankres i samvirkets verdier og formål. Det er ingen prinsipper eller verdier som er til hinder for det, men det skjer ikke av seg selv hvis man velger denne organisasjonsformen. Det er avhengig av formålet med samvirket.

I og med at medlemmene har den doble rollen som eier og forbruker, er ansvarlighet i forhold til uttak av ressurser og forbruk fremtredende. Selv om sterk bærekraft ikke er et felles samvirkeprinsipp, så ligger det i samvirkets natur både å ta hensyn og ansvar for naturen og vekst. Optimal vekst er en vekst som er bærekraftig. Dette har vi sett praktiseres blant våre respondenter. Det var ingen grunn til å vokse hverken i utbytte eller antall medlemmer hvis

det ikke var tilgang nok på råvarer eller man ikke klarte å ivareta medlemmenes interesse. Det virker som samvirke har en selvregulering i seg som gjør at veksten forblir optimal og bærekraftig.

Naturen i økologisk økonomi har en egenverdi og nytteverdi, det har vi også erfart kan gjelde i et samvirkeforetak, hvis det er formalisert i formålet eller i et eget verdidokument. Vi har sett selv at et samvirke også kan virkeliggjøre og realisere sterk bærekraft uten at det er et felles samvirkeprinsipp. Et samvirke som har som formål å være økologisk eller kretsløpsforankret får også forsterket dette gjennom organisasjonsformen. Derfor vil et samvirke i sin helhet forsterke bærekraftige verdier og formål.

9.4 Verdier

Det har vært vanskelig å skille verdiene ut fra kulturen siden de er tett knyttet sammen i praksis. Derfor har vi vært nødt til å gjøre noen valg i forhold til hvor vi har plassert for eksempel likeverd og solidaritet.

Vi har sett at det er et stort samsvar mellom mange verdier og prinsipper i samvirkebevegelsen og økologisk økonomi. Tillit og gjensidighet er de mest framtrepende verdier som både et samvirke og økologisk økonomi bygger på. Tillit og gjensidighet er relasjonelle verdier og utspilles kun i ansvarsfull samhandling med andre.

Vi har også funnet at solidaritet er forankret og verdsatt blant våre respondenter. Det er ikke bare nedskrevet i flotte målformuleringer, men også integrert og virkeliggjort i formål og praksis. Det avspeiles i synet på både mennesket, samfunnet og naturen. Et samvirke bygger på kollektivistiske verdier og prinsipper til tross for at det har en kime av egen nytte i seg. Vi har ikke erfart at denne selvisheten får dominere over de kollektivistiske verdiene.

I vår tid er rettferdig fordeling av goder og likeverd en av våre største utfordringer. I økologisk økonomi er likhet et viktig prinsipp. Samvirke har også et rettferdsperspektiv som de kan bidra med inn i en økologisk økonomi. Rettferd og likhet er forankret i verdiene og eierskapet i et samvirke.

Det er mange sammenfallende verdier i både økologisk økonomi og i et samvirke. Det samvirke kan bidra med er et større rettferdsperspektiv.

9.5 Oppsummering og konklusjon

Gjennom tolkning av sekundærlitteratur og empiri har vi dannet oss et helhetsbilde av samvirke som organisasjonsform og sett på hva samvirke kan bidra med i økologisk økonomi. Vi har studert samvirke i et økologisk økonomisk perspektiv hvor små enheter er ønskelige, og dette har styrt utvalget vårt. Vi har derfor tatt for oss ti forholdsvis små primærsamvirker som ikke er medlemmer av noen store nasjonale samvirkeføderasjoner. To av de utvalgte samvirkene har medlemmer over hele landet, de øvrige åtte består av lokale medlemmer.

Samvirke bygger på et hovedprinsipp om penger som et middel, ikke som et mål. Dette er også et hovedprinsipp i økologisk økonomi. I et samvirke er det formålet som er i fokus, og det er bestemt ut i fra medlemmenes behov. Dette gir en organisasjon som kan benyttes til en mengde formål, den er fleksibel og styrt av medlemmene etter prinsippet «Et medlem – en stemme». I en økologisk økonomisk kontekst kan man derfor si at samvirker påtar seg samfunnsoppdrag som er definert av medlemmenes behov – vi har her et konkret eksempel på bottom-up-tenkning. I tillegg har samvirke et eget prinsipp om samfunnsansvar hvor samvirket skal arbeide for en bærekraftig utvikling av lokalsamfunnet.

I en medlemsstyrt virksomhet er åpenhet og tillit helt essensielle verdier. Disse verdiene er også med i det verdisetet vi har definert for økologisk økonomi. Likhet og likeverd, solidaritet og livskvalitet er andre viktige felles verdier som vi har erfart er en del av praksis i våre utvalgte samvirker. Vi mener at mange av disse verdiene kommer som en konsekvens av at samvirker er formålsstyrte, ikke kapitalstyrte.

I en økologisk økonomi bør verdisektorene natur, kultur og økonomi være i balanse. Vi har funnet at samvirkets organisasjonsform, prinsipper og verdier kan bidra til å opprettholde denne balansen. De fleste av våre utvalgte samvirker er opptatt av optimal vekst, både i forhold til antall medlemmer og i forhold til tilgang på ressurser. Vi har avdekket og erfart at sterk bærekraft enkelt kan integreres i et samvirke innenfor de prinsipper og verdier som eksisterer i dag, hvis formålet er basert på økologisk økonomiske verdier.

Konklusjonen vår blir da at ved å vedtektsfeste økologisk økonomiske prinsipper i formålet til et samvirke i tillegg til de felles prinsippene som allerede eksisterer, blir samvirke et godt verktøy som kan bidra til å realisere økologisk økonomi. Vi har ikke funnet noen prinsipper eller verdier i samvirket som er til hinder for å benytte organisasjonsformen i en økologisk økonomisk kontekst. Snarere tvert i mot, vi mener å ha avdekket mange felles prinsipper og verdier som vi har sett blir praktisert.

Vi synes også det er interessant at flere av våre respondenter praktiserer en form for økologisk økonomi uten at de selv er klar over det. Dette gjaldt særlig de samvirkene som har formål som ikke har en økologisk økonomisk verdiforankring. Det sier oss at økologisk økonomi ikke behøver å oppleves hverken som sært eller spesielt. Økologisk økonomi er et normativt fagområde med retningslinjer for hvordan individer og organisasjoner bør handle. Mange av disse normene kan enkelt praktiseres i dagliglivet, og vi ser at samvirke kan bidra til dette enten det er pragmatisk og ideologisk forankret.

10 Veien videre...

Vi har nå sett på hva samvirke som organisasjonsform rent konkret kan bidra med i forhold til økologisk økonomi. I løpet av prosessen forut for beslutningen om hvordan hovedspørsmål og forskningsspørsmål skulle formuleres, dukket det opp flere spørsmålsstillinger som vi kunne tenke oss å jobbe mer med. Det kunne blant annet vært interessant å se på medlemmenes reelle innflytelse i forhold til størrelsen på et samvirke - er det størrelsen eller sammenslutninger som avgjør hvordan medlemmene opplever at de er med på å bestemme? Og hva skjer i et samvirke hvis ønske om fortjeneste går på bekostning av formålet? Dette er problemstillinger som vi overlater til andre å forske videre på.

I denne oppgaven har vi avdekket at kunnskapen om samvirke er mangelfull hos flere offentlige instanser, eksempelvis kommuner, Brønnøysundsregisteret og Skatteetaten. Den samme kunnskapsmangelen gjør seg også gjeldende hos regnskapsførere, juridiske og rådgivende organer. Her mener vi det bør bli mer oppmerksomhet rundt samvirke som organisasjonsform, både i undervisningen og i fagmiljøene rundt økonomi, regnskap, juss og innovasjon - og kanskje også innenfor økologisk økonomi? Dette vil føre til større faglig kunnskap, slik at flere samvirker kan etableres og de eksisterende kan bli møtt med en bedre forståelse for den virksomheten de driver. Da vil også flere ha mulighet til enkelt å kunne realisere økologisk økonomiske prinsipper og verdier enten ved å starte et samvirke eller bli medlem.

Vi håper videre at samvirke som organisasjonsform i praksis blir likestilt med de andre organisasjonsformene, det gjelder også av offentlige tilsynsmyndigheter. Samvirkeloven er et stort bidrag i så måte, men bør allerede endres da den ikke oppleves som likestilt med andre organisasjonsformer etter at den nye aksjeloven kom. Samvirkesenteret jobber videre for dette. En likestilling vil gjøre det lettere å drive et samvirke. Samvirke kan da bli et reelt bidrag til mangfoldet av organisasjonsformer samtidig som et stort mangfold av formål kan oppnås gjennom et samvirke, også innenfor økologisk økonomi.

Bør samvirkeprinsippene utvides med et eget prinsipp om miljø og bærekraftig utvikling? Flere av respondentene våre syntes det var rart at det ikke var et eget prinsipp om dette.

Temaet diskuteres for tiden i den internasjonale samvirkeorganisasjonen, og vi vil følge spent med på International Co-operative Alliance sin General Assembly november 2015.

Samvirkets prinsipper og verdier var ikke kjent hos alle respondentene våre, selv om vi erfarte at de fleste prinsippene og verdiene var integrert i samvirket deres. Her kan samvirkene selv bidra til økt kunnskap hos egne medlemmer. Samvirkene bør kanskje også bli flinkere til å kommunisere utad hva denne organisasjonsformen innebærer.

Til slutt vil vi avslutte med en kommentar fra Knut Flaaum i Uloba:

Gå rundt og spre det glade budskap, tenker jeg, at samvirke er en aldeles utmerket... det er en aldeles fantastisk organisasjonsform! Men den er altfor lite kjent, altfor lite brukt...

Vedlegg

Vedlegg 1 Verdiskjema

En sammenstilling av verdier og prinsipper i økologisk økonomi og samvirke.

Utarbeidet av Beate Andreassen og Inger Johanne Lindahl.

Dimensjoner	Økologisk økonomi: Verdier og prinsipper	Samvirke: Verdier og prinsipper
<i>I. Den økonomiske dimensjonen</i> Organisasjonsstruktur, ledelse, kapital og investeringer, produksjon	● Innflytelse og medbestemmelse ● «Bottom-up» ● Optimal vekst ● Små enheter ● Penger er et middel, ikke et mål	SP 2. Demokratisk medlemskontroll ● Aktive medlemmer ● Likhet: Et medlem – en stemme SP 3. Medlemmer skal delta økonomisk ● Arbeider <u>med</u> kapital, ikke for ● Likeverdige økonomiske bidrag: samvirkeinnskudd ● Demokratisk kontroll ● Felles ansvar i vanskelige tider og deling av resultatene i gode tider SP 4. Autonomi og selvstyre ● Demokratisk selvstyre
<i>II. Interessent-dimensjonen</i> Samarbeid og nettverk	● Nettverk og samarbeid mellom bedrifter ● Solidaritet	SP 6. Samarbeid mellom kooperativ ● Solidaritet
<i>III. Den sosiale dimensjonen</i> Forholdet mellom organisasjon og samfunn	● Livskvalitet: å utvikle seg selv sammen med andre ● Samfunnsansvar	SP 5. Utdanning, trening og informasjon ● Utdanning og opplæring SP 7. Samfunnsansvar ● Bærekraftig utvikling av sine lokalsamfunn

	● Bærekraftig utvikling med balanse mellom natur, kultur og økonomi	
<i>IV. Den frivillige dimensjonen</i> Ansvar og frihet til å velge	● Likeverd ● Eget ansvar ● Dygdsetikk	SP 1. Åpent og frivillig medlemskap ● Alle kan bli medlemmer ● Påtar seg ansvar ved å bli medlem
<i>V. Den miljømessige dimensjonen</i> Det ytre miljøet, miljømessig fokus i bedrifters handlinger	● Naturen har både en egenverdi og en nytteverdi ● Forbruk av naturressurser og forurensning må holdes innenfor økosystemenes tålegrenser ● Resirkulering og kretsløp	Ingen prinsipper
<i>VI. Den etiske dimensjonen</i> Verdier	● Eget ansvar ● Medbestemmelse ● Likhet ● Rettferdighet ● Solidaritet ● Toleranse ● Respekt ● Forpliktelse ● Verdighet ● Tillit ● Ærlighet ● Åpenhet ● Livskvalitet Dygdsetikk: ● Ærlighet ● Mot ● Vennskap ● Nåde ● Lojalitet ● Måtehold ● Beskjedenhet ● Tålmodighet	De ti samvirkeverdiene ● Selvhjelp ● Eget ansvar ● Demokrati ● Likhet ● Rettferdighet ● Solidaritet ● Ærlighet ● Åpenhet ● Sosialt ansvar ● Omsorg for andre

Vedlegg 2 Samtaleguiden

Samtaleguide

For å finne ut hva og hvordan samvirkemodellen kan bidra med en økologisk økonomi har vi valgt samtale – dialog som forskningsstrategi. Vi ønsker primært en åpen samtale hvor alle deltar med erfaringsdeling og kunnskap. Vi ønsker at samtalene skal gi oss større innsikt om hva, hvordan og i hvor stor grad det er samsvar mellom samvirkets fellesverdier og prinsipper og våre utvalgte samvirkers formål og verdier. Samvirkeforetak over hele verden bygger sin virksomhet på internasjonalt anerkjente prinsipper og verdier, vedtatt av International Co-operative Alliance (ICA) i 1995.

1. Frivillig og åpent medlemskap
2. Demokratisk medlemskontroll
3. Medlemmets økonomiske deltakelse
4. Selvstyre og uavhengighet
5. Utdannelse, opplæring og informasjon
6. Samvirke mellom samvirkeforetak
7. Samfunnsansvar

De internasjonale samvirkeverdiene er, i likhet med prinsippene, en del av the Statement on the Co-operative Identity, vedtatt av International Co-operative Alliance (ICA) i 1995. Samvirkeforetak bygger på verdiene som ligger i selvhjelp, eget ansvar, demokrati, likhet, rettferdighet, solidaritet, ærlighet, åpenhet, sosialt ansvar og omtanke for andre. (Se: www.samvirke.org)

Vi har gjort et utvalg av registrerte samvirker i Brønnøysundregisteret. Vi har konsentrert oss primært i Nordland- og Oslo-regionen. Vi har valgt ut de samvirkene som i sine formål representerer noe nytt og som tar inn flere perspektiver som for eksempel lokal kultur og tilhørighet, frivillighet, økologiske verdier, samfunnsansvar, økonomisk forvaltning mm på en annen måte.

Vi har tatt utgangspunkt i en modell om samfunnsansvar utviklet av Dahlsrud¹ og hans fem dimensjoner om samfunnsansvar. Vi har videreutviklet og tilpasset hans modell med verdier og prinsipper som ligger til grunn i både økologisk økonomi og samvirkeforetakene. Vår samtaleguide er basert på denne modellen. Her er vår disponering av samtalen:

¹ Dahlsrud, A. (2008). How corporate social responsibility is defined: an analysis of 37 Definitions

A. Økonomi og organisasjon

- I. Den økonomiske dimensjonen
- II. Interessentdimensjonen

B. Kultur og samfunnsansvar

- III. Den sosiale dimensjonen
- IV. Den frivillige dimensjonen

C. Natur og miljø

- V. Den miljømessige dimensjonen

D. Verdier

- VI. Den etiske dimensjonen

A. Økonomi og organisasjon

I. Den økonomiske dimensjonen

Organisasjonsstruktur, ledelse, forvaltning av kapital og investeringer, produksjon

Samvirkeprinsipper (SP) og verdier	Samtale
SP 2. Demokratisk medlemskontroll Samvirke er demokratisk organisasjon kontrollert av medlemmer, som aktivt deltar i å utforme deres politikk og i å ta beslutninger. De som tjener som tillitsvalgte, er ansvarlig overfor medlemmene. Et medlem har en stemme.	Samvirkemodellen ● Hvor viktig er valg av organisasjonsform i forhold til ønsket formål?● Var valg av samvirke som org.form avgjørende eller ikke?● Hvilke fordeler erfarer dere med samvirkemodellen?● Ble det vurdert andre typer org.former? Samvirke og antall medlemmer: ● Er størrelsen på samvirket den optimale?● Er antall medlemmer et aktuelt spørsmål?● Hvilken mulighet har medlemmene til å delta i beslutninger utover årsmøtet – har dere evalueringsmøter, spørreskjema eller annet?● Et medlem = en stemme: Er det en realitet?

SP 3. Medlemmer skal delta økonomisk: Medlemmene bidrar likeverdig til samvirkets kapital, og denne kontrolleres demokratisk. Overskudd allokteres for å utvikle samvirket, settes av til reserver, utbetales som bonus til medlemmer i henhold til vedtekter.	● Står det noe i vedtektene om økonomisk fortjeneste? ● Forening <->forretning: Hvordan oppfatter dere det selv? ● Hvilket fokus har dere: ▪ Medlemmene? ▪ Fortjeneste? ▪ Produksjon? ▪ ? ● Hvordan bidrar medlemmene økonomisk? ● Hvordan forvaltes et økonomisk overskudd/underskudd (tilbake til samvirket, medlemsutbytte)? ● Hva gjør man med et evt. produksjonsoverskudd?
SP 4. Autonomi og selvstyre: Samvirke er selvstyrt- og selvhjelps-organisasjoner kontrollert av medlemmer. Hvis de inngår avtale med andre organisasjoner, staten eller skaffer kapital fra eksterne kilder, gjør de det på betingelse som sikrer demokratisk kontroll fra medlemmer og bevarer samvirkets selvstyre.	● Har dere avtaler med andre organisasjoner eller næringsdrivende (huseier, eier av åker osv)? ● Hvis ja, går det på bekostning av samvirkets selvstyre, eller er det åpenhet rundt avtalene innad i samvirket? ● Er dette en aktuell problemstilling?

II. Interessentdimensjoner

Samvirkeprinsipper(SP) og verdier	Samtale
SP 6. Samarbeid mellom kooperativ: Samvirke tjener sine medlemmer mest effektivt og styrker samvirkebevegelsen ved å samarbeide gjennom lokale, regionale, nasjonale og internasjonale organisasjoner	Samarbeid: ● Med hvem og hvorfor? ● Hvis nei, hvorfor ikke? ● Er dere avhengig av å samarbeide med andre? ● Har dere noe ønske om å samarbeide med andre samvirker? ● Er dere medlemmer i Samvirkesenteret?

B. Kultur og samfunnsansvar

III. Den sosiale dimensjonen

Samvirkeprinsipper(SP) og verdier	Samtale
SP 5. Utdanning, trening og informasjon: Samvirke sørger for utdanning og opplæring av sine medlemmer, tillitsvalgte, ledere og ansatte, slik at de kan bidra effektivt til utvikling av sitt samvirke. Videre informerer de offentligheten, særlig unge og opinionsledere, om egenskapene og fordelene ved samvirke.	● Har dere en kompetanse- og opplæringsstrategi? ● Informasjonsstrategi? ● Snakker/informerer dere andre om org.formen deres?
SP 7. Samfunnsansvar: Samvirke arbeider for en bærekraftig utvikling av sine lokalsamfunn gjennom tiltak godkjent av medlemmene.	Hvor bevisst/integrert er samvirket i forhold til lokalsamfunnet med tanke på: ● rolle og funksjon ● bidrag ● tiltak ● livskvalitet Er samvirket viktig/avgjørende for å drive verdiskapning lokalt? Hva er motivasjonen for å stå sammen? ● Samfunnsansvar ● Lokalt eierskap? Er dere aktive i lokalmiljøet? ● Utgjør dere en forskjell? ● Gjensidighet – er dere eller noen andre avhengig eller nyter godt av deres samvirke?

IV. Den frivillige dimensjonen

Samvirkeprinsipper (SP) og verdier	Samtale

SP1. Åpent og frivillig medlemskap. Samvirke er frivillige organisasjoner som er åpne for alle personer, uavhengig av kjønn, sosial, etnisk, politisk eller religiøs bakgrunn, og som er i stand til å bruke deres tjenester og villig til å akseptere ansvar ved medlemskap.	● Er åpenhet og frivillig medlemskap et viktig perspektiv? ● Medlemsfellesskapet – er det viktig for å oppnå samvirkets formål? ● Er det vedtatt for eksempel krav til innsats/dugnad eller er det forventet en frivillighet? ● Er det avgjørende for å oppnå formålet (eks luking, vakt, mm)? ● Har dere passive medlemmer? Og hvordan forholder man seg til dem? ● Har dere en begrensning på antall medlemmer? ● Har dere regler for evt. utvisning av medlemmer?

C. Natur og miljø

V. Den miljømessige dimensjonen

Samvirkeprinsipper (SP) og verdier	Samtaleguide
Det er ikke nedfelt noen felles internasjonale føringer eller prinsipper. Det er opp til hvert enkelt samvirke å vedta dette i sine vedtekter.	● I hvor stor grad har samvirket (nedfelt i sine formål) fokus på miljøansvar? ● Hvor stort fokus har dere på ressursutnyttelse? ● Hvorfor - hvorfor ikke? ● Har dere noen planer om evt. endringer innad i samvirket i forhold til natur og miljø? ● Har dere en bevissthet om bærekraft? ● Har dere noen tanker om kretsløp eller livsløpsanalyse?

D. Verdier

VI. Den etiske dimensjonen

Samvirkeprinsipper (SP) og verdier	Samtale
Samvirkeverdier: ● selvhjelp ● eget ansvar ● demokrati ● likhet ● rettferdighet ● ærlighet	Hvor bevisst/integrert er dere i forhold til: ● Menneskerettigheter ● Arbeidsforhold ● Beskyttelse av forbrukernes helse og sikkerhet ● Er dere opptatt av livskvaliteten til

● åpenhet● sosialt ansvar● omsorg for andre	medlemmene deres? ● Hva med interessentene deres?● Hvor stor etisk bevissthet er det hos medlemmene?● Ærlighet og tillit – er dette viktige verdier?● Frivillighet – hvor avgjørende er det?● Selvhjelp - er dette avgjørende for medlemmene, evt. fins det andre alternativer?

Vedlegg 3 Kriterier, formål og utvalg av samvirkevirksomheter.

Kriterier, formål og utvalg av samvirkevirksomheter	Kommune	stiftet	Kontakt-pers	Formål	m-dim	sos-dim	øk o-dim	in t-dim	fr i-dim
Aurora Verksted	Bærum	28.11.2000	Sina Langfelt, daglig leder	Å fremme medlemmenes yrkesmessige interesser ved å selge spesielt tilrettelagte arbeidsplasser, samt å videreutvikle en kunnskaps- og kreativitetsvirksomhet. Arbeidsplassene som foretaket selger skal være tilrettelagt for mennesker med varierende grad av yrkeshemming, blant annet funksjonshemming. Arbeidsområdet er hovedsakelig innen kunst og kunsthåndverk. Arbeidsplassene er integrerte og individuelt tilpasset. Foretaket er eid og drevet av deltagende personer, i henhold til vedtektene og til de retningslinjene for drift som selskapsorganene fastsetter	x	x	x	x	
Bilkollektivet	Oslo	22.06-1995	Arne Langlien, daglig leder	Organisere bildeling som et alternativ til eget bilhold for andelseierne. Bilkollektivet drives etter nonprofitprinsippet og skal sikre en mest mulig effektiv ressursutnyttelse ved å balansere hensynet til pris, sikkerhet, fleksibilitet, brukervennlighet og miljø. Bilkollektivet kan også eie eller engasjere seg i andre aktiviteter eller anlegg som er i samsvar med dette formålet.	x		x	x	
Bodø andelslandbruk	Bodø	20.02.-2013	Håkon Bø, styremedlem	Fremme andelshavernes interesser gjennom deres deltagelse i produksjonsvirksomheten av og utbytte fra landbruksvarer fra foretaket, i tråd med økologiske prinsipper og prinsippene fra andelslandbruk/Community Supported Agriculture. Dette kan også omfatte avtaler matprodusenter som driver etter økologisk prinsipper.	x	x			x

Bodø- markas venner	Bodø	26.02- 1987	Helge Jarle Hansen, styre- leder	Arbeide for Bodøs befolkning gjennom å ivareta Bodømarka som fritids-og rekreasjons-område. Det er organisasjonens mål å medvirke til å gjøre Bodømarka lett tilgjengelig og attraktiv ved å: Vedlikeholde og eventuelt utvide det varierte sti- og løypenettet.-Tilrettelegge for aktiviteter og opplevelser i marka. Dette gjøres gjennom å utplassere hvilebenker, sette opp gapahuker, anlegge bålplasser o.l på egnede steder. I dette punktet inngår også vedlikehold samt opprettholdelse av utsikter ved disse stedene. Disse mål må oppnås gjennom samarbeid med grunneiere, kommunale myndigheter og andre interesser i Bodømarka.		x		x	x
Kjerringø y markeds- råd	Kjerrin gøy, Bodø	24.04- 2006	Odd- bjørn Olsen, styre- leder	Utviklings- og markedsarbeidet innen reiseliv på Kjerringøy. Laget eies og drives av deltakende personer i henhold til vedtekter og de retningslinjene for drift som årsmøtet fastsetter.			x	x	
Koopera- tivet	Oslo	02.04. 2013	Andreas Olsen, styre- medlem	Foretaket skal drive direkte formidling av primært lokale økologiske/biodynamiske landbruksprodukter og har ikke erverv til formål. Foretaket har til formål å fremme medlemmenes interesser gjennom deres deltakelse i virksomheten som kjøpere av varer og bidragsyttere av tjenester i foretaket.	x			x	x
Pluscamp	Salt- straume n, Bodø	05.04- 1995	Geir Jøran Nyheim, styre- medlem	Drive markedsføring for campingplasser. Samle helårsdrevne campingplasser med felles interesse i en kjede. Kjedens oppgave er å kunne bruke ressurser effektivt til markedsføring og andre aktiviteter.			x		
Saltens regnskaps- lag	Bodø	01.06- 1970	Ragnhild Voldsun d Hansen, daglig leder	Å føre medlemmenes regnskap, utfylle selvangivelsen og drive med økonomisk rådgivning for medlemmene. Regnskapeslaget skal så langt det er mulig yte medlemmene veiledning ved grunnavståelse, eiendomsoverdragelser, finansierings spørsmål og bistå i klagesaker i forbindelse med skattelegging og avgiftsberegning. Regnskapslaget kan utføre tilsvarende bistand til ikke-medlemmer etter nærmere avtaler.			x	x	

Uloba	Drammen	17.10-1991	Knut Flaalum, styremedlem og Leif Sylling tidl daglig leder	Legge til rette for medlemmenes etablering, ledelse og drift av personlig assistanse og å drive virksomhet som står i naturlig sammenheng med dette. Personlig assistanse er assistanse som ledes av medlemmet selv eller av den medlemmet selv utpeker. Uloba SA skal gi nødvendig opplæring, veiledning, administrative ressurser og lederverktøy til medlemmene. Uloba SA er en ideell organisasjon som skal utvikle og aktivt arbeide for full likestilling, samfunnsdeltakelse og livsutfoldelse for borgere med assistentbehov. Målet er likeverdige og verdiskapende samfunnsborgere. Uloba SA skal rive samfunnsskapt barrierer, bekjempe diskriminering og umyndiggjøring og fremme frigjøring for funksjonshemmede med assistansebehov. Uloba SA skal være det ledende kunnskaps- og kompetansesenteret på personlig assistanse i Norge. Uloba SA skal videreutvikle personlig assistanse som et verktøy for frigjøring og myndiggjøring. Uloba SA skal oppnå sine formål gjennom egen virksomhet eller i samarbeid med andre aktører nasjonalt eller internasjonalt. Uloba SA kan også drive virksomhet gjennom å eie aksjer eller andeler i andre selskap og foretak, opprette nye foretak og yte konsernbidrag til selskaper hvor Uloba SA er 100 % eier.		x	x	x	
Øverland andelslandbruk	Bærum	15.06-2006	Karina Kjelberg, daglig leder Cecilie Rom, styremedlem og Gro Hamrer, styreleder	Foretaket har til formål å fremme andelshavernes interesser gjennom deres deltakelse i produksjonsvirksomheten av og utbytte fra landbruksvarer til foretaket, i tråd med prinsippene for andelslandbruk/Community Supported Agriculture. Dette kan også omfatte avtaler med andre økologisk drevne gårder.	x	x		x	x

Samvirke-senteret	Oslo	1.jan 2008 av sam- virket- uvalget	May Wolds- nes, daglig leder	Samvirkesenteret er et medlemsbasert informasjons- og kompetansesenter for samvirke som foretaksform. På vegne av og sammen med våre medlemmer arbeider vi for gode rammebetingelser for samvirke som foretaksform, uansett bransje eller næring. Vi arrangerer kurs, seminar og konferanser og gir også enkel rådgivning i etablering og drift av SA. Medlemskap er åpent for alle SA og sammenslutninger av samvirkeforetak. Vi har 18 medlemsorganisasjoner, store og små, som representerer et bredt utvalg av virksomhetsområder. Som medlem i Samvirkesenteret får en tilgang til samvirkefaglig kompetanse og erfaringsutveksling med andre samvirkeforetak og et nettverk som i fellesskap arbeider for gode rammebetingelser	

Vedlegg 4 Aurora Verksted SA

Aurora Verksted SA, v/daglig leder Sina Langfeldt Oslo Rådhus, 29 okt kl 13.00 – 14.30	
Stikkord og særpreg, kort sammendrag	- Personaleid samvirke – daglig leder er medlem – s1 - Lager kollektiv kunst det er flere inne som lager et produkt - samvirke gjennomsyrrer hele bedriften - s 1 - 95 brukere – 17 eiere s 1 - Noen kan noe- sammen kan vi det meste, derfor kan ikke alle være eiere – s 3 - Stor kunnskapsstyrke blant de eierne, viktig at de forstår og vil jobbe med samvirke – lyst til å skape en trygg og god arbeidsplass – og det får de igjen gjennom samvirket – s 4- - Kjærlighet, ansvar og kreativitet – tre grunnverdier - gjennomsyrrer alle regler mm og det viktigste styringsverktøy som samler hele organisasjonen – ikke bare medlemmene s19 - Deleøkonomi og «triple bottom line» er fundamentet til Aurora – s21 - Jobber i hovedsak med tilrettelegging for mennesker med yrkeshemming innen arbeidslivet innenfor kunst og design (det var utstilling på Oslo rådhus- 25 år) s 1
Formål: fra vedtektene	Å fremme medlemmenes yrkesmessige interesser ved å selge spesielt tilrettelagte arbeidsplasser, samt å videreutvikle en kunnskaps- og kreativitetsvirksomhet. Arbeidsplassene som foretaket selger skal være tilrettelagt for mennesker med varierende grad av yrkeshemming, blant annet funksjonshemming. Arbeidsområdet er hovedsakelig innen kunst og kunsthåndverk. Arbeidsplassene er integrerte og individuelt tilpasset. er eid og drevet av deltagende personer, i henhold til vedtektene og til de retningslinjene for drift som selskapsorganene fastsetter
Prinsipp 2 Demokratisk medlemskontroll	- Et medl = en stemme fungerer- s6 - Ekstern styreleder – s 21 - Kanskje i overkant demokratisk s 6 - De var lenge på leit etter egnet selskapsform – var i begynnelse tilknyttet kommunen s 6 - Ville ikke være underlagt kommunale krav mm - 11 - I dag er samvirke en viktig grunnstein i bedriften – påvirker synet til de ansatte og brukeren – s 6, - Skaper engasjements s 15 - Antall medlemmer har vært stabilt- hva gjør de hvis de skal starte opp i Oslo? s 6 - Styringsrett i et personaleid samvirke er en utfordring – s 7 - Årsmøte og medlemsmøte 4 ganger i året – viktig arena- s 7 - Samvirke har store utviklingsmuligheter – fleksibel selskapsform – s 7 - Vanskelig å være passiv medlem – jobber med regler for utvisning grunnet SVL – s 15, s 16 – utfordrende når man er et personaleid samvirke – s 16 -

Prinsipp 3. Medlemmer skal delta økonomisk	- Jobber med å endre vedtekten ang økonomisk fortjeneste – s8 - Arbeidsinnsatsen din blir det målgivende – s 8 vanskelig å måle utbytte - Samvirkeansvar – s8 - Aldri gått med overskudd – s 8 - Fokus er felles arbeidsplass – stort eierskap som er drivkraften – utfordring i forhold permisjon ol – det må til bedriftens beste -s 9, 10 - Arbeidsinnsatsen er en plikt - s 10
Prinsipp 4. Autonomi og selvstyre	- Omsorgspenger via kommunene s 4 - Vanskelig å samarbeide med NAV da de som samvirke dette mellom to stoler s 5 - Ønsker ikke å være avhengig av off.midler - s5 - Økonomien er en utfordring – s 5 - Kontrakt med Bærum kommune- de kommer med mange krav mm – s 10 - Oslo kommune stiller krav til kompetanse (vernepleier) – men da har de sagt nei – s 11
Prinsipp 6: Samarbeid mellom kooperativene	- På leit etter andre personaleide samvirker som de kan ha erfaringsutveksling med- s 1 - Medlem av SVS – styremedlem s 11 - gitt viktige kontakter og nettverk
Prinsipp 5: Utdanning, trening og informasjon	- Har en egen ABC-regler i forhold til utdanning, kompetanse mm, mulighet til å få tilskudd, - viktig gå få ny kunnskap og inspirasjon s12 - Skryter hemingsløst av samvirke – s13
Prinsipp 7: Samfunnsansvar:	- Spiller en stor rolle for mange msk i Bærum s 13 - Mange har klart å komme ut i arbeidslivet – s 14 - Mange lokale handler gaver mm på Aurora – s 14 - En slags fargeklatt i lokalmiljøet – s 14 - Også påvirkning nasjonalt – jobber opp mot politikere – verdighet og mangfold– s 14 - Skaper andre arb.plasser i Spania og Vietnam s 17.
Prinsipp 1: Åpent og frivillig medlemskap	- 17 medlemmer – i og med at det er et personaleid samvirke må man søke seg inn -
Miljø og forvaltning	- Ikke noe miljøprofil i vedtektene men de ønsker å være en miljøvennlig som mulig. – 17 - Resirkulerer så mye som mulig- det er en naturlig del av å være samvirke – tilbakeføre til samvirket – s 17, s 18 - Ligger til grunn i hele bedriften. s 17 – en sirkulær forståelse s 18 - Tillit er helt avgjørende mellom medl – jobbet mye med i forhold til de tre verdiene og visjonen – s 20
Verdier	- Selvhjelp- kunstnere som var uten jobb – skape sin egen arb.plass – s 19 - Skapende arbeidsplass – inspirasjonsbedrift – s 19 - Gi msk mulighet til å delta i samfunnet - Kjærlighet, ansvar og kreativitet – tre grunnverdier – s 19 -

SVF – økonomisk handlingsrom og egnethet	- Org.formen får fram mangfold og engasjement – org form påvirker ditt verdi- og ditt menneskesyn- s 15- Fordelen med et p.eid samvirke er at de som sitter i styret også jobber der- en utfordring for daglig leder – s 20- Kretsløp- sirkulær forståelse – skaper dynamikk – når noen ikke oppfyller sine krav til samvirket- s 20

Vedlegg 5 Bilkollektivet

Bilkollektivet, Grønland Oslo Daglig leder Arne Lindelien, mandag 27 okt kl 13.00-14.30	
Stikkord og særpreg, kort sammendrag	o Idealisme o Ikke vokst ut av samvirke tradisjonen – nyorientering o Eierskap blant medlemmene o Ikke en miljøorganisasjon o Tydelig ledelse o Nyskapende o Nonprofitt, moms fritak, en org som ikke er konstruert for å skape overskudd o Sammenligner seg som et kollektivselskap – s 14 o Vitaliserer nærmiljøet da flere går og sykler til daglige formål – s 16 o Proaktive på markedet – s 24 o Delingsøkonomi passer mange unge msk – ikke ideologisk forankret o Legemliggjøring av samvirkebedrift – s 27
Formål fra vedtektene	Organisere bildeling som et alternativ til eget bilhold for andelseierne. Bilkollektivet drives etter nonprofittprinsippet og skal sikre en mest mulig effektiv ressursutnyttelse ved å balansere hensynet til pris, sikkerhet, fleksibilitet, brukervennlighet og miljø. Bilkollektivet kan også eie eller engasjere seg i andre aktiviteter eller anlegg som er i samsvar med dette formålet.
Prinsipp 2 Demokratisk medlemskontroll	- Små justeringer som måtte til ved SMV i 2008 – s 3 - Legge premisser for hva som er mulig i en slik bransje – s 5 - Årsmøtene er ikke representativt for medlemmenes engasjement- s 6 - Åpenhet rundt avtaler og medl innflytelse – s 10
Prinsipp 3. Medlemmer skal delta økonomisk	- Et overskudd skal komme medl til gode – tjener penger – medl føler det som sitt – s 5 - Innskudd på kr 5000,- s 6 - Store investeringer på datasystemer - Forening- ikke forretning – viktig å få det fram blant medl. S 7 - Bestilling og bruk – ikke leie – s 7
Prinsipp 4. Autonomi og selvstyre	- avhengig av ekstern støtte i starten – ikke heldig tilskuddsdynamikk over tid – fokus på bildeling – formålet i SVF - s2 - tilfredse medlemmer s 8 - mange avtaler med bilfirmaer, parkeringsselskaper mm – betydelig forhandlingskraft aldri bare en bilimportør - s 9 - avhengig av gode serviceavtaler – s 11
Prinsipp 6: Samarbeid mellom kooperativene	- samarbeid og erfaringsdeling mellom andre bildelingsorg i Norge og i Europa- s 11 - vanskelig med felles innkjøpsorden – s11 - diskutert felles markedsføring – TR. Heim, Bergen, Oslo. – s 11 - ingen logo i dag – usikker hva medl ønsker – s 12

	- ikke medl av SVS – for dyrt og urelevant – s12 - tett kontakt med daglig leder i andre bildelingsorg, erfaringsdeling – s 12
Prinsipp 5: Utdanning, trening og informasjon	- Tydelig ansvarsdeling mellom daglig leder og styret – s 4 - Deltatt på kurs arrangert av SVS, om ny SVL – s 12 - Mange er forundret på at det fungerer, ingen døgnflue og stor omsetning – blir tatt på alvor – s14 - Pro-aktive på rutiner, løsninger og systemer – s 24
Prinsipp 7: Samfunnsansvar :	- Nyorientering - s1 - Folk fra miljøorg som tok det fra Tyskland s 2 - På linje med et kollektivselskap – s14 - Virksomheten, kjernevirksomheten, og formål i sin natur – s 15 - Hjelpemiddel for medlemmene- s 16 - Flyttet ut ca 1200 biler ut av sentrum – utgjør en stor forskjell – s 17
Prinsipp 1: Åpent og frivillig medlemskap	- I hovedsak private medlemmer – s 6 - Viktig med medlemmer som er komplementære i bruksmønsteret – s 6 - Mange anbefaler det til andre – s 8, s 18 - Forutsetning en åpen virksomhet – s13 - Lett å komme inn, lett å komme ut – s 16 - Ingen promilledom, ikke nektes forsikring, 23 år – s 17 - Lite sosialt nettverk – s 18 - Inge krav til dugnad mm – ansvar for bilen den tid du har den – s 18 - Utvisning mulig – noen nektes egenandelforsikring – s 19 - Avhengig av tillit og ansvar – s 19
Miljø og forvaltning	- Lite fokus på administrasjonen ang miljø (eks miljøfyrtårn), men stort fokus på driften – brukte bildeler, utslipp mm – s 15, s 20 - Medl sykler og går mer enn gjennomsnittet (TOI.no-forskningsrapp) – flere tjenester løses lokalt – s 16 - Medl er flinke til å velge bil etter formål s 15 - Legger opp at medl kan gjøre miljøriktig valg – s 20 - Leasing av biler- s 21 - Piggfrie i Oslo – s 22
Verdier	- Tydelig eierskap blant medlemmene – ikke kunder s 5 - Avhengig av tillitt – kontroll blir mye dyrere s 7 - Aktivt eierforhold – mitt – felles egeninteresse å holde prisen nede – s 8 - Samarbeid – s 9 - Stort fokus på sikkerhet – nulltoleranse s 22 - Tillit – vesentlig – - Avhengig av å løse de situasjoner som evt oppstår – s 25 servicenivået må fungere.
SVF – økonomisk handlingsrom og egnethet	- Ikke konstruert for overskudd - Ønsker ikke å lokke fram et større bruk av biler, skiller seg ut fra kommersielle aktører – s13 - Momsfritak- skattefritak s 13 - Noen voksesmerter og nytekning i forhold til løsninger og systemer – s 25

	- Jobber fremtidsrettet – s 26- Medl tilhører en kultur hvor delingsøkonomi passer bra uten at de har noen ideologisk forankring eller motiv.- s 26- Stor stolthet – erfaringer er viktigere enn det ideologiske – s 27- Legmeliggjøring av en samvirkebedrift – s 27

Vedlegg 6 Bodø Andelslandbruk SA

Bodø Andelslandbruk SA v/ Håkon B. Bø, styremedlem Sted: Bodø Tid: 06.10.2014 kl 13.00-14.30	
Stikkord og særpreg, kort sammendrag	○ Dette var et testintervju, vi endret noe på samtaleguiden i etterkant. ○ Vi har jobbet med denne organisasjonen i en tidligere oppgave. ○ Vi er begge medlem av Bodø Andelslandbruk ○ Bakgrunn i permakultur (HBB) – s 5-6 ○ Ca 75 medlemmer ○ Dyrker grønnsaker til medlemmene ○ Kunnskapsrike eiere av åkeren s 25 ○ Å fremme andelshavernes interesser gjennom deres deltakelse i produksjonsvirksomhet, og skal ha en organisering som ivaretar sosiale behov. Men primært å få til landbruket. – s 7
Formål: fra vedtektene	Fremme andelshavernes interesser gjennom deres deltagelse i produksjonsvirksomheten av og utbytte fra landbruksvarer fra foretaket, i trå med økologiske prinsipper og prinsippene fra andelslandbruk/Community Supported Agriculture. Dette kan også omfatte avtaler matprodusenter som driver etter økologisk prinsipper.
Prinsipp 2 Demokratisk medlemskontroll	- Valgte samvirke da det var flere andelslandbruk som hadde tatt det i bruk, regnet med at det var en tjenlig driftsform – s4 - Årsmøter – og evalueringsmøter s 10 - Viktig med åpne prosesser i forkant av årsmøtene ellers er det vanskelig og påvirke- s 10
Prinsipp 3. Medlemmer skal delta økonomisk	- Overskudd går tilbake til driften- s 11, ingen ting i vedtekter i forhold til produksjonsoverskudd av grønnsaker – s 15 - Hva vis det blir kraftig underskudd? S 12 - Hva er en fornuftig balanse i forhold antall medlemmer og str på åkeren
Prinsipp 4. Autonomi og selvstyre	- Muligheter med samarbeid – asylmottak? Skoler? S 15 - Gratis leie av åkeren i tre år – bruk av redskap mm – s 16 - viktig å være åpen om en fremtidig leieavtale - 16
Prinsipp 6: Samarbeid mellom kooperativene	- ikke noe organisert samarbeid med andre SVF – erfaringsinnhenting og deling med andre andelslandbruk – s 17 - nettverksmøter i regi av Oikos, og fulgt opp av Telemarkforskningen – s 17 - ikke avhengig av samarbeid med andre - s 17 - kunne tenke seg samarbeid ang tilgang på økologiske frø og planter s 18 - ikke kjennskap til SVS – s 18
Prinsipp 5: Utdanning, trening og informasjon	- mange lærer seg mye om grønnsakproduksjon – s22 - mye uvitenhet om de ulike grønnsakene s 30 - styret og medlemmer har mulighet til å delta på kurs og samlinger – s 22 - delte meninger om hvor aktiv man skal være om sted og drift-

	grunnet økt trafikk og folk på «slang» – s 23 - Misjonstanke blant andelseierne? S 24
Prinsipp 7: Samfunnsansvar:	- viktig at det er lokalt – s22 - utvikler en arbeidsplass – s 23 (grønn) - vanskelig å finne kvalifiserte gartnere - s 25 - trenger tjenester fra lokalsamfunnet og man skaper virksomhet i lokalsamfunnet – s26 (NB!) - ønsker at folk skal bli bedre med vennekjøring - s 26 - utgjør en forskjell i lokalmiljøet – s 28
Prinsipp 1: Åpent og frivillig medlemskap	- Mange ulike medlemmer og ulike behov for deltakelse – s 8 - Hvilke holdning blir man møtt med i åkeren? «Tante Sofie» eller raushet? – s 8 - Deltakelse - Skal man få etter ytelse? Rettferdighet? Ideologisk? – s8 og 20 - Pionergenerasjonen er oftest mest engasjert og deltar mye, men det er vanskelig å overføre dette til andre andelshavere – jfr intervju med SVS, May W. s 9 - Arbeidsomt å organisere dugnader - krever god orden mm, s 9 - En andel er ikke regnet ut i forhold din familie. s 13 (Øverland er det en andel for hvert familiemedlem) - Regler for utvisning – ikke skjedd - s 20 - Viktig at de som ønsker å være med får muligheten – s 21
Miljø og forvaltning	- Økologisk drift - Lagring av grønnsakene – vanskelig så langt – s 27 - Tror at færre hadde vært med hvis det ikke var økologisk drift – s 32, 34 - Fokus på å bruke lokale ressurser – s 34
Verdier	- Stor tillit til medlemmene – ingen som veier/kontrollmåler det medlemmene henter s 21 - Ingen vet helt hvem som høster i åkeren heller – s 21 ganske fleksible og stor tillit - Kortreiset og økologisk mat – s 24 - Godt sosialt miljø i åkeren- s 30 - Stor giverglede – folk tar med kake ol på dugnadsdager – s 31 - Kretsløpsfokus – s 34
SVF – økonomisk handlingsrom og egnethet	- Erfaring som selvstendig næringsdrivende og deling av kontorer – vanskelig å dele opp verdier og erfaring som er opparbeidet i fellesskap, hvordan verdsette hver andel. – s 2 - Vokst opp med at Coop var nærmest kommunistisk – holdt seg unna- s 6 - Både forbruker og produsent – s7 - Er begrepet samvirke litt foreldet? – s 19 – formålstjenlig begrep? (Erik Dammann bruker begrepet delingsøkonomi) - Tror at folk er primært med grunnet formålet, ikke at det er samvirke – s 22, s 36

Vedlegg 7 Bodømarkas Venner SA

Bodømarkas venner SA v/ styreleder Helge J. Hansen Bodø, Tors. 20.november kl 10-11.30	
Stikkord og særpreg, kort sammendrag	- Dugnadsgjenger som utgjør innsatsen – de er bare støttemedlemmer - Lag or foreninger som er medlem - Beviste på HMS-tiltak – blir ikke utnyttet av grunneiere eller kommune – tilgang på vernutstyr og bruker maskiner for de tyngste oppgavene – s 21
Formål:	Arbeide for Bodøs befolkning gjennom å ivareta Bodømarka som fritids- og rekreasjonsområde. Det er organisasjonens mål å medvirke til å gjøre Bodømarka lett tilgjengelig og attraktiv ved og: - Vedlikeholde og eventuelt utvide det varierte sti- og løypenettet - Tilrettelegge for aktiviteter og opplevelser i marka. Dette gjøres gjennom å utplassere hvilebenker, sette opp gapahuker, anlegge bålplasser ol på egnede steder. I dette punktet inngår også vedlikehold samt opprettholdelse av utsikter ved disse stedene. Disse mål må oppnås gjennom samarbeid med grunneiere, kommunale myndigheter og andre interesser i Bodømarka.
Prinsipp 2 Demokratisk medlemskontroll	- AL i starten – brukte mye tid til å få det registrert som samvirke i Br.sund.reg. Vanskeligheter med å bli forstått - 20 idrettslag og velforeninger – hver andel har en stemme, bare Innstranda har to andeler. - Velforeningene er ikke særlig aktive - Årsmøte bestemmer handlingsplanen - Dugnadsgjengen deltar på årsmøte, men har ikke stemmerett. s 9 - Julefest for dugnadsgjeng og inviterte gjester – s 16
Prinsipp 3. Medlemmer skal delta økonomisk	- Overskudd går tilbake til drift – aldri til medlemmene - Får kjøregodtgjørelse - Andelseiere la inn startandel i oppstarten – ingen årsinnskudd - Ca 500 støttemedlemmer som betaler kr 100 hvert år, s 6 - Får et tilskudd til drift av kommunen, pluss litt grus mm, s 7
Prinsipp 4. Autonomi og selvstyre	- Kommunen er ikke andelseier, men man har et tett samarbeid fra prosjekt til prosjekt - s 7 og 8 - Tett samarbeid med en del grunneiere – s 10
Prinsipp 6: Samarbeid mellom kooperativene	- Fått spm fra andrebyer som ønsker å få i gang lignende forening – Sandefjord og Tromsø – s11 - Ikke med eller hørt om samvirkesenteret s 12
Prinsipp 5: Utdanning, trening og informasjon	- Ikke veldig aktive med informasjon mm, men sprer gjerne det glade budskap s 13 og 14
Prinsipp 7: Samfunnsansvar:	- Tror de har bidradd aktivt til at Bodø er turbyen nr i 1 i landet – s 13 og 14 - Tar ansvar for de smale stier – ikke de store Stimuli - prosjektet s 14

	- Legge til rette for ferdsel og trivsel ute – s 14 - Utgjør en stor forskjell i forhold til gode turmuligheter rett der hvor folk bor – s 14 og 15 - Kommunen er heldig for de ville ikke ha arb.kapasitet til å holde så mange turstier fremkommelig – s 15 - Mange eldre får gode fellesskap og økt livskvalitet – vinnvinn for begge parter s 15 og 16 - Har også hatt dugnad sammen med skoleklasser – veldig artig – s 19
Prinsipp 1: Åpent og frivillig medlemskap	- Flere av velforeningen er ganske passive – vanskelig å få alle med – s 17 - Ønsker ikke flere medlemmer – s 3 - Det er dugnadsgjengen som utgjør arb.kraften og innsatsen, og det er de som identifiserer BMV- s 17 og 18
Miljø og forvaltning	- Opptatt av å ikke lage sår i naturen – lite maskinbruk og kvist blitt fylt opp i groper – skulle gjerne hatt kvernet opp mer men det kreves strøm/aggreat. S 19 og 20 - Klopper over sårbare områder – s 20 - Ikke veldig bevisste hvor tråkk legges, eks sårbare områder – s 20 og 21 - Skulle hatt noen sauer og geiter som kunne beite ned områder – s 23
Verdier	- SV-verdiene er gjenkjennbare for BMV – s 22 - Får mosjon – blir kjent i eget nærområde – s 22 - Har stor tillit blant grunneierne – s 24
SVF – økonomisk handlingsrom og egnethet	- Får ikke grasrotsandel grunnet org.form (samvirke) s 11 - Egen oppsummering – s 24 og 25 -

Vedlegg 8 Kjerringøy Markedsråd SA

Kjerringøy markedsråd, styreleder Oddbjørn Olsen Kjerringøy 9.oktober kl 14.00	
Stikkord og særpreg, kort sammendrag	- Kjerringøysamfunnet trengte ny giv, skolen og barnehage var truet og den store effekten etter «Jeg er Dina» kom ikke som forventet. – s 1 - Store planer for havna og et hotell, Museet måtte fornye seg – gikk sammen om å markedsføre øya – et godt produkt s 1 - Mål: å gjøre hverandre gode s 1 - Tårnvik ikke med, men har tjent godt på et stabilt kj.øy sentrum – s 4 - MR er å profilere Kj.øy og skal legge til rette for at medl skal tjene penger – s 5 - En av årsakene til suksessen er gjensidig tillit til hverandre, stoler på hverandre – s 9 - Oppfatter ikke konkurranse som truende – derfor får man tillit - s 21
Formål:	Utviklings- og markedsarbeid innen reiseliv på Kjerringøy. Laget eies og drives av deltakende personer i henhold til vedtekter og de retningslinjene for drift som årsmøtet fastsetter.
Prinsipp 2 Demokratisk medlemskontroll	- AL -var et naturlig valg for oss som var fra landbruket – hotellet og museet var lite kjent med org.formen, men ble med – s 2 og 3 - Et medlem – en stemme selv om de har ulike str på andel – s 4 - Møtes når det er behov og gode ideer må drøftes – s 4 og s 12 - Flat struktur – s 4 - Dialogen er viktig – passive medlemmer blir hanket inn- s 12
Prinsipp 3. Medlemmer skal delta økonomisk	- De store gikk inn med flere andeler - etter omsetning - enn de små – s 2 - Innovasjon Norge har finansiert noen prosjekter – s 4 - Markedsføring og forretning – profilering av Kj-øy s 5 - En kontingent er 5000 + moms (hotellet og museet betaler 3)- s5
Prinsipp 4. Autonomi og selvstyre	- Medlem av Visit Bodø- s5 og s 8 - Lokalutvalget har ansvar for kommunikasjon - s 6 og 7 - Ingen avtaler eller lignende som begrenser MR – s 6
Prinsipp 6: Samarbeid mellom kooperativene	- Visit Bodø har en del kurs mm med for områder i Salten – s 6 - Ikke hørt om SVS – 7 - Uten medl i Visit Bodø blir men ikke med i resten av «visit-hierarkiet» s 8
Prinsipp 5: Utdanning, trening og informasjon	- Sponser deltakelse for fire til Island (studietur invitert med av Visit Bodø) s 4 - Driver litt med kursing, særskilt rettet mot markedsføring

	mm – s 8 - Noen ringer og lurer på hva vi gjør for å få det til – s 9 - Har som mål å kunne vite hva alle de andre gjør/har av tilbud mm, men det blir med ideen – s 19
Prinsipp 7: Samfunnsansvar:	- Alle var klar for å ta i et tak for å snu utviklingen – s 10 - Markedsrådet ble viktig for å klare å snu utviklingen – s 11 - Avhending av at alle har gode produkter å selge – s 11 - Bygda er avhengig av næringsliv for å overleve – s 17 - Sårbare – prestegården er et savn også for hotellet – s 18 - Behov for sesongarbeidskraft – ikke nok lokalt – s 20 - Ønske om flere boliger – utleie - s 20
Prinsipp 1: Åpent og frivillig medlemskap	- Frivillige og tillit – henger sammen - Alle er avhengig av hverandre – s 12 og s 13
Miljø og forvaltning	- Har store diskusjoner om hva kj-øy skal være – profil – (eks helikopterflyving under kj.øy dagene -) s 13 - Ribb? Nordlandsbåt? Sykkelturisme? Grønt reiseliv? Båtutleie S 13 – s 14 - Eks Helnessund – s 15 - Bærekraft – ønske om at alle tenker lokale mattradisjoner og kortreistmat- men der er de ikke ennå – s 16
Verdier	- Tillit – lysten til å gjøre hverandre gode – s 9 og s 11 - Du får aldri med frivillighet uten at det er tillit – s 11 - SV-verdier er/blir som en konsekvens/resultat av hvordan man organiserer seg – s 17 - Åpenhet s 18
SVF – økonomisk handlingsrom og egnethet	-

Vedlegg 9 Kooperativet SA

Kooperativet SA, v/ styremedlem Andreas Olsen 4.des via Skype	
Stikkord og særpreg, kort sammendrag	- I grenseland i å være en ideell org – s 3 - Nesten 1900 medlemmer s 3 – ventelister - Ønsker å skape en lokal tilknytning – utfordring når man vokser – s 4 - Etterspørselen er større enn varetilgangen – s 4 - Tett samarbeid med leverandørene slik at det er varer blir fordelt over hele sesongen – s 10 - Medlemmer - 20-40 årene, mest i 30 – årene, overvekt av damer.
Formål:	Foretaket skal drive direkte formidling av primært lokale økologiske/biodynamiske landbruksprodukter og har ikke erverv til formål. Foretaket har til formål å fremme medlemmenes interesser gjennom deres deltakelse i virksomheten som kjøpere av varer og bidragsytere av tjenester i foretaket.
Prinsipp 2 Demokratisk medlemskontroll	- SV var en naturlig form i forhold til formålet – s 2 og 3 - Enklere å drive et SV enn å være en kommersiell aktør – s 3 - Ønsker også engasjement på det sosiale planet – mer fellesskap – s 4 - Styrets oppgave – ikke mening å ha veldig mye mer innflytelse – organ som tar seg av de formelle og tar ansvaret for at ting fungerer – s 5 - Neste årsmøte blir spennende - grunnet stor økning av medl – s 5 - Spørreskjema – jobbes med – s 5
Prinsipp 3. Medlemmer skal delta økonomisk	- Basert på medl innsats – s 3 - Utvidet til 3 avd – s 3 - Innført en årsavgift – selv om du ikke bestiller poser – s 5 - Ansatt en i 25 % - ble for mye å håndtere – s 6 - Ikke overskudd av grønnsaker – men at noen ikke henter posen sin – selges i mathallen eller deles ut – s 6
Prinsipp 4. Autonomi og selvstyre	- Har lokaler gratis i mathallen, sparebanken og steinerskole – s 7 - Mathallen vinner på det da folk handler andre ting når de henter posen – ca 300 -400 kunder – s 7
Prinsipp 6: Samarbeid mellom kooperativene	- Fikk hjelp med oppstarten – Hønefoss? Telemark? Flere i oppstart nå - Nesodden, Halden, Ås – s 8 - Bruker samme merkenavn – samarbeider – s 8 - Inspirasjon fra Danmark s 8 - Ikke med i SVS – s 8
Prinsipp 5: Utdanning, trening og informasjon	- Samvirke som driftsform er ikke noe som er sentralt – selv om de anbefaler andre om å starte opp – s 9 - Har hatt noen kurs og arr – s 9 - Utveksling av oppskrifter – s 9 - Ønsker å stille opp og informere offentligheten om

	kooperativet og mulighetene – s 16
Prinsipp 7: Samfunnsansvar:	- Ønsker å inspirere bønder til drive økologisk – fins stor etterspørsel – s 4 - Bærekraft helt sentralt i kooperativet – viktig at bønder får betalt for å drive bærekraftig s 10 - Ønsker å skape større interesse rundt bærekraftig matproduksjon og skape fellesskap rundt det vi driver på med – s 10 - Bøndene er veldig fornøyde – får større avkastning på alle grønnsakene - forutsigbarhet – kan planlegge lang sesong – s 10 - Ønsker å gi folk tilgang på gode produkter og bønder få akseptabel priser – s 11 - En tydelig stemme i byen – s 11 - Opplever at de å utgjøre en forskjell – s 11
Prinsipp 1: Åpent og frivillig medlemskap	- Veldig åpent – ventelister grunnet tilgang på nok varer – s 12 - Pakkedugnader – frivillighet – mange stiller opp, også sosialt – s 12 og 13
Miljø og forvaltning	- Ulike motiver for å være medlem – noen er veldig miljøbevisste, ander er begeistret for å få gode grønnsaker – s 13 - Økologiske produkter er grunnlaget for hele SV – s 13
Verdier	- SV-verdiene stemmer veldig godt overens med kooperativets – s 14 - Tillit er viktig i styrearbeidet – s 14 - Alt skal være sporbart – vi skal være tydelig på det vi gjør s 14
SVF – økonomisk handlingsrom og egnethet	- Ønsker ikke å vokse seg så store at de ikke klarer å få nok produkter eller kvalitet forringes – s 15

Vedlegg 10 Pluscamp SA

Intervjuobjekt: Pluscamp SA Daglig leder: Geir Jøran Nyheim Saltstraumen camping, 17.oktober kl 10.00-11.30	
Stikkord og særpreg, kort sammendrag	➤ Formål: felles markedsføring for medlemmene (campingplasser) – s 2 ➤ Varemerket til medlemmene er gode overnattingsplasser og god service – s2 ➤ Kollektivt eierskap – og stor identitet – s 7 ➤ Stabilt eierskap og rekruttering – s10 ➤ Liten bevissthet om SV som selskapsform – s 11
Formål : fra vedtektene	Drive markedsføring for campingplasser. Samle helårsdrevne campingplasser med felles interesse i en kjede. Kjedens oppgave er å kunne bruke ressurser effektivt til markedsføring og andre aktiviteter.
Prinsipp 2 Demokratisk medlemskontroll	- Ikke noe valg da SVL kom, var et BA som måtte endre selskapsform. - Revisor anbefalte SV – formålstjenlig s 4 - Kan øke til 30-40 medl (i dag 21), men ikke noe særlig mer – s 3 - Årsmøte en gang i året – erfaringsdeling – s 3 - Viktig møteplass s 5 og s 14 - Et medl = en stemme s 5
Prinsipp 3. Medlemmer skal delta økonomisk	- Medl skal ikke være ansvarlig mer det vi selv putter inn i systemet, kr 18 000,- per år for felles markedsføring. Alle betaler likt uavhengig av str – s 3
Prinsipp 4. Autonomi og selvstyre	- Avtaler og samarbeid med ulike bil og caravanforeninger- s 7og 8 - Ingen støtte – s 8
Prinsipp 6: Samarbeid mellom kooperativene	- Lojalitetsprogram seg imellom– hver 8 natt gratis – s 7 - Samarbeider ikke med andre SVF – s 9
Prinsipp 5: Utdanning, trening og informasjon	- Jungeltelegraf- det viktigste er fornøyde kunder s 6 - Ønsker å ta dette (våre innspill) videre til styret – s 12 - Man pusher hverandre til å holde en god standard – s 13
Prinsipp 7: Samfunnsansvar:	- Stort ansvar for hverandre i nærmiljøet – s 12 - Avhengig av gode lokale nettverk – s 12 - Skaper næringsforhold lokalt – spiler på lag med mange aktører – s13 - Betyr noe også nasjonalt at man står sammen – s 14 - Lokal arbeidskraft s 27
Prinsipp 1: Åpent og frivillig medlemskap	- Medlemmene skal ikke stå i konkurranse til hverandre – avhengig av geografisk avstand – s 18
Miljø og forvaltning	- Ingen miljøprinsipper eller formål i SV – s 20 og 21, 23 - Kildesortering på plassene s 21 - Avhengig av at det er naturopplevelser og natur.ress rundt plassen – s 21, 22 23

	- Utfordret til å tenke grønn turisme s 23 - Energisparing kontra komfort– s 25
Verdier	- Viktig at klager blir fanget opp tidlig – også klager på andre medl – s 11 - Opptatt av nærhet og god atmosfære på plassen – s 15 - Ønsker ikke å blir for stor – miste særpreget – s 15 - Tillit - viktig for å fungere s 16 - Gjestfrihet s 18 - Tillit bygges i mm, men rives i m – s 19 - Felleskapet er viktig – s 20
SVF – økonomisk handlingsrom og egnethet	- Hadde ansatt en daglig leder, men da gikk alle pengene til lønn og ikke annonsering og markedsføring – formålet ble ikke oppnådd. Nå går alt til markedsføring, lave adm.kostnader. s 5

Vedlegg 11 Salten Regnskapslag SA

Salten Regnskapslag SA, Bodø Daglig leder Ragnhild Voldsund Hansen Torsdag 20 nov 2014 kl 10.00- 11.15	
Stikkord og særpreg, kort sammendrag	- Startet opp da bøndene ble momspliktige på 70-tallet– meieriene startet det opp for sine leverandører – kun for melkeprodusenter – s1 - 75 medlemmer – fire ansatte - Daglig leder er ikke selv medlem - Bruker konsekvent begrepet «kunder» om medlemmene. S 9, - Svakt eierskap – s 9 Fordi medlemmene er «oppflaska» på SV? S 10
Formål: fra vedtektene	Å føre medlemmenes regnskap, utfylle selvangivelsen og drive med økonomisk rådgivning for medlemmene. Regnskapeslaget skal så langt det er mulig yte medlemmene veiledning ved grunnavståelse, eiendomsoverdragelser, finansieringsspørsmål og bistå i klagesaker i forbindelse med skattelegging og avgiftsberegning. Regnskapslaget kan utføre tilsvarende bistand til ikke-medlemmer etter nærmere avtaler.
Prinsipp 2 Demokratisk medlemskontroll	- Org-form er hensiktsmessig i forhold til formål – s 2 - Ikke vurdert andre selskapsformer – s 3 - Noen regnskapslag ble AS og noen ble SA ved lovendringen s3 - Har kapasitet til flere medlemmer – trenger en buffer. S 3 - Lite oppmøte på årsmøtene – s 3 (styret og valgkomite) - Ingen andre medlemssamlinger enn årsmøte s 4 - Ikke vanskelige å få folk med i styret – s 15
Prinsipp 3. Medlemmer skal delta økonomisk	- Forretning mer enn en forening – s 1, 4 - Ikke drive med overskudd - - kostnader fordeles etter faktorer s 1, s 5 - Medlemmene er oppfostret på SV-tanken. S 1 - Kr 100 i andel- s 2 - Fokus på å gjøre regnskapene mest mulig effektiv s 4 - Kr 1600 i fast sum uansett str på regnskapet – s 4 -
Prinsipp 4. Autonomi og selvstyre	- Ingen avtaler med andre - selvstendig – s 6
Prinsipp 6: Samarbeid mellom kooperativene	- Ikke noen organisert eller formelt samarbeid med andre regnskapslag - møtes av og til på kurs- erfaringsutveksling- uformelt – s 7 - Hvert på kurs i regi av SVS - - s 7 – kjøpte fagbøker☺
Prinsipp 5: Utdanning, trening og informasjon	- Ingen strategi for opplæring – s 9 - De ansatte må kurses for å holde sin autorisasjon - s 9
Prinsipp 7: Samfunnsansvar:	- Styret har vedtatt at det er opp hvert enkelt medlem å engasjere seg, SR har ingen egen strategi/profil – s 10 - Lokalebasert – medl i Salten – fordel å kunne komme innom kontoret – s 10, 11

	- Mange enkeltmannsforetak - privatøkonomien inkluderes – nært forhold- s 10
Prinsipp 1: Åpent og frivillig medlemskap	- Ikke begrenset medlemskap til melkebønder s 1, s 12 - Ingen krav eller forventning ang innsats av medlemmene – s 8 - Har regler og avtaler med «kundene» - oppdragsavtaler – standardiserte s 9 - få passive medl – s 12 - Må konkurrere på pris – medlemmene er ikke opptatt av at de er medlem – svakt eierskap s 11 - Medbestemmelse har liten interesse – s 12 -
Miljø og forvaltning	- Ingen miljøprofil annet enn det som er vanlig på bedrifter i forhold til sortering mm. S 12 - «Triple bottom line»- ser ikke visten – hver bransje har sine standarder og krav- ser ikke behovet enda mer kontroll – s 13, 14
Verdier	- Trygghet, ansvarsfulle og stabilitet blant de ansatte – s 11 - Ærlighet, likhet, tillit – s 14 - Ikke utpreget lojalitet blant medl – pris er viktigere- s 15 - Liten ansvarsfølelse for hverandre – s 15
SVF – økonomisk handlingsrom og egnethet	- Ser ikke SVF like egnet grunnet at det er åpent og noen kan komme og kuppe årsmøter ol – særlig små SVF – s 8 og s 16, s 17 – lite fokus på formålet - Vedtekter i forhold til formål og åpenhet – lite kunnskap – s 8

Vedlegg 12 Uloba SA

Uloba SA, Drammen Onsdag 29 okt kl 10.00-11.30 Knut Flaaum, seniorrådgiver og styremedlem Leif Sylling, tidl. daglig leder, nå daglig leder i Assistanse Eiendommer AS	
Stikkord og særpreg, kort sammendrag	- Bente Skansgård – Ulobas mor – hun var den første som kom over personlig assistanse i USA- s 1 - Begynte med en gruppe, APA- i Handikapforbundet – s 2 - Norges Vel var en viktig aktør på å få det i gang – viktig drahjelp s 3 - Hver enkelt ansetter de brukerstyrte assistentene men arb.giver ansvaret har Uloba – s4 - Ca 1200 medlemmer og ca 800 som har assistanse – s6 - Formålet er ikke å tjene penger – s7 - Opplever seg i en gråsoner - Det er nå 32 registrerte firmaer som driver BPA – for noen år siden var det bare 5-6 – Uloba de eneste SVF – s 10 og 11
Formål:	Legge til rette for medlemmenes etablering, ledelse og drift av personlig assistanse og å drive virksomhet som står i naturlig sammenheng med dette. Personlig assistanse er assistanse som ledes av medlemmet selv eller av den medlemmet selv utpeker. Uloba SA skal gi nødvendig opplæring, veiledning, administrative ressurser og lederverktøy til medlemmene. Uloba SA er en ideell organisasjon som skal utvikle og aktivt arbeide for full likestilling, samfunnsdeltakelse og livsutfoldelse for borgere med assistentbehov. Målet er likeverdige og verdiskapende samfunnsborgere. Uloba SA skal rive samfunnsskapte barrierer, bekjempe diskriminering og umyndiggjøring og fremme frigjøring for funksjonshemmede med assistansebehov. Uloba SA skal være det ledende kunnskaps- og kompetansesenteret på personlig assistanse i Norge. Uloba SA skal videreutvikle personlig assistanse som et verktøy for frigjøring og myndiggjøring. Uloba SA skal oppnå sine formål gjennom egen virksomhet eller i samarbeid med andre aktører nasjonalt eller internasjonalt. Uloba SA kan også drive virksomhet gjennom å eie aksjer eller andeler i andre selskap og foretak, opprette nye foretak og yte konsernbidrag til selskaper hvor Uloba SA er 100 % eier.
Prinsipp 2 Demokratisk medlemskontroll	- Bevist på å bruke medlemmer som terminologi – s1 - Inspirert av kooperativet Independent Living – i dag Independent Living Norge (se nettside) - arb.giver selv- et forenklet ansettelsessystem - s 3 - God kjennskap til samvirke – derfor var det naturlig - solidaritet og demokratisk kontroll var viktig – s 3 - Oppstart 1991 – 12-14 medlemmer – dannet Andelslag -4 - Ingen ambisjon å være landsdekkende s 8, - Mange diskusjoner ang størrelse og avstand – en reell

	problemstilling i forhold til kommunikasjon – s 8 - Ny teknologi har gjort det enklere å delta på årsmøter ol. S 9 - Tilfredsundersøkelser – s 9
Prinsipp 3. Medlemmer skal delta økonomisk	- Lik pris uansett hvor du bor grunnet den solidariske modellen – s 10 - Blir nå presset på pris - s 10 - Meld betaler inn en andel – ved innmelding – s 11 - Kontingent er innbakt i den økonomiske samhandlingen - s11 - Også medlemmer som ikke har BPA – alla coop medl - fikk hjelp av jurist i coop - - en samhandlingsavgift - får rett til rådgiving og bistand s11 og 12, og s 15 - Ubrukte lønnsmidler fra kommunen betales tilbake s 13
Prinsipp 4. Autonomi og selvstyre	- Kommune betaler BPA-ordningene s 12 - Ingen andretilskudd - s 12 - Kommuner får ikke bli andelseier - en sak i Verdal – s 12
Prinsipp 6: Samarbeid mellom kooperativene	- Stockholms-kooperativet og Gøteborg – et forbilde – 14 - Ikke lett å finne noen å samarbeide med grunnet SV – s 14 - Medlem av Norges Vel og samvirkesenteret – s14 – fått juridisk bistand, erfaringsutveksling - s 14 og 15
Prinsipp 5: Utdanning, trening og informasjon	- Hele tiden drevet med kurs rundt omkring - s 9 - Helt naturlig å være et samvirke – viktig å få dette kjent og på dagsorden – slitsomt å drive en virksomhet som ingen skjønner hva er – s 14 - Lærer opp medl fra grunnen av – til å bli sin egen arbeidsleder – ingen hadde tro på at dette ville gå bra - s 15 - Medl må selv lære opp assistentene – s 16’ - Uloba har laget noen infomaterielle – video mm – s 16 - En arena hvor arbeidsledere møter hverandre – s 17
Prinsipp 7: Samfunnsansvar:	- Ble nasjonale men det var ikke den opprinnelige tanken – s 17 - Fikk dermed et nasjonalt ansvar – kommuniserer rett med departementet – direktoratet s 17 - Resultatet av BPA er at medl har blitt aktive lokalt – jobb mm, s 17
Prinsipp 1: Åpent og frivillig medlemskap	- Ingen ambisjon å være landsdekkende – s 8 - De aller færreste medl har noe bevisst forhold til at de er samvirke – blir kanskje på linje med hvilke som helst annen interesseorg. S 8 - Har mulighet til å ekskludere folk – balansegang – avhengig av godt omdømme som arb.giver s 12 og s 19 - Først har blitt medlem så er de med – valget var kommunen eller Uloba som arb-giver - s 18 - Ansvar: opplæringsbiten av assistentene og kurs som Uloba arr – s 18 - Assistene har ingen andre begrensninger enn det som er vanlig lov og fornuft tilsier – s19 - Utfordring å håndtere ferie og sykdom – det er det som er jobben til Uloba – s 19 -

Miljø og forvaltning	- Nytt kontorbygg – future-build – ikke helt overens med universell tilpasning og høye krav til inneklime - s 20
Verdier	- Hjelp til selvhjelp – helsesektoren vil veldig gjerne overta alt- s 15 - I Uloba skal du møte likemenn – møte noen som har assistanse behov selv s 16 - Ansetter helst folk med funksjonsnedsettelse – s 16 - Stort samsvar med SV-verdier og Uloba sine verdier – s 21 - Independent living – «trosretning» s 21 - Målet var opprinnelig politisk – BPA ble et redskap – s 21
SVF – økonomisk handlingsrom og egnethet	- Ca 1990 – prøveprosjekt med tre modeller: egen arb.giver, Kommune var arb.giver eller andelslag – s 2 - SV er en ideell org.form for formålet til Uloba – men problemet er uten omverden da der er så få som kan noe om det - s 6 - Det tok lang tid før de fikk godkjent Uloba i Br.sund.reg – mye jobb med tilpasning av vedtektene fra AL til SV- brukte advokat - s7 - Tanken var at det skulle dukke opp flere BPA-andelslag rundt omkring med det skjedde ikke – s 7 - Solidaritetstanken i samvirke bidro til at uansett hvor i landet skulle du få samme tjeneste til sammen pris (Langt og viktig avsnitt). Dette er blitt utfordret av anbudsreglene som har kommet - utfordrer organisasjonen og prinsippene – s 9 - 10 - De som er medl i Uloba hadde ikke hatt BPA i dag hvis det ikke hadde vært for Uloba – hadde ikke hjerte til å si nei – derfor landsbasis - s 11 - Nonprofitt og skattefritak – men har her en pågående sak med skattedirektoratet - og skatteklagenemda – s 13 - Det er litt tilfeldigheter som rår når man er samvirke ... s 14 - Ikke en virksomhet som startet opp for å drive BPA – målet var politisk - og utviklingen av det enkelte medlem s 21 - Målsettingen er ikke økonomi – men det kommer ikke godt nok fram i SVL – s 21 - for stort fokus på den økonomiske samhandlingen – undergraver SV-tanken s 22

Vedlegg 13 Øverland Andelslandbruk SA

Øverland andelslandbruk SA, Bærum Mandag 27 okt kl 18.00-20.00 Karine Kjelberg Granli, daglig leder Cecilie Rom, styremedlem Gro Hamrer, styreleder	
Stikkord og særpreg, kort sammendrag	- Startet opp i 2006? s 2 - Økologisk drevet - Norges første og største andelslandbruk – s2 - Hvert familiemedlem må ha en andel – halv andel barn mellom 7 – 14 år s 2 – nå er de ca 450 andeler - Interessegrupper – selvstyrt. - Dugnadsplikt å jobbe 6 timer - Å dyrke økologiske grønnsaker for medlemmene s 7
Formål: - fra vedtekten	Foretaket har til formål å fremme andelshavernes interesser gjennom deres deltakelse i produksjonsvirksomheten av og utbytte fra landbruksvarer til foretaket, i tråd med prinsippene for andelslandbruk/Community Supported Agriculture. Dette kan også omfatte avtaler med andre økologisk drevne gårder.
Prinsipp 2 Demokratisk medlemskontroll	- Var en opprinnelig et BA, måtte velge ny form ved lovendring – s 2 og s 28 - Risikofordeling – fordel med SV – s 28 - Hver andel her en stemme s 2 - Hvor store kan de bli – det er mer areal til bruk- men klarer man og adm så mange medl? Delte meninger. S 3 og 4 og s 29 - Spørreskjema og evalueringsmøter s 4
Prinsipp 3. Medlemmer skal delta økonomisk	- Felles innsats – felles risiko – s 3 - Vintermøte vedtar andelsprisen s 5 - Kr 300 i medlemsinnskudd, kr 2200 for årets andel – s 5 - Overskudd brukes til investering - s 6 styret har en grense på 60 000 som de kan bruke til aktivitet mm uten at det må via årsmøte – s 6 - Evt produksjonsoverskudd – ikke vedtektsfestet at det kan fordeles til andre enn medlemmene – s 8 - Bare regnskapsfører er ansatte- gartner er på oppdrag og må selv hyre inn ekstrahjelp i ved ferie – s 9 - Det er diskutert mange ulike måter å løse dugnadsplikten på gjennom differensiert medlemssum mm, men alle er forkastet s20
Prinsipp 4. Autonomi og selvstyre	- Leier av Norges Vel – møtes en gang i året – s 3 - NV var med på å dra det i gang s 3 - NV- veldig velvillig – lån av utstyr mm s 9 - Leieavtale ut 2017 – s 9 - Oppdragsavtaler – s 10
Prinsipp 6: Samarbeid mellom kooperativene	- Samarbeider med Øverland kooperativ s 10 - Oikos – andelslandbruksnettverk som Oikos leder s 10 og s 12

	- Opplever at de blir oppsøkt av andre med spørsmål om drahjelp, erfaringer osv. s 10
Prinsipp 5: Utdanning, trening og informasjon	- Høstehjelpkus for nye medlemmer – s7 - Kurshelger – hvordan dyrke osv. s 13 - Fokus å ta vare på grønnsakene – også de rare – s7, s 25 - Gruppene eksisterer kun ut fra medl interesse - s 8 - Oikos og Telemarkforskingen arr konferanser for andelslandbruk og kommuner – s 12 - Tilbud om faglig kurs som foretaket betaler – s13 - Fått flere avisomtaler mm, og da mest om driftsform ikke så mye om Øverland – dette er ikke grunnet egen mediestrategi s 14 - Stadig nye medlemmer så det er viktig å jobbe aktiv med kurs og informasjon – s 15 og s 24 - Ett tett samarbeid med Stabekk vgs og praksis mm for elevene – s 18
Prinsipp 7: Samfunnsansvar:	- Lokalt fokus og kretsløpsfokus – dyrke og spise maten HER med lokale innsatsmidler s 15 - Vaskebenker mm – mest mulig forblir i åkeren – eget kretsløp – s 15 - Nevnt så vidt i landbruksmelding for Oslo bynære gårdsbruk – s 16 - Mange er glade i Øverland – selv om de ikke er medlem – aktiviteten, turområdet og landskapet – s 17 - Noen medl er ikke så aktive men følelsen av å være med er viktig – s 17 - Økt livskvalitet for medl – ingen tvil- ikke bare gr.sakene men det å være med er viktig for mange s 17 - Skoler/barnehager kunne kjøpe noen andeler - viktig å engasjere barn og unge – s 33
Prinsipp 1: Åpent og frivillig medlemskap	- Dugnad forventes (6 timer) med har ingen kontrollfunksjon – det er tillitbasert – s 19 og 20 - Dugnadsplikt kommer tydelig fra når du melder deg inn s 20 - Viktig å ikke mistenkeliggjøre folk – eks s 20 - Regler for utvisning – der hvor det har vært vanskelig har folk meldt seg ut selv- s 21 og 22
Miljø og forvaltning	- Ønske om å forlate gården i bedre stand enn da de overtok – et viktig prinsipp – s 22 - Dyrker etter økologiske prinsipper - vedtektene – s26 - Planter/vekster som tas inn i åkeren skal ha vokst minst to år (uten Roundups) i en hage før de tar den inn s 22 - Prøver å ta vare på gml vekster og sorter – eks Askerbær (br.bærsort) s 23 - Kjøring til og fra- litt fokus – men gr.sakene blir kortreiset totalt sett. S 23 - Å dyrke sin egne gr-saker i nærmiljøet er det beste miljøtiltaket man kan gjøre s 23 - Å dyrke gr.saker kreves fysisk aktivitet – hele kroppen – s 24 -

Verdier	- Man må erfare det før du vet om det er noe for deg – s 17 - Tillitbasert dugnadsforpliktelser – s 19 og 20 - Eierskap er viktig – dessverre noen som ikke har et like stort eierskap – det viser seg på hva som ligger igjen på åkeren – dette er en utfordring - s 25 - Åpenhet er viktig i alle saker, inkl personal (dvs oppdragsavtaler) – s 27
SVF – økonomisk handlingsrom og egnethet	- Manifestere seg på konkrete sektorer som bolig, landbruk, fiskeri og forbruker – s 2 - Mange flere enn de trodde – flere lag og org faller inn under samvirke etter SVL kom – s 2 - I Norge har samvirket innen landbruket fått oppgaver som løses off i andre land- det har ikke noe med at de er organisert som SV – s3 - SV-prinsippene passer som fot i hose for et andelslandbruk – også verdimessig – ikke vekstfokusert (vel og merke som profitt og org) s 29 og s 30 - Stor grad av frivillighet – SV egner seg godt – s 31 - Ser seg selv som en del av noe større i løpet av vår samtale – s 32

Vedlegg 14 Samvirkesenteret

Samvirkesenteret v/daglig leder May Woldsnes Oslo, 28.okt kl 13.00-15.00	
Stikkord og særpreg, kort sammendrag	- SVS ikke er organisert som en SV. De har som sin primære oppgave å jobbe for SV. Denne samtalen er litt annerledes enn de andre, da dette er mer et overblikk og erfaringer om SV mer generelt. - Vokst ut av et samvirkeutvalg som har sortert under Norges Vel – s 24 - 19 medlemmer s 23 (overaskende få) - Fokus på Lov om samvirke som kom i 2008 (SVL) - Hvor viktig er virksomheten for deg? S 8 i forhold til ditt eget å arbeide? Din egen økonomi eller nytte? S 8 - Generell lav kompetanse om SV blant økonomer, revisorer – s9 - Mangel på etterspørsel? S 9 - Ønsker å få SV likestilt med andre selskapsformer – skal treffe innovasjon Norge på «Speeddating» s 26
Formål:	- Rådgiver valg av org.form i forhold til ønsket formål - s 6 - Innspill til dep - det er behov å endre SVL etter at aksjeloven ble endret – s 6 - Viktig at det er et mangfold av selskapsform for å ivareta et mangfoldig av virksomheter – må likebehandles s 6 - Et uttalt mål å jobbe for at SV-formen skal bli mer kjent og brukt – s 25, s 27
Prinsipp 2 Demokratisk medlemskontroll	- Det fin muligheter til gradert avstemming – må være vedtektsfestet – s7 - Tilhørighet er en av de sterkeste drivkreftene i et SV – s 7, hvor viktig er medlemskapet for deg- s7 - Egen bevissthet og eget utbytte er en viktig faktor – kan være en kime til egoisme i dette - s8 - Str på samvirke – hvor nært er du beslutningsprosessen? S 8 - Førstegenerasjon har alltid større pionerånd – eks mengde egeninnsats- ikke alltid samme gløden når andre overtar – ikke opparbeidet samme eierskap – eks barnehage s 8og 9 - Lovfestet i SVL – s11
Prinsipp 3. Medlemmer skal delta økonomisk	- Et gode av økonomisk verdi – ikke nødvendigvis profitt men tilgang på noe som har en økonomisk verdi – s 10 - Lovfestet i SVL - Enten må du drive eller ha nytte av en virksomhet for at det skal være poeng med å være medlem – kan ikke bare invester og vente på avkastning – s 12, s 20, s 21 - Som medlem har du et minimum av økonomiske fordeler – men det kan skli ut og være nytte for hele bygda – eks grendehus – men det også være sånn at du er helt avhengig av virksomheten for at du skal få omsatt dine produkter/tjenester – s 16 - Et SVF er ikke liv laga hvis det ikke er noe økonomi – s 20 - I forarbeidene til SVL- hva er en definisjon av å fremme

	medl økonomisk interesse? En eller annen for virksomhet S 21 - SVL åpner for at man kan ta ut din andel av nettoformuen hvis du melder deg ut – hvis det står i vedtektene – s 23 (Salten regnskapslag sier det motsatte)
Prinsipp 4. Autonomi og selvstyre	- Veldig lite framme i den norske bevisstheten – mer aktuelt i land med dårlig off forvaltning eller sterk kontrollfunksjon - s 10, s 11 - Kan også misbrukes – eks kommunistiske land – problemet var at de ikke hadde reell stemmerett i sitt eget kooperativ – s 10 og 11 - Eks kommune eller landeier legger for sterke krav på drift og medbestemmelse – s 11
Prinsipp 6: Samarbeid mellom kooperativene	- De store sektorene har etablerte samarbeidsavtaler og føderasjoner - s 12 - Sannsynlig er det med grunnet solidaritetsprinsipp- man skal hjelp hverandre - ikke veldig fremtredende i Norge – s 13
Prinsipp 5: Utdanning, trening og informasjon	- Tradisjonelt har SV vært en skole i demokrati – s 16 - En unik mulighet til å bli aktiv- deltar i den løpende virksomheten s 16 - De fleste SV av en viss størrelse driver opplæring av sin ansatte og tillitsvalgte mm s 16 - Opinionsledere – er i dag det som kalles samfunnskontakt s 16 - SVS har en opplærende rolle – s 17
Prinsipp 7: Samfunnsansvar:	- Noen SV investerer i /fremskaffer ting som både er medlemmene og samfunnet til gode – eks Finnos kraftlag som har invitert i bredbånd til alle medlemmene. S 4 - Ofte flagges ikke samfunnsansvar veldig høyt da det ofte er en del av virksomhetens vesen/formål/vesen– s 14 - Mange virksomheter utgjør en forskjell i det store fellesskapet der er og virker, man er kanskje ikke så bevisst på det – eks grendehus, flerbrukshaller s 15 - Kan være limet/navet i ei bygd – s 15
Prinsipp 1: Åpent og frivillig medlemskap	- Ingen ideell virksomhet – s 15 - Arbeidsplikt kan nedfelles i vedtektene – ofte er det for å øke egeninteressen i det – en form for egoisme – økt produksjon f.eks. s18 - Det å drive en økonomisk virksomhet – man er med fordi man kan fra nytte eller har interesse av virksomheten – s 21
Miljø og forvaltning	- Ulike sektorer har ulikt fokus på miljø – kan brukes på alle mulige sektorer, vanskelig - å utvikle felles standarder s 19 - May var ikke oppdatert på evt endringer på internasjonale prinsipper ihht til miljø – s 19
Verdier	- Tillit er essensielt i et SVF – ingen som utnytter meg og jeg skal ikke utnytte noen andre s- 21-22 - Selvhjelp – hva betyr egentlig selvhjelp – samarbeid for dekke egne behov? S 22 -

SVF – økonomisk handlingsrom og egnethet	- Manifestere seg på konkrete sektorer som bolig, landbruk, fiskeri og forbruker – s 2 - Mange flere enn de trodde – flere lag og org faller inn under samvirke etter SVL kom – s 2 og s 27 (Br.sundreg sin rolle) - I Norge har samvirket innen landbruket fått oppgaver som løses offentlig i andre land- det har ikke noe med at de er organisert som SV – s3 - Et samvirke kan ikke settes på spill, kan ikke selges s 4 - Formålet er det eksistensielle – nytten av den virksomheten som drives enten det er strøm, vann, vei, produksjon av mat... s 4 - I Norge er ikke SV-prinsippene så trukket fram – s 6 - Fleksibelt – lett å gå inn og ut som medlem s 7, s 23 - Lett å endre formål og vedtekter – s 28 - Viktig å balansere hva som er viktig og hva som tilstrekkelig i forhold til vedtekter både for å ha kontroll men også mulig å endre – s 28 - Krav om medlemsregister s 7 - Lovens forarbeider « fremme medlemmenes økonomiske interesser som leverandør, avtagere eller anna lignande måte», det handler om at medl får tilgang til et gode av økonomisk verdi s- 9 - Fire av syv prinsipper er meste framtrede i Norge og som er avspeilet i SVL, pr 1, 2 og 3 og 7 S - 13 og 14 - SV har i en periode vært fundamentert sterkt ideologisk og idealistisk – nå er det mer pragmatisk (jfr – bilkollektivet) s 20 - Lovregulering har åpnet for det, men det er fremdeles de som er skeptiske – s 20 - Mange av arbeids samvirker og konsulentbransjer kan fin organisere seg som AS, men noen vil være SV grunnet likheten – ikke på grunn av kapitalinnskuddet. s 23

Vedlegg 15 Samvirke i et nøtteskall

Samvirkeforetak (SA) i et nøtteskall...

1 En sammenslutning, der medlemmenes økonomiske interesser fremmes gjennom deltakelse i den type virksomhet som drives, ikke gjennom kapitalinnskudd og -avkastning.

Samvirkeforetak

- øker medlemmenes inntekter
- reduserer deres kostnader
- løser utfordringer den enkelte ikke kan løse alene

2 Overskudd deles på medlemmene etter kjøp/salg/arbeidsinnsats/bruk, ikke etter innskutt kapital.

Samvirkeforetak arbeider med kapital, ikke for.

3 Demokratisk styring
- Hvert medlem har i utgangspunktet én stemme.

4 Enkelt å ta opp nye medlemmer.
Enkelt å tre ut av virksomheten.
- **Fleksibilitet** ved vekst og utvikling.

5 Medlemmene tar felles ansvar i vanskelige tider og deler resultatene i gode tider.

- Hjelp til selvhjelp, eller samarbeid for å dekke egne behov.

6 Samvirkeforetak finnes i varehandel, boligsektoren, landbruk, fiskeri, kreditt, e-verk, vannverk, vann- og avløp, transport, konsulentvirksomhet, turisme og opplevelsestilbud, kunstneriske og kreative yrker, barnehager og skoler, helse, samfunnshus, idrettshaller, ...

...fordi samvirkeforetak gir fleksible og praktiske løsninger

enten det gjelder næringsvirksomhet, vare- og tjenestetilbud, infrastruktur eller nærmiljøtiltak.

7 Verdiskaping blir i lokalsamfunnet, skaper nytte for medlemmene og ringvirkninger i form av arbeidsplasser og etterspørsel i annet næringsliv.

Ingen eksterne investorer, kan ikke kjøpes opp.

8 Sterke og levedyktige i krisetider, fordi de er lokalt forankret og setter medlemmenes behov i fokus framfor kapital.

9 Samvirke-loven gjør det enklere å etablere og drive nye samvirkeforetak.

10 Samvirkeforetak over hele verden legger felles prinsipper og verdier, bl.a. **samfunnsansvar**, til grunn for virksomheten.

 SAMVIRKE-
SENTERET

- Et medlemsbasert informasjons- og kompetansesenter for samvirke som foretaksform
www.samvirke.org

Vedlegg 16 Vedtekter for NNEE

Vedtekter for Norsk nettverk for økologisk økonomi

§ 1: Formål

- 1.1. Norsk nettverk for økologisk økonomi/ Norwegian Network for Ecological Economics, NNEE, er et nasjonalt fagnettverk for forskere, studenter og andre interesserte i økologisk økonomi.
- 1.2. Økologisk økonomi er en transdisiplinær fagretning som bidrar til grunnleggende endringer i økonomisk teori og praksis. Økologisk økonomi anlegger et bredt perspektiv på økonomi og anerkjenner en tredeling mellom natur, kultur og økonomi som basis for gode samfunn. Økologisk økonomi baserer seg på jordens økosystemer, menneskelige verdier og helse – der dette danner grunnlag for økonomisk aktivitet.
- 1.3. Nettverket skal spre kunnskap om økologisk økonomi og utvikle den nasjonale kompetansen på feltet. Nettverket er en plattform for fagutvikling og skal aktivt delta i samfunnsdebatten.
- 1.4. NNEE skal søke å være oppdatert på internasjonale publikasjoner og aktiviteter, samt søke internasjonalt samarbeid.

Litteraturliste

Litteratur

Brundtlandrapporten (1987) Vår felles framtid. I Nystad, Øystein red. (2014, s14) *Miljø- og samfunnsansvarlig bedriftsledelse*. Bodø Graduate School of Business

Capra, Fritjof (1996) *The web of life*, Anchor Book

Costanza, R., Cumberland, J., Daly, H., Goodland, R., Norgaard, R. (1997) *An introduction to Ecological Economics*. Florida, St. Lucie Press

Crane & Matten, (2010) *Business Ethics*, Oxford University Press

Dahlsrud, A. (2008) Corporate Social – Responsibility and Environmental Management. I Smith, Kristin H. (2012, s 21) *Hva er bedrifters samfunnsansvar?* PhD nr 34-2012, Bodø Graduate School of Business

Daly, Herman (1996) *Beyond growth*. Beacon Press, Boston

Dammann, Erik (2014) *Verdirevolusjonen*. Flux Forlag

Dybvig, Dagfinn D. og Dybvig, Magne (2003) *Det tenkende mennesket*. Tapir akademisk forlag

Gilje, Nils og Grimen, Harald (2011) *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger*. Universitetsforlaget AS

Grau, Marion (2004) *Of Divine Economy*. T &T Clark International

Hølbæk-Hanssen, Leif (2009) *Økonomi og samfunn - når mennesket blir viktigst*. Antropos Forlag, Oslo

Ims, Knut og Jakobsen, Ove (2010) *Competition or Cooperation?* Kompendiet “Kretsløpsøkonomi” 2012. HHB, UIN

Ingebrigtsen, Stig og Jakobsen, Ove (2007) *Circulation Economics Theory and Practice*. Peter Lang AG, Bern

Ingebrigtsen, Stig og Jakobsen, Ove D. (2004) *Økonomi, natur og kultur*. abstrakt forlag

Ingebrigtsen, Stig og Jakobsen, Ove D. (2009) Moral development of the economic actor. I Jakobsen, Ove red. (2012) *Kretsløpsøkonomi EK 346*. HHB, Universitetet i Nordland

- Ingulfsvann, Are S.** (2012) *Verdiforskyvning i friluftslivet i lys av økologisk økonomi*. PhD nr 38-2013, Bodø Graduate School of Business
- Johansen, Kjell E. og Vetlesen, Arne J.** (2009) *Innføring i etikk*. Universitetsforlaget
- Jacobsen, Dag Ingvar** (2013) *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Høyskoleforlaget.
- Jakobsen, Ove** (2012) Forelesning Bodø 04.09.12 *Økologisk økonomi i historisk perspektiv*.
- Jakobsen, Ove** (2012) Forelesning Bodø 2-3.10.12 *Kretsløpsøkonomi*.
- Jakobsen, Ove** (2012) Forelesning Bodø 08.11.12 *Vekst, grønn vekst, de-growth og kvalitativ vekst*.
- Jakobsen, Ove** (2013) Forelesning Budapest 23.09.13 *A brief introduction to Ethics*.
- Jakobsen, Ove** (2014) Forelesning, Bodø 07.11.14 *Green Economy and Ecological Economics*.
- Jonstad, Tom** (1998) *Samarbeid og samvirke. Utvikling og organisering av samvirke*. Tano Aschehoug
- Lovelock, James** (1990) *Gaia, Vår levende jord*. Dreyer Forlag
- Middlemiss, Lucie** (2010): Reframing Individual Responsibility for Sustainable Consumption: Lessons from Environmental Justice and Ecological Citizenship. In: Ingulfsvann, Are red.(2014) *Leadership and Ethics*. Bodø Graduate School of Business
- Ingulfsvann, Are S.** (2013) *Verdiforskyvning i friluftslivet i lys av økologisk økonomi*. Phd series No 38-2013. Bodø: Handelshøgskolen i Bodø- HNB
- Naess, Arne og Rothenberg, David** (2003) *Ecology, community and lifestyle*. Cambridge University Press
- Nyeng, Frode** (2010) *Vitenskapsteori for økonomer*. Abstrakt forlag AS
- Pope Francis** (2013) *Evangelium Gaudium*. Catholic Truth Society
- Ringstad, Vidar** (2011) *Samfunnsøkonomi og økonomisk politikk for turbulente tider*. Cappelen Damm AS
- Schumacher, E. F.** (1993) *Small is beautiful*. Vintage
- Smith, Kristin Haugland** (2012) *Hva er bedrifters samfunnsansvar?* Phd series No 34-2012. Bodø: Handelshøgskolen i Bodø- HNB

Nettsider:

Aslaksen, Iulie:(2015) “Hva kan økologisk økonomi tilføre Homo Economicus? Statistisk sentralbyrå <http://www.ssb.no/forskning/ekstern-publiseringer/hva-kan-%C3%B8okologisk-%C3%B8okonomi-til%C3%B8-homo-economcius>

Co-operatives UK, 2015; <http://www.uk.coop/what-co-operative> (10.05.15)

Finnås kraftlag. <http://www.finnas-kraftlag.no/> (30.03.15)

Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2007-06-29-81> (12.05.15)

Norsk landbrukssamvirke

<http://www.landbruk.no/Nyheter/Nyhetsartikler/Samvirke/Samvirkeselskaper-er-robuste-i-krisetiderhttp://w2.brreg.no/enhet/sok/treffliste.jsp?navn=sa&orgform=0&fylke=0&kommune=0> (10.mai 2015)

Ordtak: <http://www.ordtak.com/forfatter.php?fn=Espen&ln=Joranger> (10.05.15)

Samvirkesenteret;

<http://www.samvirke.org/Samvirkesomforetaksform/Definisjonogprinsipper/Samvirkeprinsippene.aspx> (10.05.15)

Store Norske Leksikon. Livskvalitet: <https://snl.no/livskvalitet> (11.05.15)

Moral <https://snl.no/moral> (11.05,15)

Verdier og prinsipper. (25.03.15)

<https://snl.no/.search?utf8=%E2%9C%93&query=prinsipp&x=0&y=0>

Transportøkonomisk institutt, TOI: TØI-rapport 1156/201: Bildeling i hovedstadspmrådet” av May Hald mfl.

<https://www.toi.no/publikasjoner/?types=report&area=&author=May+Hald&searchstring=>
(10.05.15)

The International Co-operative Alliance Team; <http://ica.coop/en/what-co-op/co-operative-identity-values-principles> (10.05.15)

The International Co-opertative Alliance Team: <http://ica.coop/en/blueprint-co-op-decade>
(10.05.15)